

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

OXI
ΣΤΗ 17 ΝΟΕΜΒΡΗ
NAI
ΣΤΗΝ 9Η ΜΑΗ

**Η Ευρωπαϊκή Συνέλευση
τρομοκρατεί το Έθνος-Κράτος**

ISSN 1105-9745

2

9 77 1105 974008

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΥ

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ:
 Αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία "Ευρωπαϊκή Κοινωνία, Πολιτική, Έκφραση, Θεσμοί"
 Ομήρου 54, Αθήνα 106 72
 Τηλ.: +301 3643223 -4 • Fax: 3646953
 E-mail: ekfrasi@ekfrasi.gr
<http://www.ekfrasi.gr>

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ
ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟ ΝΟΜΟ:

Νίκος Γιαννής

ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:
 Νάνου Βασιλοπούλου

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ:

Γεωργία Αστρακά • Νάνου Βασιλοπούλου •
 Βασιλική Γεωργιάδου • Μαρίκα Καραγιάννη •
 Κώστας Λάβδας • Δημοσθένης Μαμμανάς •
 Αντουανέττα Οικονομοπούλου • Γιώργος
 Παγουλάτος • Χαράλαμπος Παπασωτηρίου •
 Θεόδωρος Πελαγίδης • Χάρης Τσιλιώτης •
 Θόδωρος Ψαλλιδόπουλος

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Γιάννης Βαληνάκης • Θανάσης Διαμαντόπουλος • Παναγιώτης Ιωακειμίδης • Πάνος Καζάκος • Ηλίας Κατσούλης • Αντώνης Μακρυδημήτρης • Στέργιος Μπαμπανάσης •
 Παναγιώτης Μπιερνίτσας • Γιώργος Παπαδημητρίου • Αργύρης Πασσάσ • Αστέριος Πλιάκος • Μιχάλης Τσινισζέλης • Κων/νος Στεφάνου • Γιώργος Σωτηρέλλης • Παύλος Τζέρμιας • Νίκος Φραγκάκης • Θεόδωρος Χριστοδουλίδης

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ ΕΚΔΟΣΗΣ - ΔΗΜΟΣΙΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ:
 Αλέξανδρος Λακερδάς - Ψυχλάντης

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ:

Β. Γκέκα • Στ. Καραθάνου • Π. Μπαλοπούλου • Αδ. Μπαμπούλα • Β. Πολυζωΐδη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ:
 Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ

ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ:

Eszter Almassy (Βουδαπέστη), Αλ. Γιαννής (Γενεύη), Νίκος Γιαννής (Βρυξέλλες), X. Zoumpoulis (Βερολίνο), Ronald Meindardus (Μανίλα), Σάββας Παπασάββας (Λευκωσία), Camil Parvu (Βουκουρέστη), Irina Pavlova (Σκόπια), Beata Plonka (Ουάσιγκτον), Alessandro Stricca (Ρώμη), Δ. Τριανταφύλλου (Βρυξέλλες), Γ. Χατζημαρκάκης (Βόνινη), Γιώργος Χαιρέτης (Βελιγράδι), Δ. Χριστόπουλος (Μιτρόπολη), Δ. Χρυσοχόου (Εξετερ).

ΕΤΟΣ ΙΑΡΥΣΗΣ: 1989 • ISSN: 11058137 • EURO 5 • ΕΤΟΣ 11ο • ΤΕΥΧΟΣ 45 • ΑΙΓΑΙΟΙΟΣ - ΜΑΪΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2002

Editorial: Η θέση της Έκφρασης για το Μέλλον της Ευρώπης 3

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ Ε.Ε.: ΑΝΑΠΤΥΞΗ

A. ΘΕΟΔΟΡΑΚΗ, The EU Policy on International Development 5

B. ΚΟΥΤΣΟΥΚΟΥ, The role of the EU in the Middle East Peace Process 8

ΔΙΕΥΡΥΝΣΗ & ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ Ε.Ε.

Δ. ΜΑΜΜΩΝΑ, Η διεύρυνση της ΕΕ: Προκλήσεις και προοπτικές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 10

Π. ΓΚΑΤΖΙΟΥ - ΣΤ. ΚΟΥΡΤΑΛΗ, Η διαδικασία της διεύρυνσης στην ΕΕ 16

Σ.Π. ΠΑΠΠΑ, Η θεσμική αλλοίωση του δικαίωματος πρωτοβουλίας της Ευρ. Επιτροπής ..19

K.Α. ΕΥΡΩΠΗ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Σ.Τ. ΜΠΑΜΠΑΝΑΣΗ, Η ενσωμάτωση της K.A Ευρώπης στην Παγκόσμια Οικονομία ...26

ΔΙΕΘΝΗ

ΕΥΑΓ. ΗΑΙΑ - ΤΕΜΠΙΟΥ, Ασύμμετρες Απειλές και η Καταστολή τους 34

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ - ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΤΟΥΣ 2001

ΕΕ & ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Λ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ, Ο Χάρτης Θερελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ 39

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ & ΣΥΝΕΛΕΥΣΗ

Η Ευρωπαϊκή Έκφραση μπροστά με τις ΜΚΟ στη Συνέλευση για ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα ..42

ΒΙΒΛΙΟΓΑΡΟΥΣΙΑΣΗ 45

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΤΗΣ ΕΚΦΡΑΣΗΣ

Ε. ΜΠΕΡΝΙΔΑΚΗ, Ακολουθώντας τη Λυκία Οδό 46

ΝΕΑ ΕΚΦΡΑΣΗΣ 47

EVROPAIKI EKFRASSI

QUARTERLY EDITION ON EUROPEAN ISSUES

PROPRIETOR - EDITION:

"European Society, Politics, Expression, Institutions", non Profit Making Company
 54 Omirou St., Athens 106 72
 Tel.: +30 1 3643223-4 Fax: +30 1 3646953
 E-mail: ekfrasi@ekfrasi.gr
<http://www.ekfrasi.gr>

EDITOR - PUBLISHER BY LAW:
 Nikos YannisEDITOR IN CHIEF:
 Nancy Vasilopoulou

REGULAR CONTRIBUTORS:

Georgia Astraka • Antuanetta Ekonomopoulou • Vassiliki Georgiadou • Yorgos Heretis • Dimosthenis Mammonas • Marika Karayanni • Kostas Lavdas • George Pagoulatos • Ch. Papassotiriou • Thodoros Pelagidis • Thodoros Psalidopoulos • Sylvia Tsaglioti • H. Tsiliotis • Nancy Vasilopoulou

ADVISORY COMMITTEE:

Stergios Babanasis • Panayotis Bernitsas • Theodoros Christodoulides • Thanasis Diamandopoulos • Nikos Frangakis • Panayotis Ioakimidis • Ilias Katsoutis • Panos Kazakos • Antonis Makrydmetres • Yiorgos Papadimitriou • Argiris Passas • Asterios Plakatos • Giorgos Sotirellis • Konstantinos Stefanou • Mihalis Tsirisizelis • Pavlos Tzermias • Yannis Valinakis

ADVISOR - PUBLIC RELATIONS:
 Alexandros Lakerdas-Ypsiladis

TRANSLATIONS:

- A. Baboula • P. Balopoulos • V. Geka • St. Karathanou • V. Polyzoidi

TECHNICAL ADVISOR:
 Politika Themata Inc.

CORRESPONDENTS ABROAD:

Eszter Almassy (Budapest) • G. Chatzimarkakis (Bonn) • D. Christopoulos (Bristol) • D. Chrissochou (Exeter) • Yorgos Heretis (Belgrade) • Irina Pavlova (Skopja) • Ronald Meinardus (Manila) • Savas Papassavvas (Nikosia) • Camil Parvu (Bucarest) • Beata Plonka (Washington) • Alessandro Stricca (Rome) • D. Triantafyllou (Brussels) • Al. Yannis (Geneva) • Nikos Yannis (Brussels) • Ch. Zoumboulis (Berlin),

FIRST PUBLISHED: 1989 • ISSN: 11058137 • EURO 5 • YEAR 11 • VOL. 45 APRIL - MAY - JUNE 2002

Editorial: Ekfrassi's view on the EU future	3
---	---

EU POLICIES: DEVELOPMENT

A.THEODORAKIS, The EU policy on International Development.....	5
V. KOUTSOUKOU, The role of the EU in the Middle East Peace Process	8

EU ENLARGEMENT & INSTITUTIONS

D.MAMMONAS, The EU enlargement: challenges and perspectives for the European Parliament.....	10
P. GATZIOS-ST.KOURTALIS, The enlargement procedure within the EU framework	16
SP. PAPPAS, The institutional change of European Commission's initiative right	19

CENTRAL-EASTERN EUROPE AND ECONOMY

ST. BABANASIS, The integration of Central-Eastern Europe in the Global Economy	26
--	----

INTERNATIONAL ISSUE

E. ILIAS-TEMPOS, Disproportionate threats and their suppression	34
---	----

BANK OF GREECE'S ECONOMIC REVIEW FOR THE YEAR 2001**EVENT: EU & HUMAN RIGHTS**

L.PAPADOPOULOU, The EU Charter of Fundamental Rights.....	39
---	----

EVROPAIKI EKFRASI & CONVENTION

Evropaiki Ekfrasi stands in front of the convention together with the other NGOs for a European Constitution.....	42
---	----

BOOKS .....

E.BERNIDAKI, Peacetrail in Lykia Way	46
--	----

EKFRASI'S NEWS .....

Η Θέση της Έκφρασης για το Μέλλον της Ευρώπης

Αρχές και κατευθύνσεις

Τρεις είναι οι πυλώνες μιας αρμονικής πολιτικής συνέργειας σε μια σύγχρονη, δημοκρατική και ευημερούσα κοινωνία στην Ευρώπη σήμερα: (1) μια ανοιχτή, ανεκτική και συνεκτική κοινωνία, με εύρυθμη και ανταγωνιστική λειτουργία της οικονομίας της αγοράς (ελεύθερη οικονομική δημοκρατία), (2) μια αποτελεσματική, διαφανής, κοντά στον πολίτη, δημόσια σφαίρα συντεταγμένων λειτουργών, μια ομοσπονδιακή Ευρώπη δημοκρατία δημοκρατιών (αντιπροσωπευτική δημοκρατία) και (3) μια ισχυρή και ανεξάρτητη από ιδιωτικές, κομματικές ή κυβερνητικές επιρροές κοινωνία πολιτών (συμμετοχική δημοκρατία).

Η ομοσπονδιακή εμβάθυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πραγματοποιείται πλέον ταυτόχρονα με τη διαμόρφωση από την κοινωνία πολιτών ενός ευρωπαϊκού δήμου και τη σταδιακή δημιουργία μιας συνείδησης πολιτιστικής και πολιτικής κοινότητας στον ευρωπαϊκό χώρο.

Έτσι η Ευρώπη ως ένα γόνιμο παράδειγμα ενοποίησης η ίδια, θα επιδιώκει μια θητική οικουμενική διακυβέρνηση, μια πολιτικοποίηση της παγκοσμιοποίησης, μία διεθνοποίηση της δημοκρατίας, μια συνολική βιώσιμη ανάπτυξη, και θα συμβάλλει στη σταδιακή δημιουργία μιας παγκόσμιας διακυβέρνησης, προτείνοντας τις ομοσπονδιακές αρχές σε συνδυασμό με την κοινωνία πολιτών ως τον καταληλότερο οδηγό δημοκρατικής οργάνωσης σε όλων των ειδών τις πολιτικές κοινότητες.

Σε αυτήν την πορεία ο ρόλος της νεολαίας και των γυναικών μπορεί να αποβεί εξαιρετικά σημαντικός. Οι ανταλλαγές και η κινητικότητα των νέων αλλά και η συμμετοχή των νέων και των γυναικών στη λήψη αποφάσεων είναι κάποιοι από τους συντελεστές οικοδόμησης της Ευρωπαϊκής ενότητας και της διεθνούς δια-πολιτισμικής κατανόησης και συνεργασίας.

Προτάσεις πολιτικής

1. Η προώθηση της οικονομικής ευημερίας και της απασχόλησης

Η εισαγωγή του Ευρώ υπήρξε απαραίτητη αλ-

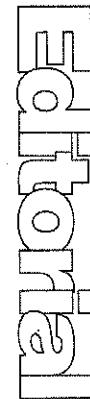
λά όχι ικανή προϋπόθεση για την προώθηση της οικονομικής ευημερίας και της απασχόλησης. Αυτή απαιτεί αναμόρφωση του πολιτικού συστήματος της Ευρώπης, ικανή να αποκαταστήσει ενότητα οικονομικής πολιτικής. Από την άλλη πλευρά πρέπει να συνεχιστεί η ροή αναπτυξιακών πόρων προς τις λιγότερο αναπτυγμένες περιφέρειες και μετά τη διεύρυνση της ΕΕ τέτοια που να εξασφαλίζει τη διατηρησιμότητα της ευρωπαϊκής συνοχής.

2. Ο εκσυγχρονισμός του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου

Η Ευρώπη πρέπει να επανέλθει στην ευρύτερη δυνατή απασχόληση προκειμένου, εκτός της επιβεβαίωσης της ανθρωποκεντρικής της ταυτότητας να καταστούν και βιώσιμα τα κοινωνικο-ασφαλιστικά συστήματα των κρατών – μελών. Η εθνική σύνταξη και το ελάχιστο εγγυημένο εισόδημα για τους ανέργους πρέπει να αποκτήσουν χρηματοδοτική διασφάλιση στα πλαίσια μιας διευρυμένης ευρωπαϊκής αλληλεγγύης. Πρέπει επίσης να ενισχυθεί η κινητικότητα των εργαζομένων σε ευρωπαϊκό επίπεδο και να εφαρμοστεί ο θεσμός της ευρωπαϊκής κάρτας κοινωνικής ασφάλισης. Από την άλλη, η Ευρώπη της συνοχής και της αλληλεγγύης δεν πρέπει εφεξής να υπονομεύει την ανταγωνιστικότητα και την οικονομική και τεχνολογική πρόοδο.

3. Η προώθηση της προστασίας του καταναλωτή και του περιβάλλοντος

Η σημερινή ΚΑΠ ενθαρρύνει την παραγωγή πλεονασμάτων για την απόσυρση και την αποθεματοποίηση και οδηγεί στην υποβάθμιση της ποιότητας των τροφίμων. Η ΚΑΠ δεν πρέπει να επανεθνικοποιηθεί, αλλά πρέπει να αναθεωρηθεί εξ' υπαρχής. Η αυριανή ΚΑΠ πρέπει να είναι οικολογική - να προωθεί τις βιολογικές καλλιέργειες, τη φυσική εκτροφή των ζώων, την αποκατάσταση των δασών και του εν γένει φυσικού πλούτου.

4. Η ενδυνάμωση μιας κουλτούρας κοινωνίας πολιτών

Η κοινωνία πολιτών ως έκφραση πολιτισμού δεν χρειάζεται συνταγματικές, νομοθετικές και άλλες κανονιστικές προστατευτικές ρυθμίσεις, οι οποίες την καθιστούν αναπλήρωμα ή και υποχείριο κυβερνητικών ή κομματικών σκοπιμοτήτων. Η κοινωνία πολιτών στην Ευρώπη χρειάζεται την καλλιέργεια της καθημερινής εθελοντικής συνείδησης του καθενός και της καθεμιάς μιας. Η κοινωνία πολιτών είναι πάνω απ' όλα κουλτούρα ανυπερόβουλης συμμετοχής στα κοινά, η οποία αμφισβήτησε επαρκώς από μόνη της το μονοπώλιο της επιδίωξης υλικού κέρδους ως αποκλειστικής πηγής ευτυχίας για τον άνθρωπο και γι' αυτό ακριβώς δεν μπορεί να επιβληθεί άνωθεν.

5. Η οικοδόμηση μιας Κοινής εξωτερικής πολιτικής και εσωτερικής ασφάλειας

Η Ευρώπη να τολμήσει να αναλάβει τον διεθνή πολιτικό ρόλο που αντιστοιχεί στην οικονομική της δύναμη. Πρέπει να κοινοτικοποιηθεί τόσο η ΚΕΠΠΑ, όσο και τα θέματα δικαιοσύνης και εσωτερικών υποθέσεων. Όλοι ανεξαιρέτως οι πολίτες της Ένωσης πρέπει να αισθάνονται ασφαλείς μέσα στα νέα εξασφαλισμένα σύνορα της νέας πατρίδας τους, της Ευρώπης και υπερήφανοι για τη θέση της, τη δικαιοκρισία της και την αλληλεγγύη της με τον υπόλοιπο κόσμο.

Προτάσεις θεσμικής ανασυγκρότησης

6. Ενίσχυση των δικαιωμάτων των πολιτών

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να αποκτήσει δεσμευτική ίσχυ και να προσαρτηθεί εξ ολοκλήρου στη Βασική (συνταγματική) Συνθήκη που θα προκύψει από την απλοποίηση των Συνθηκών. Σ' αυτήν την περίπτωση οι κοινές μεταξύ της Βασικής Συνθήκης και του Χάρτη διατάξεις πρέπει να περιληφθούν στον Χάρτη, εφόσον πρόκειται για θεμελιώδη δικαιώματα, προκειμένου να αποτραπεί η διπλή συμπερίληψή τους σ' αυτό που κατ' αποτέλεσμα θα αποτελέσει το Σύνταγμα της Ένωσης. Αν κριθεί σκόπιμο τα σχετικά άρθρα του Χάρτη μπορούν να αντικατασταθούν με τις αντίστοιχες διατάξεις των Συνθηκών, για να μην αλλοιώνεται ούτε στο ελάχιστο η έννοιά τους, όπως προβλέπει το άρθρο 52 (2) του Χάρτη την απόφαση του Λάακεν.

7. Μια σαφής κατανομή ευθυνών

Ο πολίτης δεν κατανοεί από ποιους -ευρωπαϊκούς, εθνικούς, περιφερειακούς φορείς- λαμβάνονται οι αποφάσεις που τον αφορούν. Αυτό οφείλεται όμως περισσότερο στην αδιαφάνεια της

διαδικασίας λήψης αποφάσεων και λιγότερο στην έλλειψη καταλόγου επιμερισμού αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ένωσης και των κρατών μελών. Ένας ενδεχόμενος κατάλογος δεν μπορεί να αποτελέσει ευκαιρία για επανεθνικοποίηση κοινοτικών πολιτικών. Η υιοθέτηση ενός Συντάγματος ή μιας συνταγματικής συνθήκης, απλής, σύντομης και κατανοητής κρίνεται πιλέον απαραίτητη.

8. Επιτροπή και Συμβούλιο : Ευρωπαϊκή Κυβέρνηση και δεύτερη Βουλή

Στηρίζουμε τη μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε ευρωπαϊκή κυβέρνηση και του Συμβουλίου σε μια Ευρωπαϊκή Συνέλευση των Κρατών (Άνω Βουλή). Ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής θα πρέπει να έχει την ευρύτερη δυνατή δημοκρατική νομιμοποίηση.

9. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και εθνικά Κοινοβούλια

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο πρέπει να αναλάβει την πλήρη νομοθετική και ελεγκτική ευθύνη σε όλους τους τομείς αρμοδιότητας της ΕΕ. Στα θέματα διακυβερνητικής συνεργασίας να ενισχυθεί ο ρόλος των εθνικών Κοινοβουλίων, επιπλέον της ενδελεχέστερης συμμετοχής τους με τις εθνικές Κυβερνήσεις στο πλαίσιο του Συμβουλίου.

10. Δημοκρατική διαδικασία γιατί μελλοντική οργάνωση της Ευρώπης

Θα ήταν χρήσιμη η σύγκληση της Συνέλευσης στις περιπτώσεις θεσμικής αναθεώρησης, προσχώρησης νέων μελών και ενδεχομένως στην εκλογή Προέδρου της Επιτροπής. Πιστεύουμε τέλος ότι στον βαθμό που θα προκύψει με μεγάλη πλειοψηφία από αυτή τη Συνέλευση ένα σχέδιο Ευρωπαϊκού Συντάγματος ή έστω μια βασική (συνταγματική) Συνθήκη, θα πρέπει να τεθεί στην κρίση των λαών με τη διεξαγωγή πανευρωπαϊκού δημοψηφίσματος.

- **Ένα όραμα για τη Ευρώπη σήμερα: Από την Ευρώ στην Ευρω-δημοκρατία.**
- **ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ (EUROPEAN SYNDAGMA) με πανευρωπαϊκό δημοψήφισμα.**
- **Με την ευρωπαϊκή κοινωνία πολιτών και τις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις για μια Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία.**
- **Γιατί εφεξής πρέπει η ευρωπαϊκή ολοκλήρωση να είναι στην υπηρεσία της δημοκρατίας και όχι η δημοκρατία στην υπηρεσία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης.**

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

The EU Policy on International Development

by A. Theodorakis

Deputy Director General for Development at the European Commission

At the end of March 2002 in Monterrey, the international community expressed its commitment to help developing countries by mobilising international and domestic resources, increasing international commercial, financial and technical cooperation, and addressing systemic issues such as coherence and consistency of the global economic system. Although international conferences are organised and statements or consensus are adopted, one could ask if a really new initiative which could act as catalyst to eradicate poverty, diseases, corruption and conflicts in developing countries, exists.

Interdependencies and increasing inequality describe today's world. The socio-economic and technological gap between industrialised countries and developing countries grows, as the number of least developed countries increases. At the same time, cooperation among countries leads to the creation of regional alliances, the only valid instrument until now, to affront challenges coming up with globalisation.

Development policy constitutes an important dimension for international relations. The main actors are the governments and the people of the developing countries themselves, international and multilateral organisations, developed countries, multinational companies and non-governmental organisations (NGOs). In this framework, international coopera-

tion for development should, first of all, define priorities, given that funding is limited, and, secondly, invent and integrate innovative practices.

As far as the European Community is concerned, development is one of the three aspects of its external relations, together with the trade policy and political rela-

give priority to relations with our immediate neighbours i.e. Central and Eastern Europe, the Black Sea region, the Balkans and the Mediterranean. At the same time, however, the EU has not neglected the existing challenges of development policy. The risk of exclusion for many countries and their economies, the increase of poverty, the need for better management of environmental problems, the consequences of armed conflicts and the tragic situation that exists in the field of health and education are important problems and challenges for all of us.

In the course of the external relations of the EU, regional distribution of Community aid has significantly changed, demonstrating its ability to adapt to new developments. New regional co-operation agreements were added to the old ones with a parallel increase in financial resources available. The total external aid was increased from Euro 3,3 Billion in 1990 to Euro 10 Billion in 1999, of which Euro 6,8 Billion are for development aid. Apart from the specific objectives of development policy, other factors, such as geo-strategic interests, trade and also human rights and environmental concerns, have an impact on the external relations of the EU. This could explain the variety of regional partnerships signed between the EU and countries in all parts of the world (Mediterranean, Central and Eastern Europe, Asia, Mercosur, ACP countries, etc.).

“EU aims at the integration of poor Countries in the world economy and at the encouragement of internal institutional reforms”

tions. Just like other international donors, the Community faces the challenge of presenting concrete and positive results. The EU is today one of the key players in development cooperation. In total, the EU (15 Member States and the European Commission) provides almost 55% of international public assistance (ODA). The European Commission alone is responsible for over 10% of total public assistance, and at the same time is the most important humanitarian aid provider in the world.

The EU's own interests today

The international framework

The international financial system has to be revisited in order to take into account the development dimension. In this framework, there is a need to re-examine policies and the role of actors in order to increase benefits for the citizens and for communities in developing countries as well as in countries in transition. Developing countries do not usually have the means or the expertise to take advantage of their natural resources and human capacities in order to ensure sustainable development. So, conditionalities put forward by donors and international organisations should be well targeted and facilitating the evolution of institutions towards an open society. A big part of responsibility lies with the governments who are not in a position to profit from international aid or to take initiatives in order to restore credibility for the management of aid.

I would like to stress certain tendencies and describe the context in which international development policy operates today.

- Insufficient financial flows: international public aid amounts to \$ US 53 billion annually, which is not sufficient to cover the basic needs of the developing countries.

- Poverty: half of the world population, i.e. 3 billion people, lives in poverty, while demographic developments foresee a world population of 8 billion by 2050.

- Uncontrolled use of natural resources in all countries, environmental damage and grave consequences for the Eco-system such as climate changes, global warming, etc.

- Armed conflicts in many parts of the world, thousands of victims, violent displacements of people, violation of human rights and destruction of infrastructure.

- Increased inequalities at in-

ternational level in investments, trade, technology and growth.

- Up-coming challenges such as terrorism, organised crime, drugs, women and child trafficking, illegal economic immigrants, corruption, etc.

Community's development priorities

The EU held that community development aid should focus on a certain number of areas according to the results of the programme evaluation. This means that the EU will give priority to allocating sufficient funds and human resources to some well-defined areas of priority. For the other remaining sectors, coordination and co-financing with other donors will be sought, principally with the Member States.

The Council of Ministers and the European Commission have identified the following priority areas:

- Trade and Development: EU trade policy contributes to the economic development of poor countries (opening-up of Community market to their products) and aims at rendering their economy more competitive. It promotes trade liberalisation and seeks the participation of developing countries in multilateral negotiations, projecting the development dimension within the WTO.

- Regional integration: the EU, with its own experience of integration, can promote initiatives for conflict prevention and conflict resolution, support of cooperation on financial issues, regional infrastructures and environmental problems.

- Macro-economic policy: the EU's political standing and financial instruments could help to improve the macro-economic framework of developing countries. The EU aims to link of these programmes precisely with the poverty reduction strategy and put emphasis on the social sectors

(health, education).

- Strengthening of infrastructure and especially transport: the improvement of markets and regional integration depends to a large extent on infrastructure and reliable roads. The Commission has expertise in this field and the financial means required for road construction.

- Strategy for Food Security and sustainable development and combating famine. In this field the EU is one of the most important actors and has led the way for many years now. Main goals: poverty reduction, agricultural development and clean water.

- Institutional Building and democratisation: promotion of good governance, the rule of law and respect for human rights. Within this context, mutual commitments should be made for transparent and responsible management of public funds for development and combating corruption. Finally, special emphasis will be given to issues such as protection of the environment, equal opportunities for men and women, and strengthening of civil society.

Strengthening of private sector and civil society

While the State's role is recognised in defining policies and managing finances, new emphasis is being placed on other actors, such as the private sector and civil society. The evolution of the modern social model is being formulated more and more with the active participation of civil society. This is the European experience.

At international level, private investments (FDI) are much higher than public international aid (ODA). Thus, private investments today amount to 1300 billion, of which 1000 billion is absorbed by developed countries. Developing countries are not able to at-

ΑΝΑΠΤΥΞΗ

tract a big part of FDI for reasons such as lack of political stability, inadequate environment for enterprise, fragmented markets, etc.).

At European level, NGOs, the visible and dynamic expression of civil society, intervene in almost all aspects of social activity.

They work on a voluntary basis and are non-profit-making. These main characteristics, along with the acceptance of the principles of transparency, independence and social responsibility, create the proper framework for undertaking and implementing humanitarian and development programmes.

The European Commission has a long experience of cooperating with NGOs either in the Member States or in third countries. Our aim is to assist their work and financially support their initiatives while letting them retain their independence. In this context, the EU co-finances 50% of actions undertaken by NGOs (excluding emergency aid and pilot projects).

At institutional level, we consider their role essential as it advances participatory democracy. Cooperation and partnerships of NGOs at a local, national, European and international level could constitute an additional factor for societal organisation and promotion of new models of social activity.

The Role of the EU

Globalisation is extending very quickly because of liberalisation of trade and technological evolution. The international community is called upon to adopt regulatory mechanisms in order to provide this process with social substance and a humanitarian dimension.

For the successful outcome of programmes in developing countries, the EU decided to put more emphasis on the three "C": Coherence, Complementarity and Coordination of actions and programmes. This framework pro-

Η εμπορική πολιτική της ΕΕ συνεισφέρει στο άνοιγμα της κοινωνικής αγοράς στα προϊόντα των αναπτυσσόμενων χωρών.

motes sustainable development at international level. The bilateral assistance of each Member State, despite national priorities, should be linked to agreed international targets.

The EU external activities are funded by the Community budget and the European Development Fund (EDF). The Community budget is allocated on an annual basis whereas the EDF, composed of national contributions, has a five-year programme.

Today, the Community budget covers most of the external activities, regional agreements (MEDA, PHARE, TACIS, CARDS, etc.) and sectoral policies (environment, food aid, and others). On an annual basis all activities amount to 6 billion Euros, without including amounts allocated for fisheries agreements between the EU and third countries, and humanitarian aid.

The EDF works with those countries which signed the Cotonou Agreement 2000 (Lomé Convention). The Cotonou Agreement was signed by the 77 ACP (Africa, Caribbean, Pacific) countries of which half are Least Developed Countries. For the period 2002-2007 EDF will allocate 15 billion Euros (distributed by country and by region). The European Investment Bank will manage funds allocated to the private sector. Total development aid annually (community budget and EDF) amounts to 10 billion Euros.

Europe has strengthened its role in development assistance mainly owing to a combination of two elements: giving access to

poor countries' products on the European market and providing economic and technical assistance to strengthen national development into the economic and social sector.

In the area of international co-operation, Community policy gives priority to the fight against poverty. The citizen and the local community should be those who benefit from development. From this point of view, European Community policy contributes to the general aim of social and economic development, promotion of the rule of law and respect of human rights. At the same time, an important aim is the integration of poor countries in the world economy and the encouragement of internal institutional reforms.

In the near future, the challenges that we will be faced with are significant. Ensuring global public goods, additional resources for development, respecting commitments undertaken by the International Community (Millennium Development Targets), ensuring the development dimension in the new round of WTO negotiations, are issues that affect the whole world. A peaceful and just world is feasible only if we have the will to cooperate and use the resources, targeting sustainable development. I believe, however, that the globalisation process needs a human dimension. To do so new initiatives should be taken, at regional and at global level, to allow all countries, without exception, to participate in an inclusive policy for a better world.

The role of the EU in the Middle East Peace Process

by Vasiliki Koutsoukou

*Post-Graduate student in European and International Studies, University of Athens,
Researcher Assistant at the Hellenic Centre for European Studies (EKEM)*

The Middle East conflict is a key problem for all international players in the region. Europe's growing interest in the Middle Eastern region is explained both by the existence of substantial economic interests, especially in the Mediterranean region where the integration process has gathered momentum, and by regional security considerations conditioned by the geographical proximity between the Middle East and Europe. Europe's security interest in the region does not refer to military threats as traditionally understood (i.e. invasion, missile attacks). Instead, it is grounded on «soft security» transnational threats, such as illegal immigrants, drug and human trafficking, organized crime, international terrorism and the spread of radical ideologies and practices among expatriate communities already in Europe, which it hoped to deter by encouraging regional co-operation around the Mediterranean basin, through the Barcelona Process, in order to ameliorate the political, social and economic problems that give rise to such threats¹.

European Initiatives In the Middle East: «Soft Policies» The Barcelona Process

The most striking European initiatives toward the region in recent years have been the Barcelona Process and the diplomatic missions. The former adopted in November 1995, intended to constitute a partnership in three fields: political and security, economic and financial, and social, cultural and human affairs².

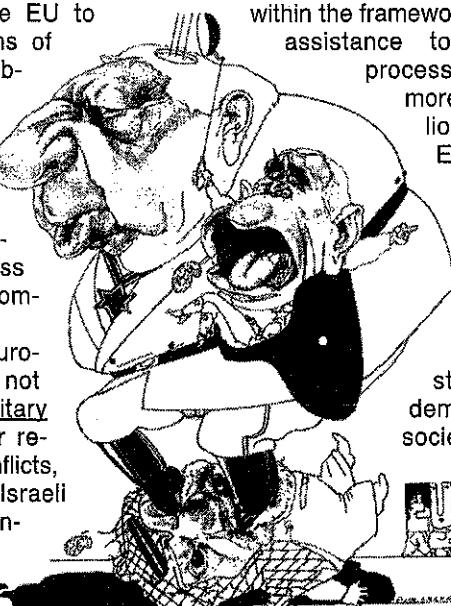
The Barcelona Process has not sought an active role in the political

peace process. However, it did generate the momentum for the EU to appoint, on 26 November 1996, its own 'special envoy' to the Middle East peace process, Ambassador Miguel Moratinos. Mr. Moratinos is empowered by the EU to monitor the actions of the parties and observe peace negotiations, as well as to provide good offers, contribute to the implementation of agreements and discuss problems of non-compliance.

Although the European Union does not possess the military power required for resolving political conflicts, such as the Arab-Israeli one, which threaten international security and stability, the EU's financial, economic, developmental and aid assistance to the countries of the region influences the peace process and provides part of the basis for facilitating the settlement of crisis situations. The EU must learn to use its considerable economic clout and the various Community instruments at its disposal, such as trade policy, humanitarian aid and economic and technical assistance to support a political strategy that aims at re-creating confidence and restoring security co-operation in the region³. The EU should invest its 'soft power' into sustainable development that deals operationally with roots of conflicts: poverty, overpopulation, resource

competition and lack of legitimate political institutions.

The EU is the largest financial contributor of the Palestinian National Authority (PNA). The volume of funding annually allocated by the EU within the framework of economic assistance to the peace process averages more than 810 million euro. The EU should not hesitate to use its extensive aid to the PA to demand tangible progress on standards of democracy, civil society and 'good governance'⁴. Within the framework of multilateral negotiations, the

EU is the leading organiser of the multilateral working group on regional economic development, whose objective is the *financial and economic support of the peace process* and the encouragement of *regional economic cooperation*, factors that contribute to the stabilization of the conflict.

In the **political sphere**, European policy is characterised by *coordination of diplomatic activity and consensus on key elements* (i.e. need to resume the peace process). Through its High Representative for the CFSP (Javier Solana) and Special Envoy to the Middle East (Miguel Moratinos), the EU has kept continual political

ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΕ: ΜΕΣΗ ΑΝΑΤΟΛΗ

contact with Israelis and Palestinians. Although the outcome may have been limited, political dialogue in a time of crisis prevents the freezing of dialogue, which can only worsen the confrontation. However, one must not ignore the existence of specific areas of the Middle East settlement, where there is evident lack of unity and consistency in European policy initiatives, thus reducing the potential of the EU's impact as a broker of the peace process. Nor helpful is the fact that in Israel, Europe is perceived as pro-Arab and anti-Israeli. If the EU wants to play any real role in the Middle East Peace Process it must alter these perceptions and the member states must coordinate their bilateral policies in the region at a European level⁵.

Apart from increasing its diplomatic presence in the region, the EU having endorsed the principle of 'third-party monitoring', should restate its readiness to assume an active role in peacekeeping. Such an involvement would satisfy the EU's wishes for military capacity. Indeed, the Petersberg tasks, which refer to crisis management (humanitarian tasks, peacekeeping, peacemaking), have been explicitly included in the Amsterdam treaty and form the backbone of the nascent European defence system⁶.

The acuteness of the antiterrorist campaign and the continued violence in the region have overshadowed many spheres of activity in which the EU has put forward useful initiatives. One may cite, for example, its work on designing the fundamentals of the future collective security system in the Middle East, based on the approach of inclusiveness and cooperation. The EU must and can play a crucial role in the Middle East by placing emphasis in 'low politics' areas where it can be influential such as, diplomacy, trade policy, developmental aid and energy investment. This role is not contradictory to the military and security role of the US but complementary. Furthermore, the EU is an ardent supporter of the 'Quartet' idea (US, EU, UN and Russia) as actors that can contribute to the peace process. In light of the growing US unilateralism and

its inability to provide a successful resolution to the Middle East conflict and the ongoing enlargement of the EU, more international players may view this alternative direction and the EU's (complementary) role and involvement in the Middle East as especially significant for ensuring the continuation of the Middle East peace process and stabilisation of the conflict.

NOTES

1 M.A. Heller, Reassessing Barcelona in F. Tanner, The European Union as a Security Actor in the Mediterranean: ESDP, Soft Power and Peacemaking in Euro-Mediterranean Relations, Forschungsstelle für Sicherheitspolitik und Konfliktanalyse der ETH Zurich, 2001, p. 80.

2 G. Joffé, Europe and the Mediterranean: The Barcelona Process Five Years On, The Royal Institute of International Affairs, Briefing Paper, New Series no.16, August 2000, p.2.

3 S. Everts, Time to Act in the Middle East, Centre for European Reform, CER Bulletin, Issue 18, June/July 2001, p. 1

4 J. Alpher, The Political Role of the European Union in the Arab-Israeli Peace Process: An Israeli Perspective, The International Spectator, vol. 33, no.4, October-December 1998, p.4.

5 Vth Euro-Mediterranean Conference of Ministers for Foreign Affairs: Valencia Action Plan, 23/4/2002, p.4.

6 A. Dieckhoff, The Israeli-Palestinian New War of Attrition: A European Perspective, IISS/CEPS European Security Forum, Brussels, 11 March 2002, p.5.

REFERENCES

1.J. Alpher, The Political Role of the European Union in the Arab-Israeli Peace Process: An Israeli Perspective, The International Spectator, vol. 33, no.4, October-December 1998.

2.A. Dieckhoff, 'The Israeli-Palestinian New War of Attrition: A European Perspective', IISS/CEPS European Security Forum, Brussels, 11 March 2002.

3.S. Everts, Time to Act in the Middle East, Centre for European Reform, CER Bulletin, Issue 18, June/July 2001.

4.M.A. Heller, Reassessing Barcelona in F. Tanner, The European Union as a Security Actor in the Mediterranean: ESDP, Soft Power and Peacemaking in Euro-Mediterranean Relations, Forschungsstelle für Sicherheitspolitik und Konfliktanalyse der ETH Zurich, 2001.

5.G. Joffé, Europe and the Mediterranean: The Barcelona Process Five Years On, The Royal Institute of International Affairs, Briefing Paper, New Series no.16, August 2000.

6.Vth Euro-Mediterranean Conference of Ministers for Foreign Affairs. Valencia Action Plan, 23/4/2002.

Περίληψη

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον της ΕΕ για την περιοχή της Μέσης Ανατολής, εξηγείται από τα αυξανόμενα οικονομικά συμφέροντα και τις περιφερειακές ανάγκες για ασφάλεια, που ωθούν την ΕΕ να παίξει ένα ποσημαντικό ρόλο στην ειρηνευτική διαδικασία του Μεσανατολικού.

Το άρθρο αυτό αναδεικνύει τη σημαντικότητα της ήπιας πολιτικής της ΕΕ για την επίλυση του μεσανατολικού ζητήματος. Μέσω της Διαδικασίας της Βαρκελώνης και άλλων ήπιων πολιτικών (οικονομική και αναπτυξιακή βιοθεια, εμπορική πολιτική, ανθρωπιστική βιοθεια, τεχνική υποστήριξη, κτλ.) η ΕΕ έχει καταφέρει να υποστηρίξει μια πολιτική στρατηγική που αποσκοπεί

στην επανοικόδομηση εμπιστοσύνης και στην αποκατάσταση της ασφάλειας και συνεργασίας στην περιοχή. Αυτός ο ρόλος δεν είναι αντιφατικός στο στρατηγικό ρόλο των ΗΠΑ και εν όψη της αυξανόμενης μονομερούς δράσης των ΗΠΑ (US unilateralism) και της ανικανότητας της να συνδράμει στην επίλυση του μεσανατολικού προβλήματος όπως και η συνεχής διεύρυνση της ΕΕ, καθιστούν τη συμμετοχή και το συμπληρωματικό ρόλο της ΕΕ στη Μέση Ανατολή ως σημαντικό παράγοντα για την εξασφάλιση της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή και τη σταθεροποίηση του Μεσανατολικού προβλήματος.

Η διεύρυνση της Ε.Ε.: |

Προκλήσεις και προοπτικές για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

του Δημοσθένη Μαμμανά
Δρός Ευρωπαϊκού Δικαίου -
ειδικού επιστήμονα ΥΠΕΘΟ

Τα νέα «μεγέθη» στο Κοινοβούλιο μετά τη διεύρυνση

Σε σχέση με τα υπόλοιπα θεσμικά όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (ΕΚ) επηρεάζεται ιδιαίτερα σημαντικά από τη διεύρυνση από άποψη, κυρίως, εσωτερικής οργάνωσης, δεδομένου ότι ο αριθμός των χωρών θα αυξηθεί κατά 80% (ή κατά τα 4/5 των σήμερα υφισταμένων μελών), ο αριθμός των ευρωβουλευτών κατά 17% (ήτοι 732 βουλευτές από 626 που είναι σήμερα) και ο αριθμός των γλωσσών σχεδόν θα διπλασιαστεί. Έχουν διατυπωθεί υποδείξεις που εκφράζουν την ανάγκη 1900 νέων θέσεων εργασίας λόγω της διεύρυνσης με ετήσιο κόστος περίπου 200 εκατομμυρίων ευρώ¹.

1. Οι δημοσιονομικές και θεσμικές επιπτώσεις : Δαπάνες διοικητικής λειτουργίας και «υπερδιόγκωση»

Το Κοινοβούλιο είχε εγκαιρώς υπογραμμίσει την αυξανόμενη πίεση που ασκείται στο ανώτατο όριο των δημοσιονομικών προοπτικών και των διοικητικών δαπανών που σχετίζονται με τη διεύρυνση κατά τα επόμενα έτη². Οι δημοσιονομικές επιπτώσεις που θα έχουν στις δαπάνες διοικητικής λειτουργίας οι αποφάσεις που ελήφθησαν στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας, συμπεριλαμβανομένων των

επιπτώσεων που θα έχει η αύξηση του αριθμού των υπαλλήλων (για παράδειγμα των υπηρεσιών μετάφρασης και διερμηνείας) και των απαιτούμενων κτιρίων, θα είναι σημαντικές. Το ΕΚ έχει ήδη ζητήσει από όλα τα θεσμικά όργανα να παρουσιάσουν πλήρες χρηματοδοτικό σχέδιο και να θέσουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα για να προετοιμαστούν για τη διεύρυνση³.

1.1. Η «απειλή» από τα νέα δημοσιονομικά μεγέθη και οι προτεινόμενες λύσεις

Το Ιλιγγιώδες ποσό των 145 ε-

κατ. ευρώ θα κόστιζε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και κατ' επέκταση στον κοινοτικό προϋπολογισμό η πρώτη διεύρυνση της Κοινότητας με την ένταξη σε αυτήν έξι από τις 12 (ή 13 με την Τουρκία) σήμερα υποψήφιες χώρες⁴. Ο αριθμός αυτός προέκυψε από την έκθεση του κεντροδεξιού ιταλού ευρωβουλευτή Ποντεστά (Ευρωπαϊκό Λαϊκό Κόμμα), με στοιχεία του Φεβρουαρίου 2001. Τα χρήματα αυτά θα διατεθούν για την κάλυψη των εξόδων πρόσληψης νέων ευρωαπαλλήλων, κυρίως δε μεταφραστών και διερμηνέων. Η έκθεση αναφέρεται και στη γενικότερη αύξηση των εξόδων του Ευρωκοινοβουλίου εξαιτίας της διεύρυνσης όπως δαπάνες για την αγορά ή ενοικίαση νέων κτιρίων και γραφείων στο Λουξεμβούργο και στις Βρυξέλλες για τη στέγαση τόσο των ευρωβουλευτών των νέων χωρών-μελών όσο και του αυξημένου προσωπικού και δαπάνες για ενοίκια στο Στρασβούργο όπου πραγματοποιούνται οι περισσότερες συνεδριάσεις της Ολομέλειας του Ευρωκοινοβουλίου.

Με άλλα λόγια το Ευρωκοινοβούλιο για να υποδεχθεί πριν

από το 2004 τους ευρωβουλευτές δέκα από τις 12 υποψήφιες χώρες θα χρειαζόταν ένα ποσό που είναι αδύνατο να ευρεθεί με βάση τα σημερινά οικονομικά δεδομένα της Κοινότητας αλλά και με όσες οικονομίες λειτουργικού χαρακτήρα θα προσπαθήσει να κάνει. Για το λόγο αυτό, το Κοινοβούλιο έχει από καιρό καλέσει την Επιτροπή να εξετάσει τις δημοσιονομικές επιπτώσεις από την ένταξη μεγαλύτερου αριθμού κρατών στην Ένωση από όσα είχαν αρχικά υπολογιστεί, πριν από τη λήξη του ισχύοντος δημοσιονομικού πλαισίου έως το 2006, καθώς το τελευταίο είχε βασιστεί στην υπόθεση της ένταξης μόνο έξι νέων Κρατών μελών⁵

1.2. Η λύση στο πρόβλημα της «υπερδιόγκωσης»

Πάντως, σε θεσμικό επίπεδο, μία ακόμη προσπάθεια άμεσης αντιμετώπισης του προβλήματος της «υπερδιόγκωσης» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μετά την επερχόμενη διεύρυνση επιχειρήθηκε μέσα από τις αποφάσεις της Συνόδου Κορυφής της Νίκαιας (Δεκέμβριος 2000). Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι το ΕΚ είναι ο μόνος θεσμός της Ε.Ε. στον οποίο αντικατοπτρίζονται επισήμως όλες οι πολιτικές δυνάμεις που υπάρχουν στην Ευρώπη. Η διαπίστωση αυτή σε συνδυασμό με το σημαντικό ρόλο του ΕΚ στην επέκταση της διαδικασίας συναπόφασης καθιστούσαν τη σχετική συζήτηση πολύ σημαντική. Έτσι, προκειμένου και στη μελλοντική σύνθεση του ΕΚ να αντικατοπτρίζεται ο δημοκρατικός του χαρακτήρας, επιβάλλεται να αντικατοπτρίζεται στη σύνθεση του οργάνου κατ' αναλογία ο πολιτικός και

διακρατικός συσχετισμός δυνάμεων που υπάρχει κάθε φορά στην Ευρώπη. Πιο συγκεκριμένα, είχε συμφωνηθεί αρχικά (Συνθήκη του Αμστερνταμ) ότι ανεξάρτητα από τις μελλοντικές διευρύνσεις της Ένωσης, ο αριθμός των μελών του Ευρωκοινοβουλίου δεν θα ξεπερνούσε τα 700 προκειμένου ακριβώς το όργανο να παραμείνει λειτουργικό και αποτελεσματικό Βλ., για παράδειγμα, το Ψήφισμα του Κοινοβουλίου A5-0086/2000 της 13ης Απριλίου 2000 (Εκθεση Γ. Δημη-

ρυνση με 12 νέα μέλη), δυνάμει της οποίας η Ελλάδα θα αριθμεί 22 ευρωβουλευτές, ενώ προβλέπονται 6 έδρες για την Κύπρο. Στα πλαίσια της επιτευχθείσας μετά από μαραθώνιες διαπραγματεύσεις συμφωνίας, η χώρα μας θα εκπροσωπείται από 22 ευρωβουλευτές έναντι των 25 έδρων στο Κοινοβούλιο που διαθέτει σήμερα, βλ. «Αποτελέσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Νίκαιας – Προς αναθεώρηση του μοντέλου Διακυβερνητικής Διάσκεψης», Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Νέα της Συνόδου, τ. 12, Δεκέμβριος 2000, σελ. 1-2. Για το παρασκήνιο της διάπραγμάτευσης βλ. Κ. Καλλέργης: «Αιχμάλωτοι στο 'Ακρόπολις' για 60 ώρες», Καθημερινή, Τρίτη 12 Δεκεμβρίου 2000, σελ. 3, «Η νύχτα που συγκλόνισε την Ευρώπη», Οικονομικός Ταχυδρόμος, Σάββατο 16 Δεκεμβρίου 2000, σελ. 42-44...».

Έτσι, το όριο των 700 ευρωβουλευτών που είχε οριστεί στο Αμστερνταμ, δεν θα ισχύει πλέον. Το Πρωτόκολλο για τη Διεύρυνση ορίζει ότι μετά το 2004, τα μέλη του ΕΚ θα πρέπει να προσεγγίζουν τα 732, γι' αυτό και θα γίνονται διορθώσεις του αριθμού των εκλεγομένων βουλευτών μετά από κάθε διεύρυνση και μετά από απόφαση του Συμβουλίου. Το Πρωτόκολλο θέτει όμως και όριο στην αναλογική αύξηση των ευρωβουλευτών, αφού ο αριθμός των αντιπροσώπων κάθε Κράτους μέλους δεν θα είναι μεγαλύτερος από αυτόν που διέθετε κατά τη διάρκεια της περιόδου 1999-2004. Εάν δεν πραγματοποιηθεί καμία προσχώρηση πριν από την 1η Ιανουαρίου 2004, τότε ο αριθμός των ευρωβουλευτών θα παραμείνει αυτός

**“ Με το νέο σύστημα
ν Ελλάδα χάνει 3
ευρωβουλευτές ενώ
τη μεγαλύτρη μείωση
υπέστησαν η Γαλλία,
Ιταλία και το
Ηνωμένο Βασίλειο
που χάνουν 15 ευρω-
βουλευτές ”**

τρακόπουλου / Jo Leinen) που περιέχει τις προτάσεις του Σώματος για τη Διακυβερνητική Διάσκεψη στο <http://www.europarl.eu.int/enlargement/positionep/er>, υπό τον τίτλο «The European Parliament in the Enlargement Process – An Overview», May 2001, σελ. 22.. Κατά τη διαπραγμάτευση της Νίκαιας, ωστόσο, ο δημογραφικός παράγοντας ελήφθη σοβαρά υπόψη για την κατανομή των εδρών του ΕΚ, το οποίο με τις νέες ρυθμίσεις θα αριθμεί 732 μέλη. Στα πλαίσια αυτά συμφωνήθηκε και η νέα κατανομή των ευρωβουλευτών ανά Κράτος μέλος με βάση τα νέα δεδομένα (διεύ-

που είναι και σήμερα, δηλαδή 626 μέλη Βλ. *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Νέα της Συνόδου*, τ. 2, Φεβρουάριος 2001 και Γ. Αστρακά / Π. Γκατζίος: «Μία παρουσίαση της Συνθήκης της Νίκαιας», *Ευρωπαϊκή Έκφραση*, τ. 40, 1^ο τρίμηνο 2001, σελ. 17.. Αν έχει ληφθεί η απόφαση και στο μεταξύ προσχωρήσει ένα νέο κράτος, **μπορεί να ξεπεραστεί το όριο των 732 προσωρινά**, μέχρι να γίνει και πάλι διόρθωση προς τα κάτω και, κατά το δυνατό, προσέγγιση του αριθμού 732. Φαίνεται πάντως πως ο αριθμός των ευρωβουλευτών δεν θα είναι δυνατόν να προσδιοριστεί εκ των προτέρων ανά πάσα στιγμή, αφού θα αλλάζει συνεχώς, ανάλογα με τις εξελίξεις της διεύρυνσης.

Με το νέο σύστημα η Ελλάδα χάνει 3 ευρωβουλευτές, όπως συμβαίνει με το Βέλγιο και την Πορτογαλία, που και αυτές είχαν πριν 25 ευρωβουλευτές, ενώ τώρα θα έχουν 22. Τη μεγαλύτερη μείωση υπέστησαν η Γαλλία, Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, οι οποίες χάνουν 15 ευρωβουλευτές (72 από τους 87) και η Ισπανία που χάνει 14, ενώ παρέμειναν ως είχαν η Γερμανία (99) και το Λουξεμβούργο (6). Παρατηρείται δηλαδή πως ό,τι δεν έδωσε η Γαλλία στο Συμβούλιο (στάθμιση ψήφων) το «έχασε» στο Ευρωκοινοβούλιο των 32 εδρών παραπάνω από το όριο που είχε θέσει η Συνθήκη του Άμστερνταμ! Κατά συνέπεια, στην Ε.Ε. των 27 μελών το 1/7 περίπου του συνόλου των μελών του ΕΚ, θα προέρχεται από τη Γερμανία με ότι αυτό συνεπάγεται κυρίως στα ζητήματα στα οποία το ΕΚ έχει πραγματικές εξουσίες. Δεν είναι βεβαίως διόλου τυχαίο ότι τα θέματα του

Ανταγωνισμού και των Κρατικών Ενισχύσεων, της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής και της ΟΝΕ, για τα οποία ισχύει ήδη η ειδική πλειοψηφία, παραμένουν εκτός του πεδίου της συναπόφασης. Οι χαμένοι στο νέο σύστημα είναι η Ουγγαρία και η Τσεχία οι οποίες θα διαθέτουν λιγότερες έδρες από χώρες με τον ίδιο πληθυσμό. Το σύστημα αποτελεί λοιπόν **πολιτική λύση ως μέρος του συνολικού πακέτου** της διαπραγμάτευσης και δεν καθοδηγείται από κανενός είδους αρχή Βλ. για τις σχετικές λεπτομέρειες και επεξηγηματικούς πίνακες Μ. Τσινισίζελη: «*Quo vadis Europa?* Μια θεωρητική ανασκόπηση της Νίκαιας», *Ευρωπαϊκή Έκφραση*, τ. 40, 1^ο τρίμηνο 2001, σελ. 11-13..

2. Οι πολιτικές επιπτώσεις της διεύρυνσης: το ΕΚ σε φάση «ενδοσκόπησης»

Στην υφιστάμενη δομή της Ένωσης, το ΕΚ συνεχίζει να παραμένει το μόνο υπερεθνικό κοινοβουλευτικό σώμα και άρα το μοναδικό θεσμικό όργανο που έχει την ικανότητα αλλά και την σαφέστατη πολιτική βούληση (καθότι εκλεγμένο με άμεση και καθολική ψηφοφορία) να ασκεί το δημοκρατικό έλεγχο στο επίπεδο της Ένωσης Βλ. J.-L. Burban: *Le Parlement européen*, PUF, Παρίσι, Μάρτιος 1997, σελ. 123-125 και M. Westlake: *A Modern Guide to the European Parliament*, London, Pinter Publishers Ltd, 1994, παρ. 4.4. «Η μακροπρόθεσμη προοπτική», *in fine*.

2.1. Προς αποδυνάμωση ή ενίσχυση του Κοινοβουλίου;

Ωστόσο, η κύρια πολιτική επί-

πτωση της διεύρυνσης έχει να κάνει με τον υπαρκτό κίνδυνο της μετατροπής του ΕΚ σε ακαδημαϊκό forum συζητήσεων και προβληματισμού μετά την επικείμενη διεύρυνση και λόγω ακριβώς των **πολλαπλών λειτουργικών επιπτώσεων που η τελευταία θα προκαλέσει στην εσωτερική δομή και οργάνωση της Ευρωβουλής**. Με άλλα λόγια αρκετοί φοβούνται την ενδεχόμενη επιστροφή του Κοινοβουλίου στο συμβουλευτικό-διακοσμητικό του ρόλο ως αποτέλεσμα των πολλαπλών δυσλειτουργιών που θα έχει η **υπερβολική «αύξηση του όγκου»** του θεσμικού αυτού οργάνου με παράλληλη ανατροπή της υφιστάμενης διακρατικής ισορροπίας. Για παράδειγμα, η πανθομολογούμενη κυριαρχία της Γερμανίας εκφράζεται καθαρότερα αφού θα διαθέτει 99 έδρες επί 732. Αντιθέτως, η Γαλλία, η Βρετανία και η Ιταλία περιορίζονται στους 72, χάνοντας έτοι το 18% της ισχύος τους. Αυτό μεταφράζεται σε σημαντικότατη γερμανική επιφροή στους δύο μεγάλους σχηματισμούς, το χριστιανοδημοκρατικό Λαϊκό Κόμμα και το Ευρωπαϊκό Σοσιαλιστικό Κόμμα, με ότι συνέπειες μπορούν να προκύψουν ιδίως για τις αποφάσεις στις οποίες απαιτείται η έγκριση του Σώματος (διαδικασία συναπόφασης).

Εντούτοις, στα πλαίσια μίας γενικότερης αναδιοργάνωσης της εσωτερικής δομής και λειτουργίας του Κοινοβουλίου (και βέβαια των κοινοβουλευτικών επιτροπών), θα μπορούσε κανείς να προτείνει λύσεις χωρίς, μάλιστα, να προκαλείται περαιτέρω δημοσιονομική επιβάρυνση του προϋπολογισμού του ΕΚ (π.χ. συμμετοχή κάθε ευρωβουλευτή

σε μία μόνο κοινοβουλευτική επιτροπή). Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνονται πολλαπλοί σκοποί: ελάφρυνση του ιδιαιτέρως βεβαρημένου καθημερινού προγράμματος των ευρωβουλευτών, βελτίωση της αποτελεσματικότητας του έργου τους και μεγαλύτερη «ορατότητά» του στους ευρωπαίους πολίτες. Τέλος, ομαλή και ταχύτερη προσαρμογή των ευρωβουλευτών από τις υποψήφιες χώρες, καλύτερη εξοικείωση με το αντικείμενο εργασίας τους και γενικότερα με τις κοινοβουλευτικές διαδικασίες και τους κοινοτικούς θεσμούς.

Η παραπάνω λύση ενισχύεται από το γεγονός ότι ήδη πολλοί δε διστάζουν να χαρακτηρίσουν το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως ένα «*forum* που προορίζεται για την έκφραση των λαών της Κοινότητας, συμβουλευτική συνέλευση, όργανο ελέγχου της εκτελεστικής κοινοτικής εξουσίας, βήμα προτάσεων, χώρο συζητήσεων ...» Βλ., για παράδειγμα, Laurent Cohen-Tanugi: *L'Europe en danger*, Fayard, Παρίσι, 1992.. Εντούτοις η πρόκληση για το Ευρωκοινοβούλιο δεν μοιάζει αξεπέραστη: πρώτα πρώτα η ενσωμάτωση των νέων ευρωβουλευτών (με την προπτική διαμόρφωσης μιας νέας κοινοβουλευτικής «κουλτούρας») κι ἐπειτα η ενασχόληση με τα πράγματι ουσιώδη (κι όχι τα δευτερεύοντα ή απλώς γραφειοκρατικά) ζητήματα της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Με άλλα λόγια ενασχόληση με τα καθημερινά προβλήματα του ευρωπαίου πολίτη (απασχόληση, κοινωνική συνοχή, μετάβαση στην κοινωνία της γνώσης) κι όχι με επουσιώδη νομοθετικά ζητήματα που μπορούν κάλλιστα να επιλυθούν και

από μία απλή ομάδα εξειδικευμένων τεχνοκρατών (π.χ. για την ένταση του θορύβου των μηχανών κοπής του γκαζόν!).

2.2.Η πρόκληση : Ο νέος ρόλος του ΕΚ στη διευρυμένη Ευρώπη

Στις αρχές του 1996, ο τότε Πρόεδρος του Ευρωκοινοβουλίου Claus Hansch προσπάθησε συνοπτικά να σκιαγραφήσει τη στρατηγική του Σώματος για το μέλλον με τις ακόλουθες φράσεις : «...Προτεραιότητά μας θα είναι να ξανακερδίσουμε την υποστήριξη της κοινής γνώμης για το ευρωπαϊκό σχέδιο...Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θα προσπαθεί πάντοτε να εξασφαλίζει ότι η μεγάλη εκστρατεία ενημέρωσης και πληροφόρησης που έχει αναλάβει σε συνεργασία με την Επιτροπή θα κατευθύνεται προς τα πραγματικά συμφέροντα των λαών ...» C. Hansch: «Operation Truth Comes into its Own», *The European*, 18-24 Ιανουαρίου 1996, σελ. 9. Αξίζει να σημειωθεί ότι σύμφωνα με έρευνα που δημοσιεύεται στον ελληνικό τύπο της 27ης Νομεβρίου 2000 για την εμπιστοσύνη στους θεσμούς της Ε.Ε., η μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο ΕΚ. Ειδικά μάλιστα στην Ελλάδα, το 64% των πολιτών αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο Κοινοβούλιο, ενώ κατά μέσο όρο στους «15» αποδίδει ιδιαίτερη σημασία στο ΕΚ το 46% των πολιτών!.

Χωρίς ασφαλώς να υιοθετεί τον ορισμό του απλού *forum* διαλόγου και συζητήσεων που δίνεται συχνά στη Συνέλευση του Στρασβούργου, μπαίνει κανείς στον πειρασμό να επιμείνει στην

αναγκαιότητα η ενίσχυση των νομοθετικών αρμοδιοτήτων του ΕΚ να συνοδευτεί από μία πραγματική διαβούλευση σχετικά με τα εργαλεία ελέγχου και πολιτικής έκφρασης του Σώματος τα οποία πρέπει να είναι τέτοια που να αρμόζουν σε μια φιλόδοξη κοινοβουλευτική συνέλευση, στην επιρροή του λόγου της και στην ιδιαίτερη θέση και σημασία της στα πλαίσια του ενωσιακού οικοδομήματος Πρβλ. όμως και την άποψη του Π. Ελευθεριάδη: «Η μετεξέλιξη της Ευρώπης και ο χάρτης δικαιωμάτων», *To Βήμα της Κυριακής-ένθετο Νέες Εποχές*, 19 Νοεμβρίου 2000, σελ. B8 που υπογραμμίζει το διαφαινόμενο κίνδυνο «...ένα ενιαίο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο με ισχυρές εξουσίες να αποδυναμώσει τις μικρές χώρες, αφού θα κυριαρχήσει από τις πληθυσμιακά μεγαλύτερες...».

Παράλληλα, και με δεδομένο ότι το ΕΚ αποτελεί το μόνο θεσμό της Ένωσης στον οποίο αντικατοπτρίζονται με τον πλέον επίσημο τρόπο όλες οι πολιτικές δυνάμεις της γηραιάς ηπείρου, η πρόκληση μπορεί εξίσου να περιγραφεί ως συνεχής προσπάθεια να διατηρηθεί κατ' αναλογία ο υφιστάμενος κάθε φορά στην Ευρώπη πολιτικός και διακρατικός συσχετισμός δυνάμεων καθώς και να προστατευτεί η απαραίτητη διακρατική και διαθεσμική ισορροπία Για παράδειγμα, αν ίσχυε αυστηρά το κριτήριο του αριθμού των πολιτών των χωρών-μελών, τότε η Ελλάδα θα έπρεπε να έχει 12 και όχι 25 ευρωβουλευτές, το Λουξεμβούργο έναν μόνο αντί έξη, οι δε μεγάλες χώρες, όπως η Γερμανία, η Γαλλία, η Βρετανία, η Ιταλία και η Ισπανία, πολύ περισσότερους

από όσους έχουν σήμερα, βλ. I. Μαρίνος: «Επικρίσεις από εθελοτυφλούντες», *To Βήμα της Κυριακής*, 17 Δεκεμβρίου 2000, σελ. A18. Με βάση το ισχύον σύστημα, η Γερμανία έχει ένα βουλευτή ανά 826.667 κατοίκους, η Ελλάδα ανά 421.320 και το Λουξεμβούργο ανά 71.500. Πρβλ. Α. Διαμαντοπούλου: «Τε-

λικά ήταν επιτυχία», η οποία υπογραμμίζει ότι, παρά τη μικρή μείωση του αριθμού των ευρωβουλευτών, οι μικρές χώρες διατήρησαν ή και αύξησαν την υπερεκπροσώπησή τους στο Ευρωκοινοβούλιο, *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 17 Δεκεμβρίου 2000, σελ. 22.. Χωρίς καμία αμφιβολία, με τίμημα αυτή τη σημαντική

προσπάθεια ενδοσκόπησης, το ΕΚ θα συνεισφέρει, παράλληλα, στην κάλυψη του περιβότου δημοκρατικού ελλείμματος Βλ. Jean-Michel Rachet: «Difis contemporains et perspectives du parlementarisme européen», *Revue du marché commun et de l'Union européenne*, No 406, Μάρτιος 1997, σελ. 174..

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η στρατηγική για το μέλλον

Προς την κάλυψη του δημοκρατικού ελλείμματος της Ε.Ε.:

Tο ζήτημα της ενίσχυσης των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του νέου ρόλου του μετά την επερχόμενη διεύρυνση εξακολουθεί να παραμένει επίκαιρο, εν όψει και της θεσμικής μεταρρύθμισης έως το 2004. Το θέμα αναμένεται να απασχολήσει και τη λεγόμενη «Συντακτική Συνέλευση» της οποίας οι εργασίες πρόσφατα ξεκίνησαν (Μάρτιος 2002) και βρίσκονται σε εξέλιξη με τελική κατάληξη τη Διακυβερνητική Διάσκεψη του 2004. Πάντως εμφανής ήταν η απογοήτευση του Ευρωκοινοβουλίου σε σχέση με το ρόλο που του επιφυλάσσεται από τη Συνθήκη της Νίκαιας. Έτσι, ο εκπρόσωπος του ΕΚ στη Διακυβερνητική του 2000, Δ. Τσάτσος επεσήμανε ότι «...οι προσδοκίες του Κοινοβουλίου για επέκταση της διαδικασίας συναπόφασης δεν εκπληρώθηκαν» ενώ παρόμοιες ήταν και οι δηλώσεις του δεύτερου εκπρόσωπου του ΕΚ Γερμανού Μπροκ στους Financial Times της 12^{ης} Δεκεμβρίου 2000. Οι επικεφαλής των πολιτικών ομάδων του ΕΚ κατέκριναν τη Συνθήκη ως «συμβιβασμό της τελευταίας στιγμής» που «δια-

ψεύδει τις εξαγγελίες ότι η Νίκαια θα έμενε στην ιστορία ως μία μεγάλη συνθήκη». Βλ. «Η εκδίκηση του Ευρωκοινοβουλίου – Με άρνηση επικύρωσης της Συνθήκης της Νίκαιας απελήσαν και οι οκτώ ομάδες, αν δεν έχουν λόγο στην ημερήσια διάταξη», *Ελευθεροτυπία*, Τετάρτη 13 Δεκεμβρίου 2000, σελ. 18 και 47.. Στα πλαίσια αυτά, το θέμα της αύξησης των αρμοδιοτήτων του Κοινοβουλίου βρίσκει καταρχήν σύμφωνη τη χώρα μας (αλλά και τα υπόλοιπα Κράτη-μέλη που βρίσκονται στην πρωτοπορία της «ομοσπονδιακής προοπτικής» της Ένωσης), αλλά υπάρχει προβληματισμός για τα όρια των αρμοδιοτήτων αυτών, καθώς το Ευρωκοινοβούλιο θα αυξηθεί σημαντικά «σε όγκο» με την εισδοχή των νέων μελών της Ευρω-πραγματικότητας.

Παράλληλα, με την ενίσχυση του ρόλου του ΕΚ, είναι δυνατό να καλυφθεί το περίφημο «δημοκρατικό έλλειμμα» στην Ένωση που εκφράζεται μέσα από μια μειωμένη κοινοβουλευτική επιρροή, με έναν ορατό κίνδυνο ενίσχυσης της κοινοτικής γραφειοκρατίας και με τη σταδιακή απομάκρυνση από τη βού-

ληση των πολιτών. Δυστυχώς, οι συνθήκες του Μάαστριχτ, του Άμστερνταμ και της Νίκαιας με την πολιτική στρατηγική των «μικρών βημάτων» ή του «ελάχιστου κοινού παρονομαστή» δεν έδωσαν λύση στο σοβαρό αυτό πρόβλημα. Είναι γεγονός αναμφισβήτητο ότι κάθε προσπάθεια για τον «εκδημοκρατισμό» της Ένωσης δεν μπορεί παρά να έχει στόχο την ενίσχυση των αρμοδιοτήτων του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, ιδιαίτερα στο νομοθετικό τομέα Βλ. για την ανάλογη θέση της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Υποθέσεων του ελληνικού Κοινοβουλίου, *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Τα Νέα της Συνόδου*, τ. 10, Οκτώβριος 2000, σελ. 4 : «...Η ενίσχυση του δημοκρατικού χαρακτήρα της Ένωσης συνεπάγεται ενίσχυση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και συνιστά απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματική διεύρυνσή της. Η διατήρηση του ανωτάτου ορίου των 700 ευρωβουλευτών οδηγεί υποχρεωτικά στην επανεξέταση του αριθμού των εδρών ανά κράτος, κατά τρόπο που να εξασφαλίζει την ικανοποιητική αντιπροσώπευση των κρατών μελών...». Η εξά-

λειψη του «δημοκρατικού ελλείμματος» αποτελεί εξάλλου και μια ουσιαστική προϋπόθεση για την προώθηση της ενοποιητικής διαδικασίας, τη δημιουργία της Ενωμένης Ευρώπης. Η ευρωπαϊκή δημοκρατία επιβάλλει μεταξύ άλλων τη συμμετοχή των πολιτών στις αποφάσεις οι οποίες τους αφορούν. Μόνο όταν οι πολίτες γνωρίζουν ότι η φωνή τους θα ακουσθεί, ότι υπάρχει το όργανο που τους εκπροσωπεί ουσιαστικά και αποτελεσματικά στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων της Κοινότητας, μόνο τότε θα είναι πρόθυμοι να στηρίξουν το μεγάλο εγχείρημα της Ενωμένης Ευρώπης.

1 Βλ. Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Επιτροπή Προϋπολογισμών: Έγγραφο εργασίας σχετικά με τις δημοσιονομικές επιπτώσεις της διεύρυνσης της ΕΕ, PE 300.045, Εισηγητής Reimer Boge, 11 Απριλίου 2001, σελ. 11, σημείο 38.

2 Βλ. Ψήφισμα σχετικά με τους προσανατολισμούς για τη διαδικασία του προϋπολογισμού 2002, Τμήματα I, II, IV, VII και VIII, που εγκρίθηκε στις 3 Απριλίου 2001.

3 Βλ. Έγγραφο εργασίας σχετικά με τις δημοσιονομικές επιπτώσεις της διεύρυνσης της ΕΕ, ο.π., σελ. 11, σημείο 37. Βλ. επίσης Γ. Δημητρακόπουλος: «Διακυβερνητική Διάσκεψη και Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο - Η Ευρώπη του 21ου αιώνα», Η Βουλή, 15 Οκτωβρίου 2000, σελ. 12-13, όπου υποστηρίζεται ότι «...η συζήτηση για τη μελλοντική σύνθεση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πρέπει να γίνεται σε συνδυασμό με τις συζητήσεις για μεταβολές και στα άλλα θεσμικά όργανα, δύο μόνο έτοι προστατεύεται η απαραίτητη διακρατική και διαθεσική ισορροπία...».

4 Πάντως, αξίζει να σημειωθεί ότι, παρά το χαρακτηρισμό της Τουρκίας ως «υποψήφιας» χώρας σύμφωνα με τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του Ελσίνκι (Δεκέμβριος 1999), η τελευταία ουδόλως περιέχεται στους υπολογισμούς της Συνθήκης της Νίκαιας για την επαναστάθμιση των ψήφων στο Συμβούλιο και τις λοιπές θεσμικές αναπροσαρμογές της Ένωσης, πράγμα που

προξένησε έντονες αντιδράσεις στη γειτονική χώρα (βλ. «Η διαδικασία λήψης αποφάσεων μετά τη Νίκαια-Ιδιαίτερα περίπλοκο το νέο σύστημα», Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο-Νέα της Συνόδου, τ. 12, Δεκέμβριος 2000, σελ. 2). Αυτονότο είναι επίσης ότι, με βάση και τα μελλοντικά δημογραφικά δεδομένα, δύσκολα θα γινόταν αποδεκτή μία σύνθεση ενός Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου όπου οριθμητικά θα υπερτερούσαν – σε σύγκριση με τις υπόλοιπες χώρες – οι Τούρκοι ευρωβουλευτές!

5 Βλ. Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 4ης Οκτωβρίου 2000 (Έκθεση Brok για λογαριασμό της Επιτροπής Εξωτερικών Υποθέσεων) καθώς και τη Γνωμοδότηση της 20ης Ιουλίου 2000 της Επιτροπής Προϋπολογισμού (Έκθεση Stenmarck) για την Επιτροπή Εξωτερικών Υποθέσεων σε .

Βεβαίως το Ευρωκοινοβούλιο έχει προκαθορισμένο προϋπολογισμό για την περίοδο 2000-2006 ανεξάρτητο από τις διευρύνσεις της Ε.Ε κι αν χρειασθεί να καλύψει τις νέες δαπάνες του δεν έχει παρά να κάνει τις αναγκαίες οικονομίες σε έξοδα λειτουργίας και περικοπές προσωπικού αφού αποκλείεται με βάση τα σημερινά δεδομένα σ-

ποιαδήποτε αύξηση των κοινοτικών κονδυλίων. Θα μπορούσαν λοιπόν να βρεθούν μέσα για τον εξορθολογισμό και τη βελτιστοποίηση της χρήσης των διαθέσιμων πόρων, καθώς και για τη μείωση των οικονομικών αναγκών της διεύρυνσης. Για παράδειγμα, η συνεννωση των υπηρεσιών διασφόρων Γενικών Διευθύνσεων, με τη χρήση των νέων τεχνολογιών, η διοργανική συνεργασία κλπ. Με τον τρόπο αυτό, ο αριθμός των νέων θέσεων και των νέων γραφείων (κτιρίων) για τη Γενική Γραμματεία και τις πολιτικές ομάδες θα μπορούσε να περιοριστεί. Παρά τα μέτρα, ωστόσο, ενδέχεται το ανώτατο όριο των δημοσιονομικών προσπτικών και το ανώτατο όριο για τη διοίκηση σχετικά με τη διεύρυνση στο χρηματοπιστωτικό πλαίσιο να μην επαρκούν για να χρηματοδοτήσουν τις δαπάνες διοικητικής λειτουργίας Βλ. ΕΚ: Έγγραφο εργασίας σχετικά με τις δημοσιονομικές επιπτώσεις της διεύρυνσης της ΕΕ, ο.π., σελ. 11-12, σημεία 38 και 39. Βλ. επίσης το ψήφισμα B5-0538/2001 της 5ης Σεπτεμβρίου 2001 σχετικά με τη διεύρυνση της Ε.Ε. και τις ανάλογες λύσεις που προτείνονται στα σημεία 17 και 18. .

Abstract

The European Parliament is expected to be more influenced by the forthcoming EU enlargement compared to other EU institutions : In terms of internal organization, the number of deputies will come up to 732 (from 626 today, or a 17% increase), there will be a considerable necessity for further administrative expenses which can not be easily met by the present 2000-2006 financial framework and, moreover, the political "weight" of big member States will be significantly reinforced (e.g. Germany will dispose 1/7 of the total parliamentarian seats!). There is a serious risk that this extreme volume will have a negative impact on the so far well-established effectiveness of the European parliamentarian body. The Parliament could then return to its traditional (but powerless) role of an international forum. In order to deal

with these difficulties a number of practical proposals have been developed: better internal organization (e.g. further fusion of its General Directorates), financial "austerity" regarding administrative expenditure and improvement of its visibility towards the citizens of Europe always respecting the democratic balance (representativeness) for all Member States. The Parliament's role has to be enhanced by the 2004 Treaty in order to abolish the existing EU democratic deficit. On the other hand, the body must revise its own "extensive" (and, sometimes, "unrealistic") strategy by focusing on the main European topics (such as, for example, immigration, employment, research and information society etc.). In the enlarged European Union of tomorrow,

Η Διαδικασία της Διεύρυνσης στην Ευρωπαϊκή Ένωση

των Πέτρου Γκάτζιου* & Σταύρου Κούρταλη**

Hεπόμενη διεύρυνση της ΕΕ προς τις Χώρες Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ), την Κύπρο και την Μάλτα, που θα αποτελέσει την πέμπτη και μαζί¹ στη σειρά διεύρυνσης (1973: ΉΒ, Δανία, Ιρλανδία, 1981: Ελλάδα, 1986: Ισπανία, Πορτογαλία, 1990: Ανατολική Γερμανία και 1995: Σουηδία, Φιλανδία, Αυστρία) είναι κατά πολλούς εφικτή με τη Συνθήκη της Νίκαιας που αναμένεται να επικυρωθεί και να τεθεί σε ίσχυ μέχρι το τέλος του 2002².

Η Συνθήκη παρέχει τις προϋποθέσεις για τον επόμενο γύρο της διεύρυνσης τον Ιούνιο του 2004³, δηλαδή έξι μήνες νωρίτερα από τις πιο αισιόδοξες εκτιμήσεις⁴. Αυτό τόνιζε, άλλωστε, και ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ρομάνο Πρόντνι μετά το αρνητικό δημοψήφισμα της Ιρλανδίας για την επικύρωση της Συνθήκης Νίκαιας (Ιούνιος 2001), ισχυρίζόμενος ότι νομικά η μή επικύρωση της Συνθήκης της Νίκαιας δεν αποτελεί εμπόδιο για τη διεύρυνση⁵. Το νέο δημοψήφισμα πρόκειται να διεξαχθεί το φθινόπωρο (τέλη Οκτωβρίου) και διαφαίνεται ότι οι δυνάμεις, που εναντιώνονται στη Συνθήκη, κερδίζουν έδαφος⁶. Αν η Συνθήκη καταψηφιστεί, τότε δημιουργείται μείζον πολιτικό πρόβλημα για τη διεύρυνση⁷ γι' αυτό και στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου (ΕΣ) της Σεβίλλης (21-22/6/02) προστέθηκε Διακήρυξη, που διαβεβαίωνε για τη διατήρηση της ιρλανδικής ουδετερότητας σε θέματα άμυνας.

Η προοπτική όμως μίας νέας Διακυβερνητικής Διάσκεψης⁸ (ΔΔ) το 2004, η οποία ενδέχεται-μετά την Συνέλευση που έχει ξεκινήσει (28/2/02) για το μέλλον της ΕΕ και αναμένεται την άνοιξη του 2003 να παρουσιάσει τα συμπεράσματά της-να πραγματοποιηθεί νωρίτερα, το γεγονός πως μέχρι το 2007 σε δι αφορά τα Διαρθρωτικά Ταμεία⁹ θα ισχύει η ομοφωνία¹⁰ καθώς και η επικείμενη αδυναμία

συμφωνίας αναθεώρησης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής¹¹ (ΚΑΠ) μέσα στο 2002, αλλά και η προοπτική ένταξης δέκα νέων μελών ταυτόχρονα (δεν έχει πραγματοποιηθεί ποτέ διεύρυνση με περισσότερα από τρία κράτη) αναδεικνύουν τη δυσκολία πραγματοποίησης της επόμενης διεύρυνσης μέσα στο 2004. Αν τα παραπάνω προσθέσουμε το θέμα της κυπριακής ένταξης¹² σε συνδυασμό με το γεγονός ότι σε πολλά Κράτη-Μέλη (Κ-Μ) της ΕΕ την εξουσία ανέλαβαν κεντροδεξείς κυβερνήσεις, καθώς και τις κρίσιμες εκλογές στην Γερμανία (Σεπτέμβριος 2002), τότε το όλο εγχειρήμα γίνεται ακόμα δυσκολότερο.

Η ΕΕ από την πλευρά της για να ενισχύσει την προοπτική ενσωμάτωσης στην Ένωση απαιτεί να ικανοποιούνται κάποια κριτήρια. Παλαιότερα υποβαλλόταν αίτηση προσχώρησης, ακολουθούσε μία συμφωνία σύνδεσης και η διαδικασία ολοκληρώνοταν με την εισδοχή στην κοινότητα. Τώρα απαιτείται να πληρούνται τα λεγόμενα κριτήρια της Κοπεγχάγης (Ιούνιος 1993) δηλαδή α) σταθερότητα των θεσμών που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τον σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων, β) ύπαρξη μιας εύρυθμης οικονομίας της αγοράς, όπως επίσης και η ικανότητα να ανταποκρίνεται στην ανταγωνιστική πίεση και στις δυνάμεις της αγοράς, στο πλαίσιο της ΕΕ και γ) ικανότητα να αναλαμβάνει τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την συμμετοχή του ως πλήρους μέλους, συμπεριλαμβανομένων των σκοπών της πολιτικής, οικονομικής και νομιματικής ένωσης¹³.

Αναλυτικότερα η διαδικασία και τα στάδια εισδοχής σε σχέση με τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες, που αναδεικνύει την πολυπλοκότητα του εγχειρήματος, είναι η εξής, ξεκινώντας από το τελικό στάδιο, που είναι η πλήρης ένταξη στην ΕΕ:

α) Πλήρες μέλος, β) υπό ένταξη, γ) πρώτο κύμα, δ) δεύτερο κύμα, ε) τρίτο κύμα, στ) Τουρκία-υποψήφια προς ένταξη, ζ) ΠΓΔΜ και Κροατία (Συμφωνία Σύνδεσης και Σταθεροποίησης), η) Δυτικά Βαλκανία: Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γιουγκοσλαβίας (Σερβία-Μαυροβούνιο),

Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, θ) η σχέση με την Ρωσία-Ουκρανία, ι) σχέσεις με άλλες χώρες.

Αυτή τη στιγμή υπάρχουν 13 υπό ενταξη χώρες, με την Τουρκία να αποτελεί την μονάδική που δεν έχει ξεκινήσει διαπραγματεύσεις. Έξι μήνες μετά την υπογραφή της Συνθήκης του Άμστερνταμ (2/10/1997) αποφασίστηκε έξι χώρες (Κύπρος, Σλοβενία, Εσθονία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Πολωνία και Ουγγαρία) να αποτελέσουν το πρώτο κύμα που θα διαπραγματευτεί την εισδοχή του στην ΕΕ, ενώ με το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (ΕΣ) του Ελσίνι (Δεκέμβριος 1999) αποφασίστηκε και άλλες έξι (Σλοβακία, Λιθουανία, Λετονία, Μάλτα, Βουλγαρία και Ρουμανία) να αποτελούν το δεύτερο κύμα. Η Τουρκία αποτελεί έχωριστη περίπτωση ως υποψήφια προς ένταξη χωρίς να έχει ξεκινήσει διαπραγματεύσεις προσχώρησης.

Και εδώ όμως υπήρξαν διαφοροποιήσεις. Οι δύο πρώτες ομάδες εξακολουθούν να υφίστανται αλλά με παραλλαγές. Η πρώτη ομάδα πλέον αποτελείται από δέκα χώρες (εκτός Βουλγαρίας και Ρουμανίας), με την περίπτωση της Κύπρου να προξενεί πονοκέφαλο, καθώς λίγες μέρες πριν το ΕΣ της Σεβίλλης είχε κλείσει 28 από το 31 κεφάλαια που διαπραγματεύονται οι υποψήφιες χώρες για προσχώρηση στην ΕΕ, αλλά με το πολιτικό πρόβλημα άλυτο. Υπάρχει ο κίνδυνος εμπλοκής, καθώς είναι βέβαιο πως διεύρυνση χωρίς την Κύπρο στο πρώτο κύμα δεν είναι εφικτή, δεδομένου ότι η Ελλάδα θα ασκήσει βέτο.

Η δεύτερη ομάδα αποτελείται πλέον από τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία οι οποίες είχαν δηλώσει πως θα είναι έτοιμες για προσχώρηση το 2007. Η Ένωση πάλεσε για επιτάχυνση των διαδικασιών και ενώ η Βουλγαρία έκανε αξιέπαινες προσπάθειες κλείνοντας 20 κεφάλαια αποφασίστηκε τελικά εξαιτίας και του δημοσιονομικού οχεδιασμού της Ένωσης να εισχωρήσουν το 2007¹⁴ έχοντας μία ενισχυμένη στρατηγική που αποφασίστηκε στη Σεβίλλη¹⁵.

Η καθυστέρηση της οικονομικής ανάπτυξης των υποψήφιων προς ένταξη βαλκανικών χωρών (βλ. παρακάτω) οφείλεται και στην γεωγραφική θέση την οποία βρίσκονται. Χαρακτηριστικό είναι το παρά-

*Υποψήφιου Διδάκτορος του Πανεπιστημίου Αθηνών.

**Απόφοιτου Πολιτικού Τμήματος Νομικής Αθηνών και Τελειόφοιτος ΜΑ Διεθνών και Ευρωπαϊκών Σπουδών του ίδιου τμήματος

δειγμα της Βουλγαρίας, της οποίας η κακή οικονομική κατάσταση σήμερα οφείλεται στην κρίση του Κοσόβου και στα παρελκυόμενα της. Και αυτό διότι το 60%¹⁶ του εξωτερικού εμπορίου της Βουλγαρίας πραγματοποιείται με την ΕΕ, συχνά μέσω Σερβίας. Αλλά, οι οδικές αρτηρίες και ο Δούναβης δεν ήταν δυνατόν να χρησιμοποιηθούν και οι άλλες διαδρομές σήμαιναν συμπληρωματικό κόστος μεταφοράς περίπου της τάξης του 30%.¹⁷ Η κατάσταση αυτή επισείνασε την ίδιη αύχημη κατάσταση του εμπορικού ισοζυγίου. Η εισαγωγή κεφαλαίων σταμάτησε με αποτέλεσμα το εξωτερικό χρέος της Βουλγαρίας να μην της επιτρέπει να βρει εύκολα πηγές δανειοδοτήσεις. Όλα αυτά είχαν ως άμεσο αποτέλεσμα την μείωση και οπισθοδρόμηση της οικονομικής ανάπτυξης της Βουλγαρικής οικονομίας, ώστε να μπορέσει να έλθει πιο κοντά στους Ευρωπαίους συγγενείς της γεγονός που επισημάνθηκε στην έκθεση της Επιτροπής για την Βουλγαρία του 2001.

Αν εφαρμόσουμε ποσοτικά κριτήρια μπορούμε να σχηματίσουμε τέσσερις κατηγορίες για τις υποψήφιες χώρες προς ένταξη: α) εκείνη που είναι πιο πρωθυμένη και στην οποία ανήκουν η Κύπρος και η Λιθουανία, για τις οποίες έχουν κλείσει 28 από τα 31 κεφάλαια, β) στη συνέχεια υπάρχει μία ομάδα που εχει ολοκληρώσει από 25-27 κεφάλαια και στην οποία ανήκουν η Σλοβενία και η Λετονία (27), η Σλοβακία (26), η Δημοκρατία της Τσεχίας και η Πολωνία (25), γ) μετά ακολουθούν η Εσθονία και η Ουγγαρία (24) και η Μάλτα (22) και δ) υπάρχει η κατηγορία των πιο καθυστερημένων, στην οποία ανήκουν η Βουλγαρία (20) και η Ρουμανία (11). Η Δανία που ήδη έχει αναλάβει την προεδρία του δευτέρου ξελάτουν του 2002, σκοπεύει μέχρι το ΕΣ των Βρυξελλών (24-25/10/02) να έχουν κλείσει οι διαπραγματεύσεις σε όλα τα μη δημοσιονομικά κεφάλαια, καθώς εκείνα τα οποία έχουν δημοσιονομική εμπλοκή είναι αδύνατο να διαπραγματευτούν πριν από την επίτευξη κοινής θέσης των 15 Κ-Μ για το δημοσιονομικό κόστος της διεύρυνσης.¹⁸

Αρμέσως μετά ακολουθεί η Τουρκία, που δημιουργεί μία ειδική κατηγορία, ενώ τίθενται παράλληλα ορισμένα ερωτήματα, όπως ποια είναι τελικά τα όρια της Ευρώπης και ποιες χώρες και με ποια κριτήρια θα αποφασιστεί διά ανήκουν και πρέπει να ενταχθούν στην Ένωση¹⁹. Η ίδια προχωράει στις μεταρρυθμίσεις που απαιτούνται και το ΕΣ της Σεβίλης το τόνισε αυτό (παράγραφος 25), αλλά φαίνεται να διαπραγματεύεται την έναρξη των ενταξιακών διαπραγματεύσεων στο τέλος του 2002 με αντάλλαγμα την άρση του βέτο στο ζήτημα που έχει προκύψει μεταξύ ΝΑΤΟ-ΕΕ όπως φάνηκε και στα συμπεράσματα της Σεβίλης²⁰.

Τα σάδια γίνονται ακόμη περισσότερα με τη δημιουργία μίας νέας κατηγορίας Συμφωνιών Σύνδεσης και Σταθεροποίησης²¹ που περιλαμβάνει τα Δυτικά Βαλκάνια με την ΠΓΔΜ να αποτελεί την πρώτη χώρα που υπέγραψε τέτοιου είδους συμφωνία στις 9/4/2001 για ευνόητους λόγους, με την Κροατία να ακολουθεί και τις άλλες χώρες να διαφοροποιούνται. Ακολουθούν η σχέση με την Ρωσία και Ουκρανία αν και η προοπτική ένταξης αυτών των δύο χωρών μοιάζει αδύνατη αυτή την σπιγμή²². Δεν πρέπει να μας διαφεύγει το γεγονός πως κάθε Κ-Μ της ΕΕ έχει και τα δικά του συμφέροντα (Ελλάδα: Κύπρος-Βαλκάνια, Γερμανία: Πολωνία, Δημοκρατία της Τσεχίας, Ουγγαρία, Σλοβακία, Ιταλία: Σλοβενία, Σουηδία-Φινλανδία: Βαλτικές χώρες).

Οι παραπάνω σκέψεις μας προβληματίζουν για το χρόνο που θα πραγματοποιηθεί η επόμενη διεύρυνση. Δεν προβληματίζουμε για το αν θα γίνει, καθώς τη θεωρούμε δεδομένη, αλλά διατηρούμε τις επιφυλάξεις μας για το χρονοδιάγραμμα που φαίνεται διά επιλέγεται. Η καθυστέρηση της διεύρυνσης φυσικά αποτελεί κρίση αξιοποίησας για την Ένωση, αλλά κρίνουμε αναγκαιότερο να προηγηθούν οι αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και έπειτα να ακολουθήσει η διεύρυνση²³. Η πίεση από τις υποψήφιες προς ένταξη χώρες δεν πρέπει να οδηγήσει τα Κ-Μ της Ένωσης σε βιαστικές επιλογές. Η χρηματοδοτική βοήθεια, καθώς και τα προγράμματα ταχύτερης υλοποίησης του εξευρωπαϊσμού των υποψήφιων χωρών, εξυπηρετούν αυτό τον στόχο, την ομαλή δηλαδή πραγματοποίηση της διεύρυνσης. Δε βρισκόμαστε ενώπιον μίας διεύρυνσης αναλογής του 1995, όπου όλες οι χώρες που εισήλθαν θα «προσέφεραν» στην Ένωση.

Δύο είναι τα κυριότερα διδάγματα που προκύπτουν από τη διαδικασία της επερχόμενης διεύρυνσης κυρών για το δεύτερο κύμα και μετά: διά τη διαδικασία πρέπει να προσαρμόζεται στις ανάγκες και τις ειδικές συνθήκες της κάθε χώρας και διά πρέπει να βρεθεί η κατάλληλη ισορροπία ανάμεσα στη σταθεροποίηση και τη σύνδεση. Και αυτό διότι το φάσμα των προβλημάτων που αντιμετωπίζει η πλειοψηφία των υποψήφιων χωρών είναι τεράστιο. Ανεξάρτητα από το πόσο επιτύ-

χής είναι, και το αν θα συνεχίσει να είναι, η διαδικασία σταθεροποίησης και σύνδεσης, δεν πρόκειται να αλλάξει την ύψη της περιοχής από μόνη της. Πρέπει να υπάρξει μια συλλογική προσπάθεια τόσο από τις ίδιες τις χώρες όσο και από όλους τους διεθνείς παράγοντες της περιοχής. Και αυτό διότι οι χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης αντιμετωπίζουν ακόμη τη εξής σημαντικότατα προβλήματα: α) πραγματοποιούν εύθραυστες συνταγματικές ρυθμίσεις, β) αδυνατούν σε διοικητική ικανότητα, δ) τα πρότυπα πολιτικής συμπεριφοράς είναι αμφίβολα, δηλαδή οι χώρες της περιοχής είναι σχετικά νέες δημοκρατίες και οι δημοκρατικοί τους θεσμοί δοκιμάζονται, ε) παρατρούνται ακόμα τάσεις εθνικιστικές και στη γοινωνία πολιτών δεν είναι ακόμα ανεπιτυγχένη.

Σημειώσεις

1 Ιωακειμίδης Κ.Π., *Η Νέα Διεύρυνση της ΕΕ και η Ελλάδα, ΕΛΙΑΜΕΠ*, Κείμενα Εργασίας, Σιδέρης, Αθήνα, 1996, σ.11.

2 Βέλγιο και Ιρλανδία είναι οι δύο τελευταίες χώρες που απομένουν για την επικύρωση.

3 ECSA Review Forum, *Analysing the Treaty of Nice*, ECSA Review (14:2), Spring 2001, in <http://www.ecsa.org/NiceTreatyForum.html>, downloaded 2/6/01, p.3.

4 Whyte N., "The final shape of the Union: Taking the Nice Treaty to its logical conclusion" in www.caps.be, 25/1/01. Το ΕΣ της Σεβίλης (21-22/6/02) στην παράγραφο 22 επιβεβαίωσε πως στόχος παραμένει οι υποψήφιες προς ένταξη χώρες να συμμετέχουν στις ευρωπεικούς του 2004 ως πλήρη μέλη.

5 Duff A., "The Treaty of Nice: from left-overs to hangovers", Cambridge, 6 January 2001, in <http://www.andrewduffmep.org/Press%20Releases/nenice.rtf>, Downloaded 24/6/01, pp.5-6.

6 Σχετικά με την επιχειρηματολογία για την περίπτωση της Ιρλανδίας βλ. Link L., "Emergency plans for Nice Treaty fall Considered" in www.euobserver.com, 27/5/02. Kirk L., "Ahern travels to win guarantee of Irish neutrality", in www.euobserver.com, 18/6/02 και Spiteri

Abstract

One of the most urging issues that the EU faces is that of the Enlargement. This article singles out four main obstacles to enlargement. The second Irish Referendum on the Nice Treaty, the financing of the new Member States together with CAP

negotiations, the division of Cyprus and the emergence of center-right governments in the EU. It also presents the State of Play, the enlargement process and the accession stages, which appeared after the last enlargement in 1995.

S., "Enlargement to be Delayed without Nice Treaty" in www.euobserver.com, 27/5/02.

7 Αυτό τόνισε και ο Γκίντερ Βερχόιγκεν, αρμόδιος Επίτροπος για τη Διεύρυνση. Μάλιστα, "Verheugen admits importance of Irish Yes" in www.euobserver.com, 10/6/02. Βλ. επίσης Ιωακειμίδης Κ.Π., «Σενάρια εκτροχιασμού της Διεύρυνσης στον Οικονομικό Ταχυδρόμο», 15/6/02, σ.29.

8 Όλοι συνειδητοποιήσαν τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν τα Κ-Μ, ώστε να οδηγηθούν στην συμφωνία της Νίκαιας, μία συμφωνία με αρκετά ελεέματα. Συνεπώς θα απαιτήσει ισχυρή πολιτική βούλησης ώστε να επιτραπεί η εισδοχή νέων μελών πρίν ολοκληρωθούν οι αλλαγές που θεωρητικά είναι αναγκαίες, ώστε η επόμενη διεύρυνση να μην οδηγήσει σε παράλιση του συστήματος.

9 Χωρίς επιτυχημένες ρυθμίσεις στον προϋπολογισμό δεν πρόκειται να γίνει σύντομα η επόμενη διεύρυνση. Fierke M.K.-Wiener A., "Constructing Institutional Interests: EU and NATO Enlargement", in Christiansen T.-Jorgensen E.K.-Wiener A.(eds.), *The Social Construction of Europe*, SAGE, London, 2001, p.133.

10 Ισπανία, Πορτογαλία, Ελλάδα και Ιρλανδία θέλουν τα λεφτά από τα ΔΤ να διασφαλιστούν μέχρι το 2007. Η Ισπανία δέχτηκε δύο ψήφους λιγότερους για να πάρει την ομοφωνία για τα ΔΤ μέχρι το 2007. Dinan D. -Vanhoonacker S., *IGC 2000 Watch (Part 1): Origin and Preparation*, ECSC Review, Vol.13, Nos.2-4, 2000, and Vol.14, No.1, 2001, downloaded 1/6/01, p.10. Πρέπει να λάβουμε υπόψη και τη θέση των Κ-Μ της Ένωσης όπου οι χώρες συνοχής (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία και Ιρλανδία) από τη μία πλευρά δεν επιθυμούν να απολέσουν κονδύλια και από την άλλη τα Κ-Μ που εισφέρουν μεγάλα ποσά δεν επιθυμούν να αυξήσουν τις εισφορές. Είναι βέβαιο ότι όλες οι χώρες επιδιώκουν την καθιέρωση μεταβατικών περιόδων ώστε να μη ζημιωθούν οικονομικά και κατ'επέκταση πολιτικά από την εισδοχή των φτωχότερων ΧΚΑΕ.

11 Η αγροτική ολοκλήρωση είναι ένας σημαντικότατος παράγοντας, όχι μόνο σε πολιτικούς αλλά και σε οικονομικούς κανόνες. Και αυτό, διότι η συμβολή της αγροτικής παραγωγής στις οικονομίες των υπό ένταξη χωρών, είναι πολύ πιο σημαντική, από αυτή των υπαρχόντων κρατών μελών της Ένωσης. Χαρακτηριστικά, για το έτος 2000, η συμβολή της γεωργίας των ΧΚΑΕ έφθασε το 4,6% του συνολικού ΑΕΠ, έναντι μόλις του 2% του συνολικού ΑΕΠ των 15 Κ-Μ της Ένωσης. Ωστόσο, υπάρχουν μεγάλες διαφορές μεταξύ των υποψηφίων κρατών μελών. Η συμβολή της αγροτικής παραγωγής στο ΑΕΠ κυμαίνεται μεταξύ του 15,8% στη Βουλγαρία και του 2,9% στη Σλοβενία. Το υψηλό ποσοσοστό εργα-

σίας στον αγροτικό τομέα στις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, οφείλεται στο γεγονός ότι στη Ρουμανία, Πολωνία και Λιθουανία, απασχολείται αντίστοιχα το 42%, το 18,8% και το 19,6%, του ενεργού εργατικού δυναμικού. Η υποκεφαλαιοποιημένη και χαμηλής παραγωγικότητας βιομηχανία και γεωργία εξακολουθούν βασικώς να αδυνατούν να αντισταθούν στον ανταγωνισμό από φθηνότερους ένους ανταγωνιστές ή να εμπορευτούν τα προϊόντα τους αποτελεσματικά.

12 Αρκετοί εταίροι μπορεί να χρησιμοποιήσουν ως πρόσχημα το άλυτο πολιτικό πρόβλημα της Κύπρου προκειμένου να καθυστερήσουν ολόκληρη τη διαδικασία. Ζούλας Κ., «Αρνητικοί πλέον οι συσχετισμοί για τη διεύρυνση», *Eφ. Καθημερινή*, 23/6/02, σ.9.

13 Κεφαλάς Α.(επ.), «Το στοίχημα της Διευρυμένης Ευρώπης» στον *Οικονομικό Ταχυδρόμο*, 18/5/02, σ.66.

14 Spinant D., "Bulgaria and Romania not to Join EU before 2007" in www.euobserver.com, 9/6/02.

15 Παραπάνω τονίζαμε την πρωτοφανή απόφαση για διεύρυνση με δέκα χώρες και τη δυσκολία αυτού του εγχειρήματος το οποίο θα ήταν ακόμα δυσκολότερο αν συγκαταλέγονταν και η Βουλγαρία-Ρουμανία, δηλαδή 12 χώρες. Για αυτό στην παράγραφο 23 των συμπερασμάτων του ΕΣ της Σεβίλλης τονίζεται πως "an updated road map and a revised and enhanced pre-accession strategy should be adopted in Copenhagen for the candidate countries still engaged in negotiations. An increase in pre-accession financial aid could also be contemplated. Furthermore, if the current pace is maintained, a more precise timetable could be set for these countries' accession process by the end of the year".

16 Mircea T. Maniu Ph.D, Associate Professor, Babes-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania, *Economic Dimensions of the Stability in Balkans*, May 2001.

17 "Bulgaria and the Enlargement of the EU", in <http://www.europarl.europa.eu>, p.10.

18 Spiteri S., "Tough months ahead for candidates in negotiations" in www.euobserver.com, 14/6/02. See also "Sèville Summit: EU may delay October Summit to facilitate enlargement" in www.euractiv.com, 20/6/02.

19 Υπενθυμίζουμε την απόρριψη της αίτησης του Μαρόκου το 1990 με την αιτιολογία πως δεν αποτελούσε ευρωπαϊκή χώρα. Τώρα πως μπορούμε να αρνηθούμε σε χώρες της Β.Αφρικής, του Καυκάσου και γιατί όχι των χωρών της μεσογειακής Μ.Ανατολής μία προοπτική ένταξης; Επίσης, στο όραμα για τη διεύρυνση και πως θα είναι το 2010, που δημοσίευσε λίγο μετά την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων στην Νίκαια, η Ένωση δεν συμπεριλαμβάνει την Τουρκία.

20 Η συζήτηση γύρω από αυτό το

ζήτημα είναι μεγάλη. Ενδεικτικά βλ. Πουλίδου Χ., «Νέο στόπι από την Τουρκία στον ευρωστρατό», *Eφ. Επενδυτής*, 22/6/02, σ.20. Ποδματά Α., «Γίνονται δεκτές οι ελληνικές θέσεις για τον ευρωστρατό», *Eφ. ΤοΒήμα*, 22/6/02, σ.3 και Παπαδιόχος Π.Κ., «Υποχώρηση ad hoc στον ευρωστρατό», *Eφ. Καθημερινή*, 23/6/02, σ.9.

21 In 2000, following a decade of turmoil in the Balkans, European leaders decided that the route to stability in the region was through steadily closer association with the EU and the clear prospect of membership. This policy, known as the Stabilisation and Association process, combines the development of privileged political and economic relations with the countries in the region, supported by substantial financial assistance programme (CARDS). The Stabilisation and Association process is already beginning to produce the desired results. The region is becoming more stable. Its countries are engaged in ambitious political and economic reform programmes based on EU law and practice. These achievements are set out in detail in the attached country reports. The Stabilisation and Association process is a long term policy. It supports sustainable reform; but it is also designed to be, a flexible and dynamic process, evolving in line with changes in the region, the EU and the world, and capable of coping with sudden crises. In the coming years it will develop new ways of assisting the countries in the region in coming to grips with continuing problems of weakness in the rule of law and democratic institutions, corruption, the threat of resurgence of extremist nationalism, poverty and social exclusion and in cooperating regionally. The Stabilisation and Association process requires continued commitment on the part of both the EU and the countries of the region to maintain a steady course towards and make the necessary preparations for full integration of the countries of the region into the EU. International Crisis Group, "Still Buying Time: Montenegro, Serbia and the EU", Balkans Report No. 129, Podgorica/Belgrade/Brussels, 7 May 2002.

22 Για το σενάριο μιας διευρυμένης Ένωσης 50 κρατών βλ. την αξιόλογη μελέτη του Whyte N., "CEPS Commentary: The Final Shape of the Union. Taking the Nice Treaty to its Logical Conclusion" in www.ceps.be, 25/1/01.

23 Στη συζήτηση για το μέλλον της ΕΕ η συμμετοχή των υποψηφίων προς ένταξη χώρων σκοπό έχει να κάνει τις χώρες αυτές να συνειδητοποιήσουν ότι η Ένωση, στην οποία ζητούν να συμμετάσχουν θα είναι τελείως διαφορετική όταν θα γίνουν δεκτές και συνεπώς πρέπει να είναι και περισσότερο λειτουργική και αποτελεσματική.

Η θεσμική αλλοίωση του δικαιώματος πρωτοβουλίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

του Σπύρου Α. Παππά,
Δικηγόρου, Senior Adviser Hammond Suddards Edge,
Πρώην Γενικού Διευθυντή Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ισχύον δίκαιο: Το μονοπωλιο της Επιτροπής

Ενα από τα βασικά δικαιώματα-προνόμια της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι και το δικαίωμα πρωτοβουλίας (ΔΕΚ 26.2.1976, SADAM, υπόθ. 88, 90/75 Rec. 323). Χαρη στο δικαίωμα αυτό η Επιτροπή οχι μόνο μετέχει στην παραγωγή της κοινοτικής νομοθεσίας, αλλ' έχει και το αποκλειστικό προνόμιο για την «κίνηση» της νομοθετικής διαδικασίας. Ετοι, η Επιτροπή,

εκτιμώντας το κοινοτικό ουμφέρον, μπορεί, ανά πάσα στιγμή, να προτείνει νέους κανονισμούς και νέες οδηγίες και, ακόμη, να αποσύρει τις σχετικές προτάσεις της, σε περίπτωση που, αιτιολογημένα, μεταβάλλει γνωμή η που η νομοθετική διαδικασία οδηγεί ενδεχομένως σε ουσιαστική απόκλιση από τις αρχικές της προτάσεις.

Πράγματι, σύμφωνα με τα άρθρα 251 παρ. 2 και 252 παρ. 2 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ) το Συμβούλιο από μόνο του ή,

ανάλογα με τις προβλέψεις της ΣΕΚ από κοινού με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, δεν μπορεί να προβεί σε νομοθετικές ρυθμίσεις χωρίς προηγούμενη πρόταση της Επιτροπής. Κανονισμοί και οδηγίες, για την έκδοση των οποίων προβλέπεται στη ΣΕΚ προηγούμενη πρόταση της Επιτροπής, όπως ήδη συμβαίνει κατά κανόνα, σε

περίπτωση που εκδίδονται χωρίς τέτοια πρόταση θα μπορούσε, κατόπιν προσφυγής, να ακυρωθούν από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΔΕΚ) για παράβαση ουσιώδους τύπου.³ Επί πλέον, αν το Συμβούλιο θέλει να παρεκκλίνει από την πρόταση της Επιτροπής, μπορεί μεν να το αποπειραθεί, πλην όμως, στην περίπτωση αυτή, πρέπει να αποφασίσει, σχετικά, με ομοφωνία όλων των μελών του⁴, ενώ, γενικά, «Για να αποφασίσει το Συμβούλιο απαιτούνται:

-εξήντα δύο ψήφοι, όταν κατά την παρούσα Συνθήκη το Συμ-

βούλιο αποφασίζει προτάσει της Επιτροπής.

-εξήντα δύο ψήφοι που περιλαμβάνουν τις ψήφους δέκα τουλάχιστον μελών, στις άλλες περιπτώσεις»⁵.

Κατά συνέπεια, η πρόταση της Επιτροπής δεν είναι απλά η τυπική προϋπόθεση για την εκκίνηση της διαδικασίας, αλλά και η ουσιαστική βάση, πάνω στην οποία το Συμβούλιο μπορεί να στηρίξει την απόφασή του. Είναι σαφές, ότι, εκτός από τις περιπτώσεις, όπου η ίδια η Συνθήκη τάσσει κάποια δεσμευτική προθεσμία, η Επιτροπή νομιμοποιείται να αποφασίσει, εάν και πότε

ακριβώς θα διατυπώσει μια πρόταση. Ακόμη, η Επιτροπή μπορεί, υπό προϋποθέσεις, είτε να τροποποιεί⁶ -ιδιαίτερα αφού λάβει υπόψη της τη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου- είτε και να αποσύρει⁷ μια πρότασή της. Πρόκειται για μια περίπτωση ευρύτατης διακριτικής ευχέρειας, που δικαιολογείται από την καταστατική βούληση εξασφάλισης του κοινοτικού συμφέροντος από ένα ανεξάρτητο υπερεθνικό όργανο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Ωστόσο, στα πλαίσια της αρχής της θεσμικής ισορροπίας, η ΣΕΚ προβλέπει τη δυνατότητα τόσο για το Συμβούλιο, όσο και για το Κοινοβούλιο να «παροτρύνουν» ή να «εμπινέουν» την υποβολή νομοθετικών προτάσεων από την Επιτροπή⁸. Για την ακριβεία, η άσκηση του δικαιώματος αυτού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ή από το Συμβούλιο, κατά την ορθή εν προκειμένω ερμηνεία της Συνθήκης, δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα τη μετατροπή του δικαιώματος πρωτοβουλίας της Επιτροπής σε υποχρέωσή της πρός συμμόρφωση για τη διατύπωση νομοθετικής πρότασης. Με άλλα λόγια, αν δε συμμορφωθεί η Επιτροπή, δε στοιχειοθετείται προσφυγή για παράλειψη ενέργειας⁹. Στην ανθετητική εκδοχή, το δικαίωμα πρωτοβουλίας θα καταντούσε απλός τύπος και η Επιτροπή θα περιορι-

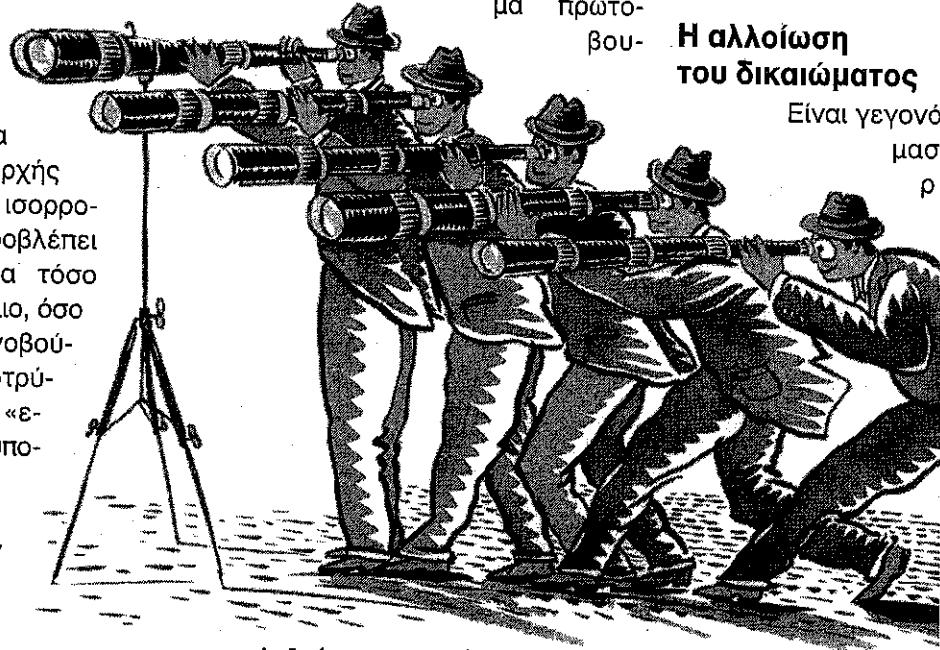
ζόταν σε μια τυπική συνεργασία για τη θεσμοθέτηση ειλημμένων από τους άλλους δυο θεσμούς αποφάσεων. Κάτι τέτοιο, όμως, αντιστρατεύεται στο πνεύμα και το γράμμα των Συνθηκών, που θέλει τους θεσμούς να συνεργάζονται επί ίσοις όροις¹⁰. Εξαίρεση από το βασικό αυτόν κανόνα θα απαιτούσε ρητή σχετικά διατύπωση στις διατάξεις των άρθρων 192 εδ. β' και 208 ΣΕΚ¹¹. Συμπερασματικά, το δικαίωμα πρωτοβου-

ασμού των μεν και των δε ανάλογα με τις διάφορες εθνικές ή θεσμικές ισορροπίες, η ενεργός δηλαδή παρουσία και θεσμοθετημένη δράση της Επιτροπής, κατά τις πολιτικές διαπραγματεύσεις, για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, την αναγάγουν, σε τελική ανάλυση, σε ένα είδος *primus inter pares*. Μπορεί άραγε να εξακολουθεί να δικαιολογείται ένας τέτοιος ρόλος; Αντιστοιχεί στη νέα πραγματικότητα;

Η αλλοίωση του δικαιώματος

Είναι γεγονός ότι η σημασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ευρωπαϊκό εγχείρημα υπήρξε καθοριστική.

Όχι άδικα, χαρακτηρίστηκε, ως η κινητήρια δύναμη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Κι αυτό οφείλεται κατεξοχήν στην άσκηση του δικαιώματος πρωτοβουλίας. Κάποιος έπρεπε να ανοίξει τον κοινοτικό δρόμο. Σε κάθε τύπο νέας κρατικής οργάνωσης είναι απαραίτητο να γίνονται τομές. Ήταν, συνεπώς, πολύ ευφυές που της ανατέθηκε ένας τέτοιος ρόλος, ιδιαίτερα, κατά την περίοδο, που ακόμη το δίλημμα «εθνική κυριαρχία-υπερεθνικό κράτος» επίθετο με μεγάλη συγκίνηση και ένταση. Γι' αυτό, ίσως, δεν έλειψαν και οι περίοδοι έντονης δρα-

λίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι μια αποκλειστική της αρμοδιότητα, ένα μονοπάλιο, που της εξασφαλίζει ένα μεγάλο και ιδιαίτερα κρίσιμο μερίδιο στη διαμόρφωση των κοινοτικών πολιτικών κι ένα ρόλο άκρως πολιτικό. Όχι μόνο η επιλογή του χρόνου υποβολής της πρότασης, όχι μόνο η διατύπωση του περιεχομένου, που προκαθορίζει τα όρια μέσα στα οποία μπορούν, καταρχήν, να κινηθούν οι άλλοι δυο θεσμοί, αλλά και οι δυνατότητες παρέμβασης, κατά τη διαδικασία συναπόφασης ή συνεργασίας, και επηρε-

σημού των μεν και των δε ανάλογα με τις διάφορες εθνικές ή θεσμικές ισορροπίες, η ενεργός δηλαδή παρουσία και θεσμοθετημένη δράση της Επιτροπής, κατά τις πολιτικές διαπραγματεύσεις, για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, την αναγάγουν, σε τελική ανάλυση, σε ένα είδος *primus inter pares*. Μπορεί άραγε να εξακολουθεί να δικαιολογείται ένας τέτοιος ρόλος; Αντιστοιχεί στη νέα πραγματικότητα;

στηριοποίησης ή υποτονικότητας της Επιτροπής, ανάλογα με τις τάσεις που επικρατούσαν κάθε φορά και το όραμα του εκάστοτε Προέδρου της. Την παρακμιακή, από την εξεταζόμενη άποψη, δεκαετία του 1970 διαδέχθηκε η ευρω-ευφορία των Επιτροπών Delors και Santer, για να ακολουθήσει και πάλι η ανάκρουση πρύμνας της παρούσας Επιτροπής Prodi. Πρόκειται, άραγε, για εναλλασσόμενες φάσεις μιας επαναλαμβανόμενης ιστορίας στην πορεία προς την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση ή για μια μετεξέλιξη, με τον ίδιο πάντα στόχο, διά μέσου όμως διαφορετικών κατευθύνσεων; Μια βαθύτερη θεώρηση των γεγονότων δεν μπορεί, παρά να οδηγήσει στο συμπέρασμα, ότι στην πραγματικότητα δεν πρόκειται για κάποιες συμπτωματικές εναλλαγές, αλλά για μια συνεχή, από το 1970 και μετά, διάβρωση του δικαιώματος πρωτοβουλίας της Επιτροπής, καθώς και της διαπραγματευτικής της εξουσίας¹². Είναι αλήθεια, ότι, στο ξεκίνημα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, η Επιτροπή είχε τόσο τη νομική βάση, για να διαδραματίσει το ρόλο του πρωταγωνιστή, μέσα σ' ένα γενικότερο κλίμα ευρωπαϊκού ιδεαλισμού, κυρίως από τους «μεγάλους», μετά μάλιστα και την τραγική εμπειρία ενός δεύτερου παγκόσμιου πολέμου, όσο και την τεχνική υποδομή και τη σχετική τεχνοκρατική γνώση. Σε αντίδιαστολή, στα Κράτη-μέλη η έννοια της εθνικής κυριαρχίας εξακολουθούσε να είναι πάντα δεσπόζουσα, οι εθνικές πολιτικές να προηγούνται πολιτικά των κοινοτικών και, το κυριότερο, να μην υπάρχει η απαραίτητη εξοικείωση των εθνικών Διοική-

σεων με τις κοινότικες διαπραγματεύσεις και τις δαιδαλώδεις διαδικασίες για τη διαμόρφωση των κοινοτικών αποφάσεων. Στο πέρασμα του χρόνου, αφενός αποκτήθηκε η εν λόγω κοινοτική εμπειρία και αφετέρου έγινε αντιληπτό, ότι οι κοινοτικές πολιτικές δεν είναι τρίτες σε σχέση με τις εθνικές, αλλά ότι συμπλέκονται και ότι, σε κάθε περίπτωση, έχουν πολιτικό αντίκρισμα στο εθνικό επίπεδο. Έτσι, την εθνική «έλλειψη ενδιαφέροντος» και «παράλειψη ενέργειας» αντικατέστησε ένας συνεπής συναγωνισμός των Κρατών-μελών στο στίβο επικράτησης των εθνικών συμφερόντων πριν την τελική διατύπωση του κοινοτικού συμφέροντος, μέσα από μια «ευγενή» και συνάμα αδυσώπητη διαπραγματευτική άμιλλα¹³. Από το κενό ελευθερίας, μέσα στο οποίο πρωτο-λειτούργησε, η Επιτροπή βρέθηκε σταδιακά σε ένα νέο περιβάλλον, όπου το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο άρχισαν να διεκδικούν τους θεσμικούς τους ρόλους, ενώ τα Κράτη-μέλη ενσωματώθηκαν κι αυτά στο μηχανισμό, διεκδικώντας την πρωτοκαθεδρία. Η Επιτροπή των Μόνιμων Αντιπροσώπων αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη πολιτική σημασία, γίνεται το εργαστήρι των κοινοτικών πολιτικών, με αποτέλεσμα να πολιτικοποιείται ακόμη περισσότερο η γραφειοκρατία και να γραφεικοποιείται η πολιτική, δέσμια της τεχνοκρατίας και των διαμορφούμενων στους κοινοτικούς διαδρόμους ισορροπιών του μικρού ή μεγάλου παζαριού¹⁴. Μπροστά στις νέες αυτές συνθήκες η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην προσπάθειά της να περάσει πειστικά τις προτάσεις

της, εισάγει μια νέα φάση, ένα νέο στάδιο στις ήδη φορτικά επιβαρυμένες κοινοτικές διαδικασίες, άτυπο αλλά εξαιρετικά ουσιαστικό, που είναι το στάδιο της προ-διαπραγμάτευσης. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιεί, ως μέσο, πέρα από τις διάφορες έγχρωμες βίβλους, λευκές ή πράσινες, τις «ανακοινώσεις», τα άτυπα συνέδρια, που χρησιμεύουν, για να διερευνά τις τάσεις στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο, καθώς και τα κείμενα εργασίας των υπηρεσιών της (*document de travail*), τα οποία συζητούνται στη Μόνιμη Επιτροπή των Αντιπροσώπων ή στις υπο-επιτροπές της και στις καθ' ύλην αρμόδιες επιτροπές του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Το αποτέλεσμα είναι αφενός η καθυστέρηση στην πρόσδοτα εργασίων¹⁵ και αφετέρου η υποχώρηση του κοινοτικού συμφέροντος –που μέχρι τότε αποτελούσε τον άξονα, γύρω από τον οποίο γινόντουσαν οι όποιες διαπραγματεύσεις– στην επιδίωξη επίτευξης πάση θυσία κάποιου συμβιβασμού, που με τη σειρά του σχετίζεται με κάποια άλλη επιδιωκόμενη ισορροπία σε κάποιο άλλο τομέα κοινοτικής πολιτικής. Η φιλοσοφία του «δίνω εδώ, παίρνω εκεί» κι αντίστροφα, αντί για τη συσπείρωση πίσω από εκείνο που αντικειμενικά εκφράζει το συμφέρον της Κοινότητας, αποδυναμώνει την ικανότητα της Επιτροπής να οδηγεί τις διαπραγματεύσεις¹⁶, ευτελίζει την παρέμβασή της και την καθιστά όμηρο άλλων πρόσκαιρων συμμαχιών. Το πρόσφατο παρελθόν είναι πλούσιο σε παραδείγματα. Ένα από αυτά είναι η απόφαση του Συμβουλίου της 22ας Σεπτεμβρίου 1997 σχετικά

με το μέλλον της ευρωπαϊκής πολιτιστικής δράσης¹⁷. Με την απόφαση αυτή το Συμβούλιο, κατ' επίκληση του άρθρου 152, ήδη 208, ΣΕΚ «Ζητεί από την Επιτροπή να διεξαγάγει μελέτη σχετικά με τη δυνατότητα να καταρτισθεί κατευθυντήρια, συνεκτική και διαφανής προσέγγιση για την πολιτιστική δράση στην Κοινότητα, προκειμένου να εφαρμοσθεί το άρθρο 128 της συνθήκης, καθώς και να υποβάλει προτάσεις σχετικά με το μέλλον της ευρωπαϊκής πολιτιστικής δράσης, περιλαμβανομένης, μεταξύ άλλων, της θέσπισης ενιαίου μέσου προγραμματισμού και χρηματοδότησης, με σκοπό την εφαρμογή του άρθρου 128, δεδομένου, ότι, ο οπικοακουστικός τομέας διαθέτει ήδη τα δικά του μέσα, λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω σκέψεις και την περαιτέρω αξιολόγηση των συναφών (υπο)προγραμμάτων, έως την 1^η Μαΐου 1998 το αργότερο». Εξ άλλου, στις «σκέψεις» αυτές γίνεται ρητή «παραπομπή στα συμπεράσματα του Συμβουλίου και των Υπουργών Πολιτισμού που συνήλθαν στα πλαίσια του Συμβουλίου στις 12 Νοεμβρίου 1992, σχετικά με κατευθυντήριες αρχές για την πολιτιστική δράση της Κοινότητας σύμφωνα με τα οποία...», ενώ, μεταξύ άλλων «συστάσεων» που περιλαμβάνονται στο προοίμιο διατυπώνεται και η εκτίμηση ότι «θα ήταν σκόπιμο για την Επιτροπή, με όποιον τρόπο θεωρήσει κατάλληλο, να ερωτήσει (τα Κράτη μέλη) ποιές είναι οι απόψεις τους για την ευρωπαϊκή πολιτιστική συνεργασία». Πρέπει να σημειωθεί, ότι η Επιτροπή, στη συνέχεια, όχι μόνο συμβουλεύεται τη Κράτη μέλη, το Ευρω-

παϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, τυπικά και άτυπα, με τη διοργάνωση του Α' Ευρωπαϊκού Συνεδρίου για τον Πολιτισμό και με αφορμή τα διάφορα Συμβούλια Υπουργών Πολιτισμού και προφορικές ανακοινώσεις στην αρμόδια Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, αλλά και τήρηση με θρησκευτική ευλάβεια τη «δεσμευτική» προθεσμία που της έταξε το Συμβούλιο. Εκείνο, όμως, που προκαλεί ακόμη μεγαλύτερη εντύπωση είναι το γεγονός ότι η Επιτροπή, ενώ στην αρχή είχε διατυπώσει την ορθή άποψη, που ήταν και σύμφωνη με τις αρχικές δηλώσεις και των άλλων δύο θεσμών, να επικεντρωθεί η κοινοτική ενίσχυση μόνο σε μεγάλα προγράμματα ευρωπαϊκής εμβέλειας και ορατότητας –κάτι που θα ήταν σύμφωνο με την αρχή της επικουρικότητας και τις διοικητικές και διαχειριστικές δυνατότητες της Επιτροπής, εντούτοις, όταν «ήρθε ο κόμπος στο χτένι» και διαπιστώθηκε ότι έτσι δε θα υπήρχε πλέον η δυνατότητα ικανοποίησης μικρο-πελατειακών αιτημάτων, ανακαλύφθηκε οφίμως η επιτακτική ανάγκη διατήρησης κι ενίσχυσης της πολιτιστικής ιδιαιτερότητας, που δεν μπορεί παρά να θεραπεύεται μέσω των μικρο-προγραμμάτων (!), για να δοθεί τελικά η έμφαση στον κατακερματισμό και πάλι της κοινοτικής επιχορήγησης μεταξύ περισσότερων πολιτιστικών δράσεων. Μόνο, χάρη στον πατριωτισμό ορισμένων τεχνοκρατών μπόρεσε να διασωθεί κι ένα κομμάτι για δράσεις συμβολικής σημασίας, που να δικαιολογούν την κοινοτική παρέμβαση. Κατά τα λοιπά, η Επιτροπή «χόρευε» πότε στο ρυθμό του Ευρωπαϊκού Κοινο-

βουλίου και πότε στο ρυθμό του Συμβουλίου. Το χειρότερο, βέβαια, συνέβη στην περίπτωση των πολιτιστικών πρωτευουσών της Ευρώπης. Η αρχική πρόταση της Επιτροπής, με την οποία μια διακυβερνητική πρωτοβουλία, που είχε υιοθετηθεί το 1985 ύστερα από πρόταση της τότε Υπουργού Πολιτισμού Μελίνας Μερκούρη, μετατρεπόταν τύποις και ουσία σε κοινοτικό πρόγραμμα, «βιάστηκε» κατά τέτοιο τρόπο από το Συμβούλιο, ώστε στη θέση ενός αξιοκρατικού συστήματος επιλογής της πολιτιστικής πρωτεύουσας να υπεισέλθει μια προσυμφωνημένη λίστα πόλεων και κρατών ανά έτος, μέχρι και το 2018, αφαιρώντας έτσι την ευρωπαϊκή διάσταση του προγράμματος και περιορίζοντας ριζικά την παρέμβαση της Επιτροπής¹⁸ στο ρόλο του εκτελεστικού χρηματοδότη. Η κάποια αντίσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου κάμφθηκε σχετικά εύκολα με την υποχώρηση μελών του, των οποίων οι πόλεις ήταν στη λίστα, αλλά και για λόγους τακτικής, ενόψη του μεζονος θέματος, που ήταν το ξεμπλοκάρισμα από το Συμβούλιο του προϋπολογισμού για το υπό συζήτηση πολιτιστικό πρόγραμμα πλαίσιο. Η Επιτροπή, ωστόσο, ούτε στην κραυγαλέα αυτή περίπτωση τόλμησε να αποσύρει την πρότασή της. Το ίδιο και σε μείζονα θέματα, όπως η Ατζέντα 2000. Αντί να υποβάλει την πρότασή της, εκτιμώντας αποκλειστικά το κοινοτικό συμφέρον, η Επιτροπή επεξεργάστηκε περισσότερα σενάρια, προσπαθώντας να προκαταλάβει ενδεχόμενη απόρριψη του Συμβουλίου. Το κείμενο πήγε και ήρθε κάμποσες φορές, προτού πάρει την τελική

του μορφή, αποδεκτή εκ των προτέρων από τα Κράτη μέλη. Αν και, στη συγκεκριμένη αυτή περίπτωση, η τακτική αυτή θα πρέπει να θεωρηθεί μάλλον ως επιτυχία της Επιτροπής, μιας και, μεταξύ άλλων, άνοιξε το δρόμο για τη διεύρυνση, ανεξάρτητα από το ότι δεν πρόκειται για λεωφόρο. Απεικονίζει, ωστόσο, αδρά μια πραγματικότητα, η οποία σφραγίστηκε τον τελευταίο καιρό, με την πανηγυρική, πλην αντικοινοτική-μη σύμφωνη με τη ΣΕΚ, καταδίκη της αρχής της συναδελφικότητας μεταξύ Επιτρόπων και μάλιστα από τους ίδιους, όταν υπέγραφαν δήλωση εκ των προτέρων αποδοχής παραίτησής τους, ύστερα από προτροπή του Προέδρου, υπείκοντος στις πιέσεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Ήδη, ο μεγάλος αριθμός τους καθιστούσε δυσχερή την ενιαία αντιμετώπιση μείζονων θεμάτων. Η προσφυγή στη ψηφοφορία μέσα στο Κολλέγιο των Επιτρόπων άρχισε να γίνεται όλο και πιο συχνή και να αντικαθίστα την παραδοσιακή επιζήτηση της κοινής συναίνεσης. Το ίδιο και στο επίπεδο των υπηρεσιών. Η αύξηση του αριθμού των κοινοτικών πολιτικών και κατ' επέκταση των υπηρεσιών καθιστά αδύνατο ή τουλάχιστον πολύ δύσκολο το συντονισμό τους¹⁹. Η απουσία συναδελφικότητας, που επιτάθηκε ακόμη περισσότερο με τη γεωγραφική απομάκρυνση των Επιτρόπων από το ίδιο κτίριο, όπου μέχρι και την Επιτροπή Santer συστεγαζόντουσαν, και το έλλειμμα διοικητικού συντονισμού αφαιρούν από την Επιτροπή τη δυνατότητα εντοπισμού του κοινοτικού συμφέροντος. Ο κάθε Επίτροπος, ο κάθε Γενικός Διευθυντής μοιραία περιορίζο-

νται στο χαρτοφυλάκιο τους. Για όλους αυτούς τους λόγους, ήδη, από αρκετά νωρίτερα είχε δημιουργηθεί σε πολλούς η αντίληψη, η οποία συν τα χρόνω διογκώθηκε, ότι η Επιτροπή δεν ήταν πλέον σε θέση να εκπληρώσει το θεσμικό της ρόλο²⁰.

Συμπέρασμα: Στο κατώφλι της νέας διακυβέρνησης

Από τα προηγούμενα προκύπτει ότι το δικαίωμα πρωτοβουλίας δεν ασκείται από την Επιτροπή, με τον τρόπο που προβλέπει σχετικά η ΣΕΚ, και ότι στην πράξη έχει περιέλθει στα όργανα που έχουν την εξουσία απόφασης. Η λεγόμενη ισορροπία των θεσμών υπάρχει μόνο στη θεωρία. Στην πράξη ούτε υπήρξε, ούτε υπάρχει. Παλιότερα η πλάστιγγα έγερνε σαφώς προς την πλευρά της Επιτροπής, από την Επιτροπή Prodi και μετά έχει αμετάκλητα γείρει προς την πλευρά του Συμβουλίου και εν μέρει του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Η μετακύλιση αυτή είναι καθ' όλα φυσιολογική και δε θα έπρεπε να προκαλεί εντύπωση ή ανησυχία. Είναι ενδεικτική της δημοκρατικής ομαλοποίησης ενός συστήματος ένωσης Κρατών, που αν είχε ξεκινήσει διαφορετικά, δε θα είχε την ίδια επιτυχία. Ήρθε η ώρα, η σκυτάλη να περάσει στα χέρια εκείνων που νομιμοποιούνται να την κρατούν. Το Συμβούλιο διαθέτει όλες τις προϋποθέσεις, ώστε να αποβεί σε τέλειο το εργαστήρι της κοινοτικής διεργασίας και όχι της διακυβερνητικής αντιπαράθεσης, όπως συχνά εικάζεται²¹. Πρόκειται για μια θεσμική εξέλιξη, η οποία επικυρώθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, με την αδικαιολόγητη κατά τα λοιπά μομ-

φή κατά της προηγούμενης Επιτροπής και η οποία παγιώθηκε με την οριστική απο-πολιτικοποίηση της παρούσας Επιτροπής. Με άλλα λόγια, πρόκειται για μια αλλοίωση των Συνθηκών στην πράξη, που δεν είναι εξ ορισμού αρνητική. Αντίθετα, καθόσον έτσι, μέσω των κοινοβουλευτικών ελέγχων των κυβερνήσεων των Κρατών μελών, υπόλογων πλέον και για τις κοινοτικές τους πρωτοβουλίες, θα μπορέσει να υπάρξει περισσότερος δημοκρατικός έλεγχος στο εθνικό επίπεδο και κατ' επέκταση μεγαλύτερη προσέγγιση με τον πολίτη, ο οποίος τελευταία όλο και περισσότερο αισθάνεται απόμακρος από το κέντρο των Βρυξελλών. Αντίστοιχα, η Επιτροπή θα μπορέσει να ανακτήσει το τρωθέν κύρος της, με την επικέντρωσή της στον άλλο σημαντικό της ρόλο, εκείνο του φύλακα των Συνθηκών, καθώς και εκείνον τον παραμελημένο, αλλά τόσο κρίσιμο, του συντονιστή των εθνικών Διοικήσεων, κατά την εκτέλεση των κοινοτικών πολιτικών: Η πολιτική για τους πολιτικούς με διαφάνεια και λογοδοσία, η εφαρμογή των πολιτικών για τους τεχνοκράτες. Μετά την τρομοκρατική επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου η διαφοροποίηση αυτή προσλαμβάνει και πάλι τη σημασία της. Η τεχνοκρατική γνώση δε θα μπορεί στο εξής να προηγείται της πολιτικής. Εκείνο, ωστόσο, που προκαλεί απορία, είναι το γεγονός ότι, ενώ όλοι συμφωνούν για την ανάγκη καλύτερης διοίκησης και διαχείρισης από την Επιτροπή, για την ανάγκη ομοιογενούς εφαρμογής των κοινοτικών πολιτικών, κανείς δε διερωτήθηκε, αν πρέπει, παράλληλα, να συνεχίσει να έχει

το αποκλειστικό δικαίωμα της νομοθετικής πρωτοβουλίας. Σημειωτέον ότι ένα τέτοιο δικαίωμα δε συναντάται σε άλλη περίπτωση κρατικής οργάνωσης στον ίδιο τουλάχιστον βαθμό. Στην ανακοίνωσή του «Διοικητική Μεταρρύθμιση-Στρατηγικές ερωτήσεις»²² προς την Επιτροπή, ο αρμόδιος αντιπρόεδρος N. Kinnoch, παρά το ότι διαπιστώνει, ως απόλυτη προτεραιότητα τη βελτίωση της απόδοσης της Επιτροπής σε σχέση με τα διοικητικά της καθήκοντα²³, στη συνέχεια, στο κεφάλαιο για την αποστολή της, ενώ ξαναδιαπιστώνει την αμετάκλητη στροφή σε εκτελεστικές αρμοδιότητες²⁴, μολαταύτα, εμμένει δογματικά στην εξακολούθηση της άσκησης του δικαιώματος πρωτοβουλίας²⁵. Αυτή η εμμονή έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και οφείλεται προφανώς στην αίγλη και την εξουσία που συνοδεύουν την άσκηση του δικαιώματος πρωτοβουλίας, ενδεχομένως και στην προοπτική μιας ευρωπαϊκής κυβέρνησης, στην οποία φυσιολογικά, κατά πολλούς, θάπρεπε να αναχθεί η Επιτροπή. Παραγνωρίζει, όμως, την αντιφατικότητα μεταξύ της νομοθετικής και της διοικητικής-εκτελεστικής αρμοδιότητας, ως παράλληλων-ισοδύναμων προτεραιοτήτων, -λαμβανομένου υπόψη ότι η άσκηση του δικαιώματος πρωτοβουλίας βαίνει πολύ μακρύτερα από τη σχετική αρμοδιότητα των εθνικών κυβερνήσεων, που περιορίζονται στην πρόταση, χωρίς τη διαπραγματευτική-παρεμβατική εξουσία, που έχει η Επιτροπή-και επιτείνει τη σχετική σύγχιση εξουσιών στο κοινοτικό επίπεδο, παρά τη συχνή, πλην δημαγωγική, αναφορά στην έννοια

του Κράτους Δικαίου σε κείμενα της Επιτροπής²⁶. Σφάλλει δε, κατά το ότι υπολαμβάνει, ότι η άσκηση του εν λόγω δικαιώματος από την Επιτροπή, πλησιάζει την Ένωση στους πολίτες της. Ο προβληματισμός για την αναζήτηση ενός αναθεωρημένου ρόλου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που να ανταποκρίνεται στα νέα δεδομένα, ξεκίνησε για πρώτη φορά από τον Πρόεδρο Santer στα πλαίσια του διαλόγου για την «Ευρώπη του αύριο». Μια από τις βάσεις για τη συζήτηση εκείνη ήταν και η αρχή «λιγότερη δράση, για καλύτερη δράση»²⁷, πάνω στη διαπίστωση της σταθερής ανά έτος κάθετης πιτώσης του αριθμού των νομοθετικών πρωτοβουλιών της Επιτροπής από πλέον των 60 το 1990 σε λιγότερες από 10 το 1997. Ήταν, τουλάχιστον, μια αρχή προς τη σωστή κατεύθυνση, που δυστυχώς διακόπηκε πριν απολήξει σε οριστικά συμπεράσματα. Ήδη, η ευθύνη περιέρχεται στην Ευρωπαϊκή Συνέλευση. Είναι μια μοναδική ευκαιρία για το ξεκαθάρισμα πολλών ερωτηματικών και την αναθεωρηση «ποιός κάνει τί» τόσο μεταξύ εθνικού και κοινοτικού επιπέδου (αρχή της επικουρικότητας)²⁸, όσο και μεταξύ των ευρωπαϊκών θεσμών. Από τις απαντήσεις θα εξαρτηθεί, αν όχι η βιωσιμότητα, πάντως το «ευ ζην» της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ένα από τα ειδικότερα ζητήματα θα είναι και αυτό του δικαιώματος πρωτοβουλίας. Ίσως, ως μια πρώτη ένδειξη, ως ένα πρώτο βήμα να μπορούσε να θεωρηθεί η αντίστοιχη ρύθμιση στα πλαίσια του τρίτου πυλώνα, ή, ακόμη, η διαδικασία αναθεώρησης των Συνθηκών, σύμφωνα με το άρθρο 48 της Συνθήκης

για την Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου το κατά τα άλλα αποκλειστικό μονοπώλιο της Επιτροπής μοιράζεται στην περίπτωση αυτή με κάθε μια από τις κυβερνήσεις των Κρατών μελών. Βέβαια, μεταξύ αναθεώρησης των Συνθηκών και εφαρμογής τους υπάρχει μια μεγάλη ποιοτική διαφορά. Ενώ στην πρώτη περίπτωση ανακύπτει κυρίως η ευθύνη των συντακτικών οργάνων, στη δεύτερη προέχουν τα συντεταγμένα όργανα. Κατά συνέπεια, εκείνο που χρήζει εν προκειμένω διευκρίνισης είναι, με ποιόν τρόπο η Επιτροπή θα πρέπει στο μέλλον να «συμπράττει στη διαμόρφωση των πράξεων του Συμβουλίου και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου... για τη διασφάλιση της λειτουργίας και αναπτύξεως της κοινής αγοράς»²⁹. Ένα είναι βέβαιο από την εξεταζόμενη άποψη, ότι, για να επιτευχθεί κάτι τέτοιο, θα χρειασθεί σίγουρα «εν-θουσιασμός», με την έννοια που τον επικαλέστηκε ο Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης κ. V. Giscard d' Estaing κατά την εισαγωγική του ομιλία προς τη Συνέλευση, δηλαδή «έμπνευση από θεό»³⁰.

Σημειώσεις:

1 Άρθρο 251 ΣΕΚ «1. Όταν η παρούσα Συνθήκη παραπέμπει στο παρόν άρθρο για την έκδοση μιας πράξης, ακολουθείται η εξής διαδικασία. 2. Η Επιτροπή υποβάλλει πρόταση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο...».

2 Άρθρο 252 ΣΕΚ «Όταν η παρούσα Συνθήκη παραπέμπει στο παρόν άρθρο για την έκδοση μιας πράξης, ακολουθείται η εξής διαδικασία: α) Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία, προτάσει της Επιτροπής, και μετά από γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, καθορίζει μια κοινή θέση...».

3 Άρθρο 230 ΣΕΚ που, μεταξύ άλ-

λων, απαρριθμεί τους λόγους ακυρώσεως και, ειδικότερα, άρθρο 253 ΣΕΚ «Οι κανονισμοί, οι οδηγίες και οι αποφάσεις που εκδίδονται από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, καθώς και οι κανονισμοί, οι οδηγίες και οι αποφάσεις του Συμβουλίου ή της Επιτροπής, πρέπει να αιτιολογούνται και να αναφέρονται στις προτάσεις ή γνώμες που απαιτούνται κατά την παρούσα Συνθήκη». Βλ. και Christian Runge, Εισαγωγή εις το Δίκαιον των Ευρωπαϊκών Κοινοτήων, εκδ. Α.Σάκκουλα, 1978, σελ.57.

4 Άρθρο 250 παρ. 1 ΣΕΚ «Όταν, δυνάμει της παρούσας Συνθήκης θεσπίζεται πράξη του Συμβουλίου προτάσει της Επιτροπής, το Συμβούλιο μπορεί να τροποποιεί την πρόταση αυτή μόνο ομόφωνα, με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 251 παράγραφοι 4 και 5».

5 Άρθρο 205 παρ. 2 ΣΕΚ

6 Άρθρο 250 παρ. 2 ΣΕΚ «Έφόσον το Συμβούλιο δεν έχει αποφασίσει, η Επιτροπή μπορεί να τροποποιήσει την πρότασή της καθ' όλη τη διάρκεια των διαδικασιών που οδηγούν στη θέσπιση κοινοτικής πράξης». Παράδειγμα, η πρόταση για το πρόγραμμα Erasmus είχε αποσύρθει από την Επιτροπή (Δεκ. 87/327 Ε.Ε. 1987 L 166/20) και στη συνέχεια υποβλήθηκε εκ νέου (WQ 2421/86 (Herman) Ε.Ε. 1987 C 157/40).

7 Παράδειγμα, η πρόταση για τη σοκολάτα/ζελατίνη, λόγω αντίθεσης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου: WQ 145/86 (Corteil) Ε.Ε. 1987 C 31/5.

8 Άρθρο 192 εδ. β' «Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο μπορεί, με την πλειοψηφία των μελών του, να ζητάει από την Επιτροπή να υποβάλει κατάλληλες προτάσεις για θέματα για τα οποία χρειάζεται κατά τη γνώμη του να εκπονηθούν κοινοτικές πράξεις προκειμένου να υλοποιηθεί η παρούσα Συνθήκη» και άρθρο 208 ΣΕΚ «Το Συμβούλιο δύναται να ζητήσει από την Επιτροπή να διεξαγάγει τις κατά την άποψή του πρόσφορες έρευνες για την πραγματοποίηση των κοινών σκοπών και να του υποβάλει τις κατάλληλες προτάσεις».

9 Αντίθετος ο C.Runge, βλ. παραπ. Το ίδιο και η πρακτική: Όταν το 1962 το Συμβούλιο, κατ' επίκληση της οικείας διάταξης, ζήτησε από την Επιτροπή να υποβάλει πρόταση, που να εξαιρεί τις με-

ταφορές από την εφαρμογή του γενικού καθεστώτος του ανταγωνισμού, η Επιτροπή, αν και διαφωνούσε, στο τέλος υποχρήσε, προφανώς θεωρώντας την εν λόγω διάταξη ως δεσμευτική. Βλ. και WQ 865/82 (Radoux) Ε.Ε. 1982 C 298/5.

10 Βλ. άρθρο 15 Συνθήκης Συγχώνευσης

11 Βλ. P.J.G. Kapteyn and P. Verloren van Themaat, *Introduction to the Law of the European Communities*, 1990, Kluwer Law and Taxation Publishers, NL, p.253.

12 J.L.Devost, *Les relations entre le Conseil et la Commission dans le processus de la décision communautaire*, R.M.C. 1980.289. Αντίθετος ο Marie-Françoise Labouz, *Le système communautaire européen*, 20me id., Berger-Levrault, 1988, p. 191, με την επίκληση της περιόδου J.Delors.

13 Βλ. S.Pappas, *Europe will find itself at the crossroads to integration in Nice, New Europe*, Dec. 3-9 2000.

14 Σ.Παππά, Μπροστά στη νέα Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση, Επενδυτής, 30-31 Δεκεμβρίου 2000.

15 Π.χ. στο τέλος του 1982 δεν είχε διατυπωθεί καμιά πρόταση σε σχέση με την Πράσινη Βίβλο του 1978 για τις «Προοπτικές χρηματοδότησης του κοινοτικού προϋπολογισμού».

16 Βλ. Guy Isaac, *Droit Communautaire général*, 30me id., MASSON, 1990, p.55

17 Ε.Ε. Αριθ. C 305 της 07/10/1997 σ. 0001-0001.

18 Απόφαση 1419/1999/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 25ης Μαΐου 1999, για τη θέσπιση κοινοτικής δράσης όσον αφορά την εκδήλωση «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» για το δάστημα 2005 έως 2019. Ε.Ε. Αριθ. L 166 της 01/07/1999 σ. 0001-0005.

19 Marie-Françoise Labouz, βλ. παραπ. Σ.190

20 P.J.G. Kapteyn and P. Verloren van Themaat, βλ. παραπ. σ. 254: «There is the inescapable impression that the Commission has gradually allowed itself to be maneuvered into a position in which it can no longer play to the full the role envisaged for it in the Treaties». Βλ. ακόμη Conclusions of the «Three Wise Men» in Bull. EC 11-1979 : «The role and authority of

the Commission have declined in recent years».

21 Βλ. Σ. Παππά, Μετά τη Νίκαια: Πιο «διακυβερνητικά» ή πιο «κοινοτικά», Οικονομική Βιομηχανική Επιθεώρηση, Φεβρουάριος 2001, σ. 32.

22 Communication de M. Kinnock, *Reforme Administrative-Questions Stratégiques*, SEC (1999) 1917/2, 15.11.1999

23 «However, the Commission itself has not given sufficient attention to its own priorities and its internal management and structure. Now it must. The European Union need a Commission with the strengths necessary to fulfil its modern tasks with maximum effectiveness...it is essential in order to serve the current Union and to deal with fresh obligations as Enlargement approaches».

24 «With the passage of time, the Commission has had to concentrate more and more on a third obligation –managing significant budgets and operational programmes...».

25 «It is clear that the Commission should always continue to fulfil the European public service tasks...That means exercising the right of initiative to contribute to the creation of an ever closer Union among the peoples of Europe...»

26 Βλ. π.χ. COM(2001)428 τελικό, 25.07.2001, Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση, Μια Λευκή Βίβλος

27 COM (1998)345/2, 26.05.1998, O.J.1388-point 9, « Agir moins pour agir mieux:les faits », Communication de M. le PRESIDENT : « agir moins : ...le nombre de propositions de la Commission dans son ensemble diminue et en particulier celui des propositions de legislation nouvelle...agir mieux : une meilleure consultation, une législation plus claire, plus simple, plus accessible...»

28 Βλ. εναρκτήριος λόγος του Προέδρου V. Giscard d'Estaing στη Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης, 28.02.2002

29 Βλ. άρθρο 211 περ. γ' ΣΕΚ
30 «Permettez-moi, en conclusion, de faire appel à l'enthousiasme, Un mot venu de la langue grecque, «en-thousia», qui signifiait «inspiré par un dieu». Dans notre cas, ce serait inspiré par une diesse, l'Europe».

Η ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΤΗΣ ΚΕΝΤΡΟΑΝΑΤΟΛΙΚΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Από την εσωστρέφεια στην εξωστρέφεια

του Στέργιου Μπαμπανάση
Καθηγητή Παν/μίου Αιγαίου, Προέδρου Δ.Σ. της HELLASCOM International

Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οι χώρες της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης είχαν απομονωθεί από την παγκόσμια οικονομία και αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν μια πολιτική εσωστρέφειας και αυτάρκειας. Ενισχύθηκαν τα χαρακτηριστικά της αυτάρκειας, οι τάσεις ταύτισης της παραγωγής με την κατανάλωση σε επίπεδο χώρας ή σε επίπεδο KOMEKON. Καθιερώθηκε το σύστημα της κεντρικά σχεδιασμένης και διευθυνόμενης οικονομίας. Με τις μαζικές κρατικοποιήσεις δημιουργήθηκε ένας εκτεταμένος κρατικός τομέας της οικονομίας με κυρίαρχη μορφή επιχειρήσεων την κρατική επιχείρηση. Επιβλήθηκε το κρατικό μονοπώλιο του εξωτερικού εμπορίου. Απαγορεύτηκαν ή περιορίστηκαν στο ελάχιστο οι άμεσες ξένες επενδύσεις και οι δραστηριότητες των ξένων επιχειρήσεων. Δημιουργήθηκε ένα νέο διεθνές περιβάλλον: αποδυναμώθηκε ο δυτικός και ενισχύθηκε ο ανατολικός προσανατολισμός των χωρών της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Είναι χαρακτηριστικό από αυτή την άποψη ότι τα περίπου του

γονταν με τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης (Πίνακας 1).

Η ίδρυση του Συμβουλίου Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας (ΣΑΟΒ – KOMEKON) το 1949 και η λειτουργία του ως το 1989 έπαιξε καθοριστικό ρόλο στον ανατολικό προσανατολισμό των χωρών-μελών του. Στην ίδρυση και λειτουργία του KOMEKON έπαιξαν καθοριστικό ρόλο ορισμένες ιδιόμορφες αιτίες και συνθήκες. Αυτό γίνεται φανερό αν ληφθεί υπόψη ότι το KOMEKON ίδρυθηκε στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και του Αποκλεισμού. Κάτω από αυτές τις συνθήκες, η οικονομική και πολιτική συνεργασία ανάμεσα στις χώρες μέλη του KOMEKON άρχισε να αναπτύσσεται ταχύρυθμα, με αποτέλεσμα οι μεταξύ τους σχέσεις να αποκτήσουν καθοριστικό χαρα-

Η εξέλιξη της γεωγραφικής κατανομής του εξωτερικού εμπορίου των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης (XKAΕ), 1938-1980

Χώρες εξαγωγής	Έτος	Μέρισμα χωρών εισαγωγής σε %		
		XKAΕ	Αναπτυγμένες χώρες της Δύσης	Αναπτυσσόμενες χώρες
1. Η γεωγραφική κατανομή των εξαγωγών των XKAΕ	1938	12,7	75,0	11,0
	1958	70,6	20,8	6,9
	1970	62,7	24,1	13,2
	1980	52,0	32,6	15,4
2. Η γεωγραφική κατανομή των εισαγωγών των XKAΕ	1938	20,1	72,4	7,7
	1958	74,1	19,4	6,5
	1970	62,6	27,7	9,7
	1980	51,3	35,2	13,5

Πίνακας 1: Πηγή: Kornai Janos: A szocialista rendszer. Heti Vilaggazdasag Kiado Rt, Budapest, 1993, σελ. 355.

κτήρια1.

Οι οικονομικές σχέσεις Ανατολής-Δύσης περιορίστηκαν στο ελάχιστο στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ενώ μετά αναπτύχθηκαν δυναμικά. Με-

ταξύ 1955 και 1972 π.χ. οι εξαγωγές των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης προς τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης αυξήθηκαν κατά 6,1 φορές, ενώ οι εισαγωγές τους από αυτές κατά 8,1 φορές².

Στη συνέχεια εναλλάσσονται οι πιωτικές και ανοδικές τάσεις.

Τα κυριότερα χαρακτηριστικά των οικονομικών σχέσεων Ανατολής-Δύσης μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

i. Οι εμπορικές συναλλαγές παρουσιάζουν απότομες αυξομειώσεις διότι οι βάσεις τους δεν είναι αρκετά σταθερές, η συνεργασία Ανατολής-Δύσης δεν έχει αποκτήσει ακόμα οργανικό χαρακτήρα.

ii. Η διάρθρωση του εξωτερικού εμπορίου βρίσκεται σε ασυμμετρία με την παραγωγική διάρθρωση. Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγών των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης προς τις δυτικές χώρες αποτελείται από πρώτες ύλες, καύσιμα και γεωργικά προϊόντα, παρόλο που έχουν εξελιχθεί σε βιομηχανικές χώρες. Αντίθετα, οι δυτικές χώρες εξακολουθούν να εξάγουν στις ανατολικές χώρες κυρίως βιομηχανικά προϊόντα και τεχνολογικό εξοπλισμό.

iii. Υπάρχει ασυμμετρία και με την έννοια ότι ο όγκος των εμπορικών συναλλαγών είναι μικρότερος από το οικονομικό δυναμικό των εν λόγω χωρών. Η διαφορά είναι ότι το ειδικό βάρος του εμπορίου Ανατολής-Δύσης είναι μεγαλύτερο στο εξωτερικό εμπόριο των ανατολικών χωρών (περίπου 20%) και μικρότερο στο εξωτερικό εμπόριο των δυτικών χωρών (5%).

iv. Στην οικονομική συνεργασία Ανατολής-Δύσης κυριαρχούσαν οι παραδοσιακές μορφές των εμπορικών συναλλαγών, ενώ έπαιζαν περιορισμένο ρόλο οι σύγχρονες μορφές σταθερής συνεργασίας.

v. Σοβαρό πρόβλημα στις οικονομικές σχέσεις Ανατολής-Δύσης αποτελούν τα φαινόμενα εξωτερικής ανισορροπίας, το ελλειμματικό ισοζύγιο εμπορίου και ισοζύγιο διεθνών πλη-

ρωμάν για τις ανατολικές χώρες και το εξωτερικό χρέος τους.

Οι συνέπειες του Ψυχρού Πολέμου ήταν αρνητικές τόσο για την Ανατολή όσο και για τη Δύση. Οι δυτικές χώρες στερήθηκαν τη μεγάλη αγορά της Ανατολής ενώ οι χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης στερήθηκαν τις πολύτιμες πηγές τεχνολογίας, τεχνογνωσίας, καινοτομιών και κεφαλαίων της Δύσης.

Οι παραπάνω παράγοντες είχαν αρνητικές επιπτώσεις στην ανάπτυξη των χωρών της Κεντροανατολικής Ευρώπης. Η ποσοτική μεγέθυνση της οικονομίας ήταν ταχύρουθη στην περίοδο 1946-1970 αλλά επιβραδύνθηκε στις δεκαετίες 1971-1990, στη δε περίοδο 1990-95 σημειώνεται μια απόλυτη

Επίπεδα οικονομικής ανάπτυξης το 1937, 1980 και 1990

Χώρες με βάση την κατάταξη του 1980	Κατά κεφαλή Ακαδημαϊστο Βαγχώριο Πρότον Υπολογισμοί Ehrlich Φυσικό Δείκτες Μέθοδος PIM ⁽⁴⁾ Συναλλαγματική κλίμακα			Η.Π.Α. = 100
	1937 ⁽⁴⁾	1980	1990	
Ομάδες Χωρών ^(2,3)				
Οικονομίες αγοράς Αναπτυγμένων Χωρών της Βόρειας Ευρώπης	57,0	74,2	75,9	
Οι έξι πρώτες χώρες-μέλη της ΕΟΚ	44,2	60,2	60,4	
Οι δώδεκα χώρες-μέλη της ΕΟΚ	46,2	54,3	55,3	
Οι οικονομίες αγοράς της Νότιας Ευρώπης (χωρίς την Τουρκία)	16,5	31,3	32,4	
Λιγότερο αναπτυγμένες οικονομίες αγοράς Ευρώπης	14,7	21,6	21,7	
Όλες οι οικονομίες αγοράς της Ευρώπης	44,4	50,4	50,7	
Χώρες της Κεντρικής, Ανατολικής και Νότιας Ευρώπης	18,4	30,0	21,4	

Πίνακας 2

Πηγή:

-Ehrlich Eva: A jelen es egy lehetseges jovo Magyarorszagon, 1985-2005. Budapest 1993, p. 222-223.

-European Comparison Project. Preliminary Results. Published by the Hungarian Central Statistical Office, 1993.

Σημειώσεις:

(1) Αγγλική σύντμηση της μεθόδου μέτρησης των φυσικών δεικτών (Physical Indicator Method-PIM).

(2) Μέσος όρος σταθμισμένος με τον αριθμό του πληθυσμού.

(3) Στις διάφορες ομάδες ανήκουν οι γνωστές χώρες.

(4) Κατά κεφαλή εθνικό εισόδημα.

μείωση του ΑΕΠ για να ακολουθήσει μια ανάκαμψη από τα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Αντίστοιχη ήταν η εξέλιξη του επιπέδου ανάπτυξης: το αναπτυξιακό χάσμα που χώριζε την Κεντροανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη από τις αναπτυγμένες χώρες της Δύσης μειώθηκε στην περίοδο 1946-1980 αλλά αυξήθηκε στην περίοδο 1980-2000. Το μέσο κατά κεφαλή ΑΕΠ των χωρών της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, σε σχέση με αυτό των ΗΠΑ (=100) ήταν 18,4% το 1937, αυξήθηκε σε 30,0% το 1980 και περιορίστηκε στο 21,4% το 1990 (Πίνακας 2).

Στη δεκαετία του 1990 το ΑΕΠ σημείωσε μείωση στις χώρες της Κεντρικής, Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Βαλτικής επί 3,8 χρόνια και στην Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών επί 6,5 χρόνια με αποτέλεσμα η σωρευτική πτώση του ΑΕΠ να φτάσει το 2000, σε σχέση με το 1990 (=100) το 22,6% και το 50,5%, αντίστοιχα. Έτσι αυξήθηκε περαιτέρω το αναπτυξιακό χάσμα.

Το κατά κεφαλή ΑΕΠ στις 13 υποψήφιες για ένταξη χώρες αντιπροσώπευε κατά μέσο όρο το 35% του μέσου ΑΕΠ των 15 χωρών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το ποσοστό των διαφόρων υποψήφιων χωρών κυμαίνοταν μεταξύ 24% (Βουλγαρία) και 82% (Κύπρος). Πιο συγκεκριμένα, το κατά κεφαλή ΑΕΠ, σε δολάρια ΗΠΑ το 2000 κυμαίνοταν από 1.000-1.900 στην Αλβανία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Βουλγαρία, ΠΓΔΜ, Ρουμανία και Γιουγκοσλαβία, από 3.000-4.500 δολάρια στην Κροατία και Τουρκία και από 9.000-12.000 στη Σλοβενία και Ελλάδα³.

Μετά το 1989 διαμορφώνεται ένα νέο διέθνες περιβάλλον με βασικό χαρακτηριστικό τη μετάβαση από την εσωστρέφεια στην εξωστρέφεια, την ενσωμάτωση των χωρών σε μετάβαση στην παγκόσμια οικονομία και κυρίως στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα ενδογενών και εξωγενών διαδικασιών.

Η κύρια ενδογενής διαδικασία είναι η μετάβαση των χωρών της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης στην οικονομία της αγοράς. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιείται με τις ιδιωτικοποιήσεις, με την απελευθέρωση των αγορών και με το άνοιγμα στη διεθνή οικονομία. Σαν αποτέλεσμα των ιδιωτικοποιήσεων, δημιουργήθηκε ήδη στις χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης ένας εκτεταμένος ιδιωτικός τομέας της οικονομίας που παράγει το 50-80% του ΑΕΠ. Έχει απελευθερωθεί σε μεγάλο βαθμό η αγορά των αγαθών και υπηρεσιών η τιμή των οποίων διαμορφώνεται με βάση τους μηχανισμούς της αγοράς.

Σημαντικά βήματα έχουν γίνει για την απελευθέρωση της αγοράς εργασίας, των προσλήψεων

και απολύσεων, οι όροι εργασίας και αμοιβής καθορίζονται με διαπραγματεύσεις και συλλογικές συμβάσεις μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών.

Καταργήθηκε το κρατικό μονοπώλιο εξωτερικού εμπορίου με αποτέλεσμα την άσκησή του από ιδιωτικές επιχειρήσεις.

Δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για τη μετατρεψιμότητα των εθνικών νομισμάτων, κυρίως για πράξεις που συνδέονται με το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών.

Θεσπίστηκαν νόμοι με ευνοϊκές ρυθμίσεις για την προσέλκυση και προστασία του ξένου κεφαλαίου. Παρέχουν φορολογικές, δασμολογικές και άλλες διευκολύνσεις, δυνατότητες επαναπατρισμού των κερδών και κεφαλαίων, κατοχύρωση της ξένης ιδιοκτησίας και συμμετοχή των ξένων επενδυτών μέχρι 100% του κεφαλαίου. Αποτελεί κυρίαρχη τάση η εξίσωση των όρων λειτουργίας των ημεδαπών και αλλοδαπών ή μικτών επιχειρήσεων.

Οι ενδογενείς διαδικασίες συνδέονται στενά με τις εξωγενείς διαδικασίες. Η μετάβαση στην οικονομία της αγοράς συντελείται με τη συμμετοχή των πολυεθνικών επιχειρήσεων και των θυγατρικών τους, με την αύξηση της εισροής ξένων κεφαλαίων, με την ένταξη των χωρών της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στους άλλους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς. Στις χώρες αυτές έχουν εγκατασταθεί χιλιάδες πολυεθνικές επιχειρήσεις, έχουν ιδρυθεί δεκάδες χιλιάδες θυγατρικές επιχειρήσεις και μικτές επιχειρήσεις, έχουν πραγματοποιηθεί Άμεσες Ξένες Επενδύσεις ύψους πολλών δεκάδων δισεκατομμυρίων δολλαρίων. Οι χώρες της Κεντροανατολικής Ευρώπης ενισχύουν τον δυτικό προσανατολισμό τους.

Οι αλλαγές στις χώρες της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης οδήγησαν στη δημιουργία ενός νέου επιχειρηματικού περιβάλλοντος με πολλά ευνοϊκά στοιχεία και προοπτικές βελτίωσης αλλά και με πολλά προβλήματα. Στον τομέα αυτό οι Βαλκανικές χώρες και οι χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών υστερούν σε σχέση με την Κεντρική Ευρώπη. Όσον αφορά στο επιχειρηματικό περιβάλλον, στην περίοδο 1992-96 π.χ. η Ρουμανία και η Βουλγαρία, μεταξύ 58 χωρών, κατείχαν την 52η και 53η θέση με 4,1 και 3,8 βαθμούς με μέγιστο βαθμό το 10. Η ποιοτική αξιολόγηση είναι πολύ φτωχή και για τις δύο χώρες. Παρόμοιο ή χειρότερο είναι το επιχειρηματικό περιβάλλον στην Αλβανία, τη Γιουγκοσλαβία, την πΓΔΜ και στην Βοσνία-Ερζεγοβίνη⁴.

Στο μέλλον προβλέπεται να βελτιωθεί το επιχειρηματικό περιβάλλον. Τα κυριότερα προβλήμα-

τα του επιχειρηματικού περιβάλλοντος είναι οι δύσκολες επιχειρηματικές συνθήκες, οι υπανάπτυκτες υποδομές, οι έντονες υφέσεις και κρίσεις, η μακροοικονομική αστάθεια και σε ορισμένες χώρες η πολιτική αστάθεια.

Απ' την άλλη μεριά, το επιχειρηματικό περιβάλλον των χωρών της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης παρουσιάζει μια σειρά από θετικά στοιχεία από τα οποία αναφέρονται ενδεικτικά τα εξής:

- Το άφθονο, φθηνό και καλά καταρτισμένο εργατικό δυναμικό.
- Η απελευθέρωση των αγορών προϊόντων, υπηρεσιών, προσώπων και κεφαλαίου.
- Οι δασμολογικές και φορολογικές διευκολύνσεις.
- Η μεγάλη απορροφητικότητα της αγοράς.
- Η εναρμόνιση της νομοθεσίας τους με την κοινοτική και διεθνή νομοθεσία.

1. Η ενίσχυση του δυτικού προσανατολισμού του εξωτερικού εμπορίου

Στη δεκαετία του 1990 ενισχύθηκε ο δυτικός και κυρίως ο δυτικοευρωπαϊκός προσανατολισμός του εξωτερικού εμπορίου της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έγινε ο κύριος εμπορικός εταίρος τους.

Το μερίδιο των εξαγωγών των χωρών της Κεντρικής, Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Βαλτικής προς τις αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες αυξήθηκε από 35,8% το 1992-93 σε 67,5% το 1998-99. Αυτό σημαίνει ότι ενισχύθηκε ο δυτικός προσανατολισμός του εξωτερικού τους εμπορίου με αποτέλεσμα οι δυτικές αναπτυγμένες χώρες να γίνουν οι κύριοι εμπορικοί εταίροι τους. Αυτό δεν ισχύει για την Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών: το μερίδιο των εξαγωγών της προς τις αναπτυγμένες βιομηχανικές χώρες αυξήθηκε την ίδια περίοδο μόνο από 28,0% σε 29,0% (Πίνακας 3).

Το μερίδιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο εξωτερικό εμπόριο της Σλοβενίας, της Ουγγαρίας, της Εσθονίας, της Πολωνίας και της Τσεχίας είχε φθάσει ακόμα το 1996-97 το 61%-74%. Το 80% του εξωτερικού εμπορίου της Σλοβακίας πραγματοποιείται με τη Δύση και την Τσεχία (Πίνακας 4).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί τον κυριότερο εμπορικό εταίρο και για τις χώρες της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, εκτός τη Μολδαβία η οποία διενεργεί το μεγαλύτερο μέρος του εμπορίου της με τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών.

Για όλες τις χώρες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης το μερίδιο της Ε.Ε. στο σύνολο των εξαγωγών τους το 2000 κυμαίνεται από 39% (για τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη) έως 93% (για την Αλβανία). Στις εισαγωγές το ποσοστό της Ε.Ε. κυμαίνεται από 28%-68% (Πίνακας 4).

Το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών με εξαγωγές ποικίλει από 29%-31% για την Αλβανία και τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, κυμαίνεται γύρω στο 50-55% για τη Μολδαβία, Κροατία και Τουρκία και από 71%-90% για την Π.Γ.Δ.Μ., τη Σλοβενία, τη Βουλγαρία και τη Ρουμανία⁵.

Παράλληλα με τις παραπάνω δια-

Η αύξηση των εξαγωγών και ο προορισμός τους στη δεκαετία του 1990

Χώρα	Προηγούμενη αύξηση των εξαγωγών	Σε %	
		Μερίδιο εξαγωγών προς τις διευρυνθείσες χώρες	1993-98
Χώρες Κεντρικής, Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Βαλτικής	8,8	35,8	67,5
Αλβανία	22,0	62,9	94,1
Βουλγαρία	4,3	55,1	59,0
Τσεχία	10,4	29,9	69,3
Εσθονία	10,8	25,9	71,3
Ουγγαρία	11,1	67,4	81,5
Π.Γ.Δ.Μ.	7,3	22,2	65,5
Πολωνία	12,9	71,6	75,5
Ρουμανία	8,7	44,3	71,0
Σλοβακία	6,9	15,9	59,2
Σλοβενία	5,7	33,7	70,7
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών	3,2	28,0	29,0
Αρμενία	-8,6	9,4	34,9
Αζερμπαϊτζάν ^a	14,0	4,2	20,0
Λευκορωσία	-3,2	15,3	11,0
Γεωργία ^b	10,3	2,3	25,9
Καζακστάν	3,4	43,8	29,6
Κυργιζία	-2,4	24,7	44,0
Μολδαβία	4,8	6,2	31,3
Ρωσία	4,7	59,3	49,4
Ουκρανία	5,8	18,1	23,3

Πίνακας 3

a. 1995-98.

Πηγές: World Bank and International Monetary Fund databases.
- Transition. The First Ten Years. The World Bank. Washington, D.C. 2002,
p.7.

δικασίες οι οικονομίες των χωρών της Κεντρικής, Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Βαλτικής έγιναν πιο

εισροές στην πενταετία 1996-2000 ήταν 101 δισ. δολλάρια. Το μεγαλύτερο μέρος τους -87 δισ. δολλάρια- ήταν καθαρές άμεσες ξένες επενδύσεις.

Ακολουθούν οι καθαρές επενδύσεις χαρτοφυλακίου με 75 δισ. δολλάρια. Όμως παρουσίασαν αρνητικό πρόσημο (-62 δισ. δολλάρια) τα δάνεια, οι εμπορικές πιστώσεις, οι καταθέσεις και οι άλλες μορφές επενδύσεων ξένων κεφαλαίων (Πίνακας 5).

Κύριοι φορείς των ξένων επενδύσεων στην Κεντροανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη είναι οι πολυεθνικές εταιρίες, οι θυγατρικές τους και οι μικτές εταιρίες. Την τελευταία δεκαετία έχουν δημιουργηθεί δεκάδες χιλιάδες θυγατρικές και μικτές εταιρίες σ' αυτές τις χώρες.

Οι χώρες της Κεντρικής Ευρώπης απορρόφησαν το μεγαλύτερο μέρος των ξένων κεφαλαίων. Στην περίοδο 1996-2000 π.χ. το απόθεμα (stock) των άμεσων ξένων επενδύσεων ανήλθε στην Πολωνία σε 22 δισ. δολλάρια, στην Τσεχία σε 15,5 δισ. και στην Ουγγαρία σε 13 δισ. δολλάρια. Στην Ουγγαρία στην περίοδο 1990-2001 έφτασε τα 22 δισ. δολλάρια. Εί-

Ποσοστιαία συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο εξωτερικό εμπόριο της Κεντροανατολικής Ευρώπης το 2000

Χώρα	Συμμετοχή της Ε.Ε. στις εξαγωγές, ως % του συνόλου των εξαγωγών	Συμμετοχή της Ε.Ε. στις εξαγωγές, ως % του συνόλου των εξαγωγών
Αλβανία	76,7	93,3
Βασιλικότητα της Ερζεγοβίνης	34,0	39,0
Βουλγαρία	44,0	51,3
Κροατία	55,6	55,6
Π.Γ.Δ.Μ.	38,1	42,5
Μολδαβία	28,0	23,0
Ρουμανία	56,6	63,8
Σλοβενία	67,8	63,9
Τσεχία	48,4	51,7
Γιουγκοσλαβία ^(a)	49,5	48,6
Ελλάδα	58,5	43,6

Πίνακας 4

(a) Τα στοιχεία αφορούν το σύνολο των αναπτυγμένων χωρών.

Πηγές:- *Investment Guide for Southeast Europe. Published by Bulgaria Economic Forum. September 2001. p.p. 7-153.*

- Επιλογή, Νοέμβριος 2001, σελ. 114.

ανοικτές προς την παγκόσμια οικονομία. Το εμπορικό άνοιγμα, δηλαδή το εξωτερικό εμπόριο ως ποσοστό του ΑΕΠ το 1998 έφθασε στην Εσθονία το 169,6%, στην Ουγγαρία το 121,7%, στη Σλοβακία το 118,9%, στη Σλοβενία το 114,7%, στην Τσεχία το 115,7%, στη Λετονία το 110,4%, στη Λιθουανία το 106,9%, στη Βουλγαρία το 98,4%, στην Κροατία το 94,9%, στη Ρουμανία το 58,6%, στην Πολωνία το 54,8% και στην Αλβανία το 41,9%.⁶

Εισροές ξένων κεφαλαίων

Οι εισροές ξένων κεφαλαίων στην Κεντροανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη ήταν πολύ περιορισμένες πριν το 1990. Μετά αξέηθηκαν με γρήγορους ρυθμούς. Οι καθαρές εισροές κεφαλαίων ανήλθαν σε 15 δισ. δολλάρια το 1996 και σε 23 δισ. δολλάρια το 2000. Οι συνολικές

Καθαρές ροές κεφαλαίων στις οικονομίες σε μεταβαση, 1996-2000

Μορφή ροέων κεφαλαίου	1996	1997	1998	1999 ^(a)	2000 ^(a)	Σε δισ. δολλ.
ΣΥΝΟΛΟ ΚΟΣΜΟΥ	212	149	64	67	145	
Καθαρές άμεσες επενδύσεις	116	143	131	117	123	
Καθαρές επενδύσεις χαρτοφυλακίου	81	67	37	8	44	
Άλλες καθαρές επενδύσεις ^(b)	15	-60	-103	-58	-22	
ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ ΣΕ ΜΕΤΑΒΑΣΗ	15	26	14	23	23	
Καθαρές άμεσες επενδύσεις	14	19	17	18	19	
Καθαρές επενδύσεις χαρτοφυλακίου	24	19	7	14	11	
Άλλες καθαρές επενδύσεις ^(b)	-23	-12	-11	-8	-8	

Πίνακας 5

(a) Προβλέψεις,

(b) Περιλαμβάνουν τις εμπορικές πιστώσεις, τα δάνεια, τις καταθέσεις και άλλες μορφές κεφαλαίων. Πηγή:UNCTAD, *Trade and Development Report, 1999. UN, New York and Geneva, 1994*, σελ. 59.

ναι πολύ μικρότερο το απόθεμα των άμεσων ξένων επενδύσεων, ιδιαίτερα αν υπολογιστεί κατά κεφαλήν, στις Βαλκανικές χώρες και στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών. Το απόθεμα των άμεσων ξένων επενδύσεων στην περίοδο 1990-99 ανήλθε στη Βουλγαρία σε 2 δισ. δολλάρια, στη Ρουμανία σε 3,7 δισ. και στην Π.Γ.Δ.Μ. σε 74 εκατ. δολλάρια. Στην περίοδο 1996-2000 το απόθεμα των άμεσων ξένων επενδύσεων ήταν μόνο 1,4 δισ. δολλάρια στην Ουκρανία, 27 δισ. δολλάρια στη Ρωσία και 5,1 δισ. δολλάρια σε όλες τις άλλες χώρες της Κ.Α.Κ.

Τα ξένα κεφάλαια που έχουν επενδύθει μέχρι τώρα στην Κεντροανατολική και Νοτιοανατολική Ευρώπη, παρά τη δυναμική τους αύξηση στην περίοδο 1990-2001, εξακολουθούν να είναι πολύ περιορισμένα σε σχέση με τις αναπτυγμένες χώρες και τις ανάγκες. Το σωρευτικό σύνολο των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Κεντροανατολική Ευρώπη ανερχόταν το 1998 σε 83,3 δισ. δολλάρια και αντιπροσώπευε μόνο το 2,02% του παγκόσμιου συνόλου. Οι κατά κεφαλή άμεσες ξένες επενδύσεις ήταν το 1998 μόνο 52,2 δολλάρια, δηλ. λιγότερες από το μισό του παγκόσμιου μέσου όρου που ανερχόταν σε 108,9 δολλάρια⁷.

Οι άμεσες ξένες επενδύσεις στην περίοδο 1996-99 αντιπροσώπευαν το 3,3% του ΑΕΠ στις χώρες της Κεντρικής, Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Βαλτικής και το 2,5% του ΑΕΠ της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών. Είναι μεγαλύτερα τα ποσοστά για το Αζερμπαϊτζάν, το Καζακστάν, την Εσθονία, την Ουγγαρία και Τσεχία (Πίνακας 6).

Στις χώρες της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης εξακολουθεί να υπάρχει στενότητα κεφαλαίων και έλλειψη τεχνογνωσίας, σύγχρονης τεχνολογίας και μάνατζμεντ. Το γεγονός αυτό δημιουργεί μεγάλες επιχειρηματικές ευκαιρίες στο μέλλον.

Η ένταξη στους διεθνείς οργανισμούς

Στην περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οι χώρες της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης δεν συμμετείχαν στους περισσότερους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς. Εξαίρεση αποτελούν η Ελλάδα και η Τουρκία. Μεταξύ μάλιστα του KOMEKON και της EOK υπήρχε μια αντιπαράθεση χωρίς de jure αναγνώριση. Αυτή η αναγνώριση έγινε μόνο στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου (1988).

Μετά την αλλαγή των καθεστώτων ενισχύθηκε η διαδικασία ένταξης των χωρών της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης στους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς. Μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) είναι ήδη η Αλβανία, η Βουλγαρία, η Κροατία, η Σλοβενία, η Ουγγαρία, η Σλοβακία, η Τσεχία, η Πολωνία, η Ρουμανία, η Μολδαβία (και η Κίνα). Έχουν υποβάλλει αίτηση και έχουν την ιδιότητα του παρατηρητή η Βασίλειο-Ερζεγοβίνη και η Π.Γ.Δ.Μ. Η Γιουγκοσλαβία έχει επίσης συνεργασία με τον Π.Ο.Ε. Οι περισσότερες από τις παραπάνω χώρες είναι και μέλη του Διεθνούς Νομιματικού Ταμείου.

Ορισμένες από τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης έχουν γίνει μέλη του Οργανισμού Οικονομικής

Συνεργασίας και Ανάπτυξης: η Ουγγαρία, η Τσεχία και η Πολωνία. Οι ίδιες χώρες υπέγραψαν το Σύμφωνο Ελευθέρου Εμπορίου της Κεντρικής Ευρώπης (CEFTA). Σήμερα είναι μέλη του η Πολωνία, η Τσεχία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία. Έχουν Συμφωνία Ελευθέρου Εμπορίου με την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (EFTA) η Βουλγαρία, η Κροατία, η Π.Γ.Δ.Μ., η Ρουμανία και άλλες χώρες.

Βασική στρατηγική επιλογή των χωρών της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης είναι η ένταξή τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Ουγγαρία, η Τσεχία, η Σλοβακία και η Πολωνία έχουν υπογράψει Συμφωνίες Σύνδεσης με την Ευρωπαϊ-

Κύριοι αποδέκτες άμεσων ξένων επενδύσεων στην περίοδο 1992-99

Χώρας	1992-95		1996-99	
	US\$ εκατ.	Ο% ποσού του ΑΕΠ	US\$ εκατ.	Ο% ποσού του ΑΕΠ
Χώρες Κεντρικής, Νοτιοανατολικής Ευρώπης και Βαλτικής	21.091	0,5	50.558	3,3
Τσεχία	4.821	2,9	10.104	4,6
Εσθονία	647	3,9	1.050	5,2
Ουγγαρία	9.399	5,7	6.979	3,8
Πολωνία	2.540	0,6	17.096	2,9
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών	8.272	1,0	22.001	2,5
Αζερμπαϊτζάν	237	4,2	3.222	20,9
Καζακστάν	2.357	2,7	4.971	6,4
Ρωσία	3.965	0,3	8.412	0,7
Τουρκμενιστάν	427	3,5	334	3,0

Πίνακας 6

Σημείωση: Τα μερίδια του ΑΕΠ είναι ο μέσος όρος της περιόδου για κάθε χώρα και ο μάδα χωρών.

Πηγές: World Bank staff estimates and country statistical office data.

- Transition. The First Ten Years. The World Bank. Washington, D.C. 2002, p.7.

κή Ένωση, ενώ η Σλοβενία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία έχουν Ευρωπαϊκές Συμφωνίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.). Οι συμφωνίες που έχουν υπογράψει μέχρι τώρα οι χώρες της Κεντροανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης με την Ευρωπαϊκή Ένωση προβλέπουν τη σταδιακή δημιουργία ελεύθερου εμπορίου για τα βιομηχανικά προϊόντα και στην προετοιμασία των εν λόγω χωρών για την ένταξή τους ως πλήρη μέλη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εφαρμόζεται η αρχή της ασυμμετρικότητας: η Ε.Ε. καταργεί με ταχύτερους ρυθμούς τα εμπόδια στο εμπόριο. Από την 1.1.2002 καταργήθηκαν όλοι οι περιορισμοί και καθιερώθηκε το ελεύθερο εμπόριο στα βιομηχανικά προϊόντα.

Το Μάρτιο του 1998 αρχίζει η διαδικασία ένταξης, συνάπτονται εταιρικές σχέσεις για την προσχώρηση και ξεκινούν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με την Τσεχία, Εσθονία, Ουγγαρία, Πολωνία, Σλοβενία και Κύπρο. Το Φεβρουάριο του 2000 αρχίζουν οι ενταξιακές διαπραγματεύσεις με τη Βουλγαρία, Λετονία, Λιθουανία, Ρουμανία, Σλοβακία και Μάλτα. Το Μάρτιο του 2001 η Ε.Ε. συνάπτει εταιρική σχέση για την προσχώρηση με την Τουρκία. Κατά τη διάρκεια του 2002 προβλέπεται να ολοκληρωθούν οι διαπραγματεύσεις με τις υποψήφιες χώρες που πληρούν όλες τις προϋποθέσεις για την ένταξη.

Η Ε.Ε. το 1999 πρότεινε μια νέα Διαδικασία Σταθεροποίησης και Σύνδεσης για την Αλβανία, τη Βοσνία-Ερζεγοβίνη, την Κροατία, την Π.Γ.Δ.Μ. και τη Γιουγκοσλαβία. Η διαδικασία αυτή βρίσκεται σε διαφορετικά στάδια εξέλιξης ανάλογα τα δεδομένα των παραπάνω χωρών.

Η Μολδαβία απολαμβάνει ορισμένα πλεονεκτήματα στο πλαίσιο της Γενικής Συμφωνίας Προτιμήσεων που εφαρμόζει η Ε.Ε. Οι προβλέψεις αυτής της Συμφωνίας έχουν ενσωματωθεί στη Συμφωνία Συνεργασίας που αποτελεί τη βάση των σχέσεων Ε.Ε.-Μολδαβίας. Η Μολδαβία είναι μέλος της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών, μαζί με 11 άλλες Δημοκρατίες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης.

Παράλληλα με την ενσωμάτωση της Κεντρικής και της Νοτιοανατολικής Ευρώπης στην παγκόσμια οικονομία προχώρησε και η διαδικασία ένταξης στις ευρωατλαντικές αμυντικές δομές. Το 1991 δημιουργήθηκε το Βορειοατλαντικό Συμβούλιο Συνεργασίας με τη συμμετοχή της Πολωνίας, της Τσεχίας, της Σλοβακίας, της Ουγγαρίας, της Ρουμανίας, της Βουλγαρίας, της Εσθονίας, της Λετονίας και της Λιθουανίας. Στη συνέχεια συνδέθηκαν με τις δραστηριότητές του και άλλες χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης. Το 1997 υπογράφηκαν τα πρωτόκολλα και προσχώρησαν στο ΝΑΤΟ ως πλήρη μέλη η Ουγγαρία, η Τσεχία και η Πολωνία. Προβλέπεται να εντα-

χθούν σύντομα στο ΝΑΤΟ η Ρουμανία, η Βουλγαρία και άλλες χώρες.

Η νέα περιφερειοποίηση της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που οδηγούν σε μια νέα περιφερειοποίηση της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης. Οι αρχικές συνθήκες των χωρών της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης ήταν δυσμενέστερες σε σχέση με τις χώρες της Κεντρικής Ευρώπης. Η κατάρρευση της Γιουγκοσλαβίας και της πρώην Σοβιετικής Ένωσης επιδείνωσε περαιτέρω την κατάσταση και αποτελεί - από οικονομική άποψη - ένα αναχρονισμό σε μια εποχή που χαρακτηρίζεται από τη δημιουργία μεγαλύτερων οικονομικών οντοτήτων. Ο αναχρονισμός αυτός αντισταθμίζεται εν μέρει από την προοπτική ένταξης στην Ε.Ε.

Οι πόλεμοι και οι συγκρούσεις στα Βαλκάνια και σε περιοχές της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών δημιουργούν μια πολιτική αστάθεια με αρνητικές συνέπειες στο διεθνές περιβάλλον και στην ανάπτυξη. Οι μεταρρυθμίσεις συντελούνται με βραδείς ρυθμούς με συνέπεια την ύπαρξη ενός πολύ φτωχού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Είναι χαρακτηριστικό ότι η συνολική βαθμολογία του επιχειρηματικού περιβάλλοντος κυμαινόταν στις χώρες της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης από 2,96-4,06 στην περίοδο 1994-1998 με άριστα το 10 και με μέσο παγκόσμιο όρο 6,13. Για την περίοδο μέχρι το 2003 προβλέπεται μικρή βελτίωση. Οι παραπάνω εξελίξεις έχουν, για τις χώρες της Ανατολικής και Νοτιοανατολικής Ευρώπης, ως συνέπεια την περιορισμένη εισροή ξένων κεφαλαίων, τις περιορισμένες εμπορικές συναλλαγές με τις δυτικές χώρες και τη μη ικανοποιητική ανάπτυξη των σύγχρονων μορφών σταθερής συνεργασίας με τη Δύση. Ετσι πραγματοποιούνται με βραδείς ρυθμούς η αναδιάρθρωση και ο εκσυγχρονισμός των οικονομιών τους, η διάδοση των νέων τεχνολογιών, η οργανική ένταξη τους στην παγκόσμια οικονομία. Πέρα από τα παραπάνω γενικά χαρακτηριστικά, υπάρχουν και ορισμένες ιδιομορφίες μεταξύ των χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Στην αποφυγή του κινδύνου νέας περιφερειοποίησης των Βαλκανίων μπορεί να συμβάλει το Σύμφωνο Σταθερότητας των Βαλκανίων, ο Οργανισμός Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων και η συνεργασία με τις ευρω-ατλαντικές δομές, με την προοπτική της ένταξής τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το ΝΑΤΟ. Το Σύμφωνο Σταθερότητας έχει στόχο την εφαρμογή μιας μακροχρόνιας στρατηγικής για την ανασυγκρότηση των βαλκανικών χωρών, για τη δημιουργία των προϋποθέσεων διαρκούς ειρήνης και ασφάλειας

στα Βαλκάνια, προσφέροντας σε όλες τις χώρες της περιοχής αυξημένη οικονομική και τεχνική βοήθεια. Η εφαρμογή του Συμφώνου αρχίζει με χρηματοδοτήσεις 1,8 δισ. δολ., όπως αποφασίστηκε στη διάσκεψη 44 δωρητριών χωρών και 36 διεθνών οργανισμών που έγινε στις Βρυξέλλες στις 29-30 Μαρτίου 2000/10. Η Ελλάδα συμβάλλει στην προσπάθεια αυτή με ένα Εθνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων 2002-2006 που προβλέπει τη διάθεση κεφαλαίων ύψους 550.000.000 ευρώ ή 187.412.500.000 δραχμών¹¹.

Είναι διαφορετική η κατάσταση της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ). Η Ρωσία τους τελευταίους δύο αιώνες έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις ευρωπαϊκές και παγκόσμιες εξελίξεις. Εφάρμοσε εναλλάξ πότε πολιτική εσωστρέφειας και πότε πολιτική εξωστρέφειας ταλαντεύομενη μεταξύ Ευρώπης και Ασίας, Δύσης και Ανατολής. Στην εποχή μας απειλείται από τον κίνδυνο μιας νέας εσωστρέφειας και απομόνωσης, μιας νέας περιφερειοποίησης. Η απομόνωση από τη Δύση μπορεί να οδηγήσει τη Ρωσία και τις άλλες χώρες της ΚΑΚ σε μια νέα συμμαχία με την Κίνα και άλλες χώρες της Ασίας, στη δημιουργία ενός νέου αντίταλου δέους για τη Δύση, με απρόβλεπτες επιπτώσεις. Η Δύση έχει συμφέρον να μην επιδιώξει την απομόνωση της Ρωσίας και να προωθήσει τη συνεργασία της με αυτή για πολλούς λόγους:

i. Η Ρωσία εξακολουθεί να είναι μια στρατιωτική υπερδύναμη γεγονός που επιβάλλει τη συνεργασία για λόγους ασφάλειας της Ευρώπης και ολόκληρου του Κόσμου.

ii. Η Ρωσία διαθέτει σε παγκόσμιο επίπεδο τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου, πετρελαίου, καθαρού γλυκού νερού και άλλων πλουτοπαραγωγικών πόρων, απαραίτητων για την ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας.

iii. Η Ρωσία είναι ηγετική δύναμη της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών και παίζει καθοριστικό ρόλο στην ευρύτερη περιοχή της Ευρασίας.

iv. Η Ρωσία και η Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών ανήκουν στις μεγαλύτερες αναδυόμενες αγορές του Κόσμου με συνολικό πληθυσμό 148 εκατ. και 284 εκατ. κατοίκους, αντίστοιχα.

Η αξιοποίηση των πλουτοπαραγωγικών πόρων και της αγοράς της Ρωσίας και της ΚΑΚ προϋποθέτουν τη διεθνή συνεργασία.

Η διαδικασία ενσωμάτωσης στην παγκόσμια οικονομία της Ρωσίας, της Ουκρανίας και των άλλων χωρών της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών μπορεί να επισπευσθεί με πολλούς τρόπους. Σε παγκόσμιο επίπεδο μπορεί να συμβάλει σε αυτή τη διαδικασία η ενίσχυση της συνεργασίας στα πλαίσια του ΟΗΕ και των οργανισμών του, στο τλαίσιο των G7 +

Ρωσία, η ένταξη της Ρωσίας στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου και στους άλλους παγκόσμιους οργανισμούς.

Σημαντικό βήμα σ' αυτή τη διαδικασία αποτελεί η παγκόσμια συμμαχία κατά της τρομοκρατίας με τη συμμετοχή της Ρωσίας και άλλων χωρών της ΚΑΚ. Ενισχύεται η συνεργασία της Ρωσίας με το NATO. Καθοριστικό ρόλο μπορεί να παίξει η στενότερη συνεργασία της Ρωσίας, της Ουκρανίας και των άλλων χωρών της ΚΑΚ με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Υπάρχει το όραμα του Ντε Γκωλ για μια Ενωμένη Ευρώπη από τον Ατλαντικό Ωκεανό μέχρι τα Ουράλια. Η πραγματοποίηση αυτού του οράματος με τη μαρφά της ένταξης της Ρωσίας στην Ε.Ε. ως πλήρους μέλους, δεν είναι εφικτή στο ορατό μέλλον. Υπάρχουν όμως κοινά συμφέροντα και δυνατότητες για στενότερη συνεργασία μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ρωσίας, Ουκρανίας και άλλων χωρών της ΚΑΚ στον τομέα της ενέργειας, των υποδομών, των επενδύσεων, του εμπορίου, της μεταφοράς τεχνολογίας, τεχνογνωσίας και σε άλλους τομείς. Στην καλύτερη αξιοποίησή τους θα μπορούσε να συμβάλει η υπογραφή ειδικών συμφωνιών στενότερης συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Ένωσης απ' τη μεριά και της Ρωσίας, της Ουκρανίας και άλλων χωρών της ΚΑΚ, απ' την άλλη.

Σημειώσεις

1 Βλέπε περισσότερες λεπτομέρειες Στέργιος Μπαμπανάσης, Κεντρική Ευρώπη: Από την Αυστρο-Ουγγρική Μοναρχία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ευρωπαϊκή Έκφραση, τεύχος 34, 3ο τρίμηνο 1999, σε. 31-33.

2 Στέργιος Μπαμπανάσης: Άλλαγές και επιχειρηματικές ευκαιρίες στην Κεντροανατολική Ευρώπη. Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1997, σελ. 29-31.

3 Βλέπε:- Transition. The First Ten Years. The World Bank. Washington, D.C. 2002, p. 7.

-Eurostat, Statistics in Focus, Economy and Finance No 28/2001.

-Investment Guide for Southeast Europe, September 2001, p.7.

4 The Economist Intelligence Unit (E.I.U.). Οικονομίες σε μετάβαση. Εκδόσεις ΔΡΟΜΕΑΣ. Δεκέμβριος 1997, σελ. 7-10.

5 Investment Guide for Southeast Europe. Published by Bulgaria Economic Forum. September 2001, p.7-17.

6 Πρόκειται για το εμπόριο αγαθών και υπηρεσιών μη συντελεστών παραγωγής ω% του ΑΕΠ. -ΒΛ.

R.A.Panagiotou: Estonia's success: prescription or legacy? Pergamon. Communist and Postcommunist Studies 34 (2001), p. 265.

7 UNCTAD: World Investment Report 1999. New York and Geneva 1999, p. 20-21.

8 E.I.U.: Προβλέψεις. Οικονομίες σε μετάβαση. 1ο Τρίμηνο 1999. Εκδόσεις ΔΡΟΜΕΑΣ, σελ. 51.

9 Transition. The First Ten Years. The World Bank Washington, D.C. 2002, p.5.

10 ΕΞΠΡΕΣ, 30.03.2000

11 Σχέδιο Νόμου του ΥΠΕΞ: Ελληνικό Σχέδιο Οικονομικής Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων 2002-2006. Αθήνα, Φεβρουάριος 2002, σελ. 4.

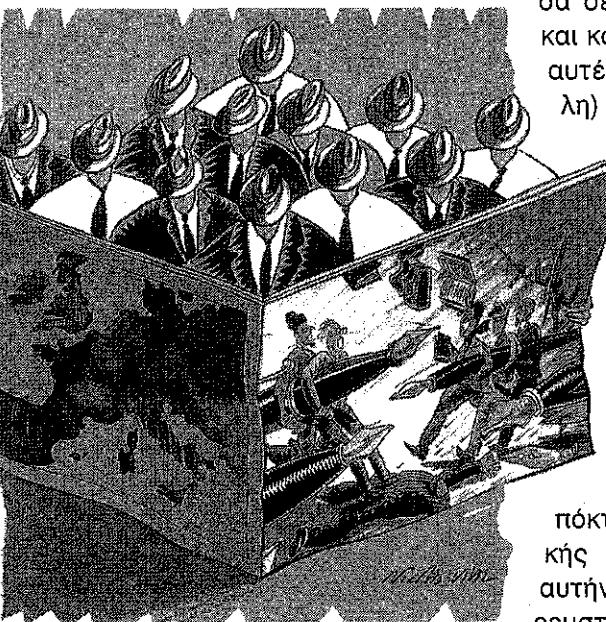
Ασύμμετρες Απειλές και η Καταστολή τους

του Ευάγγελου Ηλία-Τέμπου

Διδάκτορος Ιστορίας, μέλος του Διεθνούς Ινστιτούτου Στρατηγικών Μελετών του Λονδίνου (IISS) και Στρατηγικού Αναλυτή της Ελληνικής Εταιρείας Στρατηγικών Μελετών (ΕΛ.Ε. Σ. ΜΕ.)

Το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η κατάλυση του ιδεολογικοπολιτικού και στρατιωτικού συνασπισμού του Συμφώνου της Βαρσοβίας και η διάλυση και κατερματισμός της πολυεθνικής Σοβιετικής Ένωσης, δημιούργησαν ένα μεγάλο κενό εξουσίας που έσπευσαν να καλύψουν ο πατροπαράδοτος εχθρός της πρώην ΕΣΣΔ, οι ΗΠΑ, αλλά και περιφερειακές και εν τη γενέσει μικρότερες δυνάμεις. Έτσι σταδιακά, υπήρξε μια αναδιανομή της υπάρχουσας επιρροής και ισχύς που ασκούσε στο παρελθόν η ΕΣΣΔ με αποτέλεσμα να περάσουμε από τον διπολικό κόσμο στο μονοπολικό, με μια υπερδύναμη και πολλές μικρές δυνάμεις που αποσκοπούν στο να αυτοαναγορευτούν σε περιφερειακές ηγεμονίες.

Όμως, η ξαφνική διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης έδωσε την δυνατότητα σε πολλές εθνότητες που συμβίωναν υπό τη σκέπη και το φόβο αντιποίων της ΕΣΣΔ, είτε μέσα στο μωσαϊκό της Σοβιετικής Ένωσης, είτε κυρίως σε χώρες-δορυφόρους, συμμάχους και εταίρους αυτής, να αποσπάσουν, συνήθως βιαίως, την ελευθερία τους και να α-

παιτήσουν την αυτοδιάθεση και ανεξαρτησία τους. Έτσι δημιουργήθηκαν κράτη αμιγώς εθνοτικά, χωρίς μειονότητες στο εσωτερικό τους. Αυτή η τάση για «απελευθέρωση» συνέβαλε στην αύξηση των συγκρούσεων στο πλανήτη σε επίπεδο περιφερειακό και ενδοκρατικό (intrastate). Από τη μία πλευρά μειώθηκε ο κίνδυνος μιας πυρηνικής αναμέτρησης των δύο αντίπαλων στρατιωτικών συνασπισμών και από την άλλη αυξήθηκαν οι συγκρούσεις εντός των κρατών από εθνότητες που αποζητούσαν τον αυτοπροσδιορισμό τους. Μέ-

σα σε αυτό το πλαίσιο και καθώς οι εθνότητες αυτές δεν είχαν (εύκολη) πρόσβαση σε όπλα μαζικής καταστροφής, στράφηκαν σε οπλοστάσια τα οποία είναι συνήθως λιγότερα καταστροφικά, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι εγκατέλειψαν τις προσπάθειες απόκτησης όπλων μαζικής καταστροφής. Σε αυτήν την άναρχη και ρευστή κατάσταση, το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα που κάποτε ήταν υπό έλεγχο και ανάσχεση, βρήκε την ευκαιρία να προωθήσει τους ανίερους σκοπούς του εκμεταλλευόμενο την ανατροπή της ισορροπίας της διεθνούς σκηνής. Εν όψει της παγκοσμιοποίησης που πρωθείται κυρίως από τις δυτικές χώρες με ξέφρενους ρυθμούς το διεθνικό οργανωμένο έγκλημα προσπαθεί να επεκτείνει τη δραστηριότητά του και σε άλλες χώρες. Μην έχοντας και αυτό εύκολη πρόσβαση σε όπλα μαζικής καταστροφής χρησιμοποιεί συμβατικά όπλα καταλλήλως διασκευασμένα με

σκοπό να επιφέρουν μεγάλες και εκτενείς καταστροφές.

Επιπλέον των ανωτέρω δυσμενών εξελίξεων, το συνεχώς διευρυνόμενο οικονομικό και εμπορικό χάσμα μεταξύ του ανεπτυγμένου βορρά και του υπανταπτυκτου νότου, εντείνει την καχεζία των πληθυσμών που ζουν στον δεύτερο, επιβεβαιώνοντας τους φόβους τους, ότι η καταπίεση αυτών δεν σταμάτησε με την διαδικασία από-αποικιοκρατίας. Οι αλλογενείς και αλλόθρησκοι πληθυσμοί του χειμαζόμενου νότου, αντιλαμβάνοντος την άνιση κατανομή του παγκόσμιου πλούτου και την οικονομική διείσδυση σε αυτόν των πολυεθνικών εταιρειών των δυτικών χωρών με σκοπό τον έλεγχο των πλουτοπαραγωγικών πηγών τους, ανθίστανται στην νέα αυτή μορφή αποικιοκρατίας. Επιπλέον πιστεύουν, ότι η άνιση κατανομή του παγκόσμιου πλούτου είναι μια συνειδητή και προμελετημένη επιχείρηση του ανεπτυγμένου βορρά με σκοπό την χειραγώγηση των λαών αυτών. Σε συνδυασμό με την καταπίεση και βίαιη καταστολή που δέχονται από ημι-δημοκρατικά, ημι-στρατιωτικά, ανελεύθερα, απολυταρχικά καθεστώτα που έχουν αναρριχηθεί στην εξουσία με την ανοχή και την αρωγή των δυτικών κρατών, οι πληθυσμοί των χωρών αυτών ταυτίζουν τον ημεδαπό επιβαλλόμενο δυνάστη τους με τον δυτικό αλλοδαπό εντολοδότη. Προσπαθώντας να αποτινάξουν τον εσωτερικό εχθρό τους, καταφέρονται με μανία και κατά του εξωτερικού.

Οι ασύμμετρες απειλές, όπως ετυμολογικά εξηγείται, είναι απειλές που στερούνται συμμετρίας. Αυτή η μορφή ακήρυκτου

«πολέμου» συνίσταται σε επιδιωκόμενα αποτελέσματα δυσανάλογα σε έκταση και κόστος (οικονομικό, ανθρώπινο) σε σχέση με το κόστος (οικονομικό, ανθρώπινο) που έχουν καταβάλει οι δράστες για την επίτευξη των αποτελεσμάτων αυτών. Οι επιπτώσεις των ασύμμετρων απειλών είναι κατά πολύ μεγαλύτερες από το κόστος πραγματοποίησή τους. Ο θάνατος 19 τρομοκρατών (ανθρώπινο κόστος) και το οικονομικό κόστος διαμονής, διαβίωσης και εκπαίδευσης αυτών σε μαθήματα διακυβέρνησης πολιτικών αεροσκαφών, είναι πολύ μεγαλύτερο από την καταστροφή δύο πύργων και ενός τμήματος του Αμερικανικού Πενταγώνου, τον βίαιο θάνατο 4,000 ατόμων περίπου και το τρομακτικό κόστος επούλωσης των ψυχολογικών τραυμάτων όσων βίωσαν ένα τέτοιο φαινόμενο. Σε αυτά δεν συμπεριλαμβάνουμε το εξαιρετικά υψηλό κόστος επισκευής της υποδομής που καταστράφηκε, των δυσμενέστατων επιπτώσεων στην οικονομία και το εμπόριο (Αμερικανικό και παγκόσμιο) και των προληπτικών μέτρων που θα ληφθούν σε παγκόσμιο επίπεδο για την αποτροπή παρόμοιων φαινομένων. Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι η σημερινή τργεσία της Αμερικής ζήτησε από το Κογκρέσο την έγκριση από αυτό κονδυλίων ύψους \$37,7 δις για το οικονομικό έτος 2003, μόνο για ανάπτυξη και συντονισμό του νεοσύστατου Υπουργείου (Department) Εσωτερικής Ασφάλειας (Homeland Security).

Οι ασύμμετρες απειλές, είναι πόλεμος χαμηλής εντάσεως, χωρίς την κήρυξη ή λήξη αυτού και χωρίς την αποδοχή των κα-

νόνων ανθρωπιστικού δικαίου. Είναι τα επονομαζόμενα όπλα των «φτωχών», που όπως αναφέραμε ανωτέρω, δεν έχουν εύκολη πρόσβαση σε μαζικής καταστροφής όπλα και δεν μπορούν να εξασφαλίσουν την αγορά αυτών. Αν και το οπλοστάσιο των «φτωχών» είναι κυρίως συμβατικό, μπορεί να προκαλέσει, όπως απεδειχθή με την επίθεση στις ΗΠΑ τρομακτικά αποτελέσματα. Εκτός των ανωτέρω συμβατικών όπλων, ασύμμετρες επιθέσεις μπορούν να επιτευχθούν και με όπλα μαζικής καταστροφής (πυρηνικά, χημικά, βακτηριολογικά). Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι η μεμονωμένη χημική επίθεση με Sarin σε ένα υπόγειο σταθμό του Τόκιο από την Ιαπωνική θρησκευτική ομάδα την 20η Μαρτίου 1995 με αποτέλεσμα το θάνατο 12 ατόμων από ασφυξία και τον τραυματισμό τουλάχιστον 5.000 άλλων. Είναι αυτονόητο ότι τέτοιου είδους επιθέσεις μπορούν να επιφέρουν ακόμα μεγαλύτερες καταστροφές με σχετικά μικρό κόστος. Τα χημικά και βακτηριολογικά όπλα είναι ευκολότερα στην παρασκευή, φύλαξη, διάθεση και χρησιμοποίηση από τα πυρηνικά, καθώς τα συστατικά τους κυκλοφορούν (σχετικώς) ελεύθερα στην αγορά για ιδιωτική χρήση και δεν εγκυμονούν τόσους κινδύνους για τους δράστες. Ειδικότερα τα χημικά και βακτηριολογικά όπλα έχουν την διαστροφική ιδιότητα να επηρεάζουν καταλυτικά τους έμψυχους και ζώντες οργανισμούς (ανθρώπους, φυτά, ζώα) και να αφήνουν ανεπηρέαστες τις άψυχες ομάδες πραγμάτων. Έτσι ολόκληρα τμήματα πληθυσμών, ζώων και φυτών μπορούν να εξαλειφθούν ταχύτατα χωρίς οια-

δήποτε επίπτωση σε υποδομές και εγκαταστάσεις. Οι επιπτώσεις από επιθέσεις με μαζικά όπλα είναι μακροχρόνιες καθώς τα συστατικά αυτών παραμένουν στην ατμόσφαιρα, στο έδαφος και στο νερό για μεγάλο χρονικό διάστημα μολύνοντας εκτενέστερα το περιβάλλον και δυσχεραίνοντας την εκκαθάρισή τους. Επιπλέον, τα όπλα μαζικής καταστροφής, κατά την χρησιμοποίησή τους μπορεί να βλάψουν και τμήματα ζώντων οργανισμών διάφορα από αυτά τα οποία σκόπευαν οι δράστες, καθώς τα συστατικά αυτών έχουν ακαθόριστη μορφή και σχήμα με αποτέλεσμα να μεταφέρονται εύκολα με τις κλιματολογικές αλλαγές και να διαβρώνουν το έδαφος και το υπέδαφος.

Η ταχεία και επιτυχής έκβαση των αντιτρομοκρατικών αποστολών στο Αφγανιστάν οφείλεται κυρίως στη συστράτευση που πέτυχαν οι ΗΠΑ. Η συστράτευση αυτή ήταν πράγματι επιτυχής, καθώς οι Αμερικανοί κατέφεραν να συνεργαστούν στενά με χώρες που στο παρελθόν δεν εξυπηρετούσαν Αμερικανικά συμφέροντα. Η Ρωσία, το Ουζμπεκιστάν, το Τατζικιστάν, το Κιργιγιστάν, το Πακιστάν, η Ινδία, είναι μέρος των χωρών που δεσμεύτηκαν και βοήθησαν τη διεθνή επέμβαση στο Αφγανιστάν. Είναι εξίσου σημαντικό ότι προαιώνιοι εχθροί όπως η Ινδία και το Πακιστάν εγκατέλειψαν προσωρινά τις αντιπαλότητές τους και συνεργάστηκαν στην καταπολέμηση της διεθνούς αυτής απειλής. Το Πακιστάν εγκατέλειψε την ποικιλοτρόπως υποστήριξή του προς το καθεστώς των Ταλιμπάν και ούτως υποβοήθησε την συνολική στρατιωτική επιχείρηση υπονομεύοντας τους. Η Κίνα ε-

πίσης, αν και δεν συνέβαλε στον αντιτρομοκρατικό αγώνα με την συνεισφορά δυνάμεων, τουλάχιστον δεν εμπόδισε την αποστολή και εγκατάσταση Αμερικανικών και γενικά στρατιωτικών δυνάμεων δυτικών χωρών, σε μία περιοχή που είναι υψηλής γεωστρατηγικής σημασίας για αυτήν. Η Ρωσία, όχι μόνο συνεργάστηκε με τις ΗΠΑ στην ανταλλαγή πληροφοριών για τους Ταλιμπάν, αλλά επέτρεψε την χρήση του εναέριου χώρου της από αεροσκάφη δυτικών χωρών και την εγκατάσταση σημαντικού αριθμού στρατευμάτων δυτικών κρατών στην εν λόγω περιοχή, η οποία αποτελεί χώρο ζωτικής σημασίας για αυτήν.

Με την διείσδυση Αμερικανικών στρατευμάτων στην περιοχή του Καυκάσου και της Υπερκαυκασίας αναβαθμίστηκε ο ρόλος των ΗΠΑ. Είναι φυσικό η Ρωσία και η Κίνα να νοιάθουν απειλούμενες από αυτή την ξαφνική Αμερικανική παρουσία στο μαλακό υπογάστριο τους. Είναι αυτονότο ότι στο μέλλον θα (προσπαθήσουν να) εμποδίσουν την αποστολή δυνάμεων και θα επιμένουν στην ταχεία απαγκίστρωση των υπαρχόντων μόλις σταθεροποιηθεί η κατάσταση στο Αφγανιστάν.

Είναι εξίσου σημαντικό να τονίσουμε ότι η Αμερικανική έμπνευσης αποστολή διεθνών δυνάμεων στο Αφγανιστάν δεν θα μπορεί να επαναληφθεί εύκολα στο μέλλον. Η συστράτευση των κρατών κατά του καθεστώτος των Ταλιμπάν, ήταν ένα αποτέλεσμα πρωτοφανούς ομοφωνίας, συνεργασίας, διαβούλευσης και πολυεπίπεδης υποστήριξης από πολλές χώρες. Κάτι τέτοιο θα είναι δύσκολο να επαναληφθεί για-

τί απαιτεί την έστω πρόσκαιρη, εγκατάλειψη εθνικών στρατηγικών και πολιτικών από πολλά κράτη που έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα και την υποδούλωση των δικών τους επιδιώξεων έναντι των διεθνών (ή συγκεκριμένων κρατών). Επίσης, προϋποθέτει την σύμπραξη ή τουλάχιστον σιωπηρή συγκατάθεση των Αραβικών και μουσουλμανικών κρατών για την εξαπόλυση επίθεσης εναντίον ενός αδελφικού κράτους,¹ κάτι, που δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο.

Μπορούμε λοιπόν να θεωρήσουμε πως η Αμερικανοκίνητη διεθνής συσπείρωση κατά του Αφγανιστάν είναι μια *ad hoc* περίπτωση που δύσκολα μπορεί να αναπαραχθεί. Επιπλέον, ακόμα και αν υπάρξει η περίπτωση επανάληψης μιας τέτοιας διεθνούς ή μη εκστρατείας, κατά κράτους-παρίσ, είναι αμφίβολο κατά πόσο η διευρυμένη αυτή, κατά περίπτωση, συμμαχία αντέξει μέχρι τέλους χωρίς να διαλυθεί λόγω διαφωνιών, αντικρουόμενων συμφερόντων ή αμφισβητήσεων.

Σημείωση

1 Λαμβάνοντας υπόψη ότι η Αμερικανική πλευρά θεωρεί πως τα κράτη-παρίσ που υποθάλπουν τρομοκράτες ή εκπορεύουν τρομοκρατία είναι μέχρις στιγμής αποκλειστικά μουσουλμανικά και συγκεκριμένα το Ιράν, το Ιράκ, η Βόρεια Κορέα, και η Λιβύη. Η πιθανότητα η διεθνής κοινότητα με παραστάτη τις ΗΠΑ να εκστρατεύσει κατά χριστιανικού κράτους στο οποίο προστατεύεται ή υποθάλπεται η τρομοκρατία, είναι εξαιρετικά απίθανη. Ούτως ή άλλως, οι Αμερικανοί δεν έχουν κατηγορήσει κανένα χριστιανικό κράτος για τρομοκρατικές επιθέσεις ή παροχή διευκολύνσεων προς τρομοκρατικές οργανώσεις. Υφίσταται όμως η πιθανότητα να κατηγορηθεί, στο μέλλον, κάποιο μη χριστιανικό, μη μουσουλμανικό κράτος.

Τράπεζα της Ελλάδος

Απολογισμός του έτους 2001

To 2001 ήταν έτος σημαντικών μεταβολών, προκλήσεων αλλά και επιτευγμάτων για την ελληνική οικονομία και την Τράπεζα της Ελλάδος. Μετά την ένταξη της χώρας μας στην ONE και την υιοθέτηση του ενιαίου νομίσματος από την 1η Ιανουαρίου 2001, η οικονομία λειτουργεί σε ένα νέο νομισματικό περιβάλλον που διασφαλίζει υψηλό βαθμό σταθερότητας των τιμών και προάγει την οικονομική ανάπτυξη. Το προηγούμενο, όμως, έτος χαρακτηρίστηκε από έντονη και συγχρονισμένη επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου της οικονομικής δραστηριότητας στη ζώνη του ευρώ και παγκοσμίως, καθώς και από αυξημένη αβεβαιότητα στις διεθνείς αγορές κεφαλαίων. Οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις είχαν αναπόφευκτα δυσμενείς επιπτώσεις στην ελληνική οικονομία, η συνολική επίδραση τους όμως ήταν σχετικά περιορισμένη.

To παρελθόν έτος υπήρξε επίσης σταθμός στην ιστορία της Τραπέζης της Ελλάδος. Από την αρχή του 2001 η τράπεζα μετέχει από ευρωσύστημα και εφαρμόζει στη χώρα μας την ενιαία νομισματική πολιτική.

Βραχυπρόθεσμες προοπτικές της οικονομίας

Η ελληνική οικονομία διανύει ήδη το δεύτερο έτος συμμετοχής της στη ζώνη του ευρώ. Αφού το 2001 επέτευξε να παραμείνει σε πορεία πραγματικής σύγκλισης, η ελληνική οικονομία το 2002 αντιμετωπίζει αυξημένες προκλήσεις. Πρέπει να ανακοπεί η πρόσφατη επιτάχυνση του πληθωρισμού και να διασφαλιστούν συνθήκες σταθερότητας των τιμών, ενώ πρέπει να εξασφαλιστεί η δημοσιονομική σταθερότητα και να βελτιωθεί σημαντικά η διεθνής ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Ο ετήσιος ρυθμός του πληθωρισμού αναμένεται να υποχωρήσει και στην Ελλάδα στη διάρκεια του έτους, παρά την επιτάχυνση κατά μία εκατοστιαία μονάδα που σημειώθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2002.

Στην Ελλάδα, οι δυσμενείς εξωτερικές εξελίξεις του 2001 ενδέχεται να έχουν επιπτώσεις στο ρυθμό ανόδου των ελληνικών εξαγωγών και εφετούς, αλλά εκτιμάται ότι αυτές είναι δυνατόν να αντισταθμιστούν εν μέρει από την ευνοϊκή επίδραση άλλων παραγόντων.

Για τους λόγους αυτούς, και με βάση τα διαθέσιμα δεδομένα και ενδείξεις, ο ρυθμός ανόδου του ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα επιβραδυθεί περίπου στο 3,5% το 2002.

Μακροπρόθεσμες προοπτικές και προκλήσεις

Ο σχετικά υψηλός ρυθμός ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας τα τελευταία χρόνια έχει συμβάλει στη μείωση της διαφοράς βιοτικού επιπέδου μεταξύ της Ελλάδος και της Ε.Ε. ή της ζώνης του ευρώ. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, το κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ελλάδος, μετρούμενο σε μονάδες ισοδύναμης αγοραστικής δύναμης (ΜΑΔ), αυξήθηκε από 64,1% του κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Ε.Ε. το 1993 σε 68,6% το 2001. Η πλήρης εξέλιξη αυτής της απόστασης, δηλαδή η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης, που αποτελεί βασικό μακροπρόθεσμο στόχο της χώρας, προϋποθέτει, πρώτον, την αύξηση της παραγωγικότητας και, δεύτερον, την αύξηση του ποσοστού απασχόλησης με ταχύτερο ρυθμό από ό,τι στην Ε.Ε.

Κατευθύνσεις οικονομικής πολιτικής

Η διερεύνηση ορισμένων σημαντικών παραγόντων που επηρεάζουν τις μακροπρόθεσμες αναπτυξιακές, προοπτικές της χώρας οδηγεί στη διαπίστωση ότι η ευνοϊκή τους επίδραση θα περιορίζεται βαθμαία και ενδεχομένως σημαντικά μετά την επόμενη πενταετία. Ο περιορισμός της ευνοϊκής επίδρασης ορισμένων εκ των παραγόντων αυτών μπορεί να γίνει αισθητός και ενωρίτερα (π.χ. από το 2005). Η διερεύνηση αυτή οδηγεί επίσης σε χρήσιμα συμπεράσματα για την οικονομική πολιτική. Πράττον, πρέπει η αξιοτοίχιση των διαθέσιμων πόρων κατά την τρέχουσα περίοδο (κατά την οποία η επίδραση τους είναι ισχυρή) να είναι αποτελεσματική. Δεύτερον, η προσπάθεια δημιουργικής εξυγίανσης θα πρέπει να συνεχιστεί. Τρίτον, πρέπει να διαμορφωθούν έγκαιρα συνθήκες και πολιτικές οι οποίες θα συντελέσουν στη διατήρηση υψηλού ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης, κυρίως με τη διεύρυνση των καθαρών εξαγωγών και την αξιοποίηση των ευκαιριών στην παγκόσμια αγορά.

Η διασφάλιση υψηλού και διατηρήσιμου ρυθμού οικονομικής ανάπτυξης και η επίτευξη της πραγματικής σύγκλισης απαιτούν την επιτάχυνση και τη διεύρυνση των μεταρρυθμίσεων σε διάφορους τομείς της οικονομίας.

μίας. Επιπλέον, η ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης θα συντελέσει και στην επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων και θα επιτρέψει στη δημοσιονομική πολιτική να ουμάλει στη σταθεροποίηση της οικονομικής δραστηριότητας βραχυχρόνια, ασκώντας αντικυκλικό ρόλο.

Ένα σοβαρό ζήτημα οικονομικής πολιτικής που συνδέεται άμεσα και με τις προοπτικές διασφάλισης δημοσιονομικής σταθερότητας είναι η μεταρρύθμιση του συστήματος κοινωνικής ασφαλίσης. Το θέμα αυτό βρίσκεται στο επίκεντρο του διαλόγου της κυβέρνησης με τους κοινωνικούς εταίρους. Η ανάγκη της μεταρρύθμισης προκύπτει από ένα συνδυασμό παραγόντων, όπως είναι η επερχόμενη γήρανση του πληθυσμού σε συνδυασμό με τον μη ανταποδοτικό χαρακτήρα του υφιστάμενου ασφαλιστικού συστήματος, καθώς και η συσσώρευση επιβαρύνσεων από ορισμένες επιλογές του παρελθόντος.

Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του βασικού προβλήματος της κοινωνικής ασφάλισης, που είναι η εξασφάλιση πόρων σε βάση που να είναι διατηρήσιμη μακροπρόθεσμα, δεν μπορεί παρά να είναι σφαιρική.

Η επιδιωκόμενη φορολογική μεταρρύθμιση είναι απαραίτητη για να επιτύχει τους εξής βασικούς στόχους:

Πρώτον, να απλοποιήσει και να καταστήσει διαφανέστερες (και σταθερότερες) τις φορολογικές διατάξεις, περιορίζοντας δραστικά τη γραφειοκρατία και ενισχύοντας την ίση μεταχείριση. Με τον τρόπο αυτό θα καλλιεργηθεί το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης των φορολογουμένων. Δεύτερον, να ενθαρρύνει την απασχόληση και την επιχειρηματικότητα, αίροντας τα υφιστάμενα αντικίνητρα, τονόντας τη ζήτηση και την προσφορά εργασίας και διευκολύνοντας την έρυθρη και τη λειτουργία των επιχειρήσεων, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή. Έτσι θα στηρίξει την ταχύτερη άνοδο του ακαθάριστου εγχώριου προτόντος και την αύξηση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Τρίτον, να περιορίσει τη φοροδιαφυγή, συμβάλλοντας στη βελτίωση της δημοσιονομικής θέσης και τη μείωση του δημόσιου χρέους χωρίς επιβολή πρόσθετων φορολογικών επιβαρύνσεων και δημιουργώντας περιθώρια για την αποτελεσματικότερη διαχείριση των κρατικών δαπανών. Η επίτευξη των ανωτέρω στόχων δεν είναι εύκολη.

Τα τελευταία χρόνια πολλές χώρες, στην προσπάθειά τους να ελέγχουν τα δημοσιονομικά ελλείμματα και να επιτύχουν δημοσιονομική προσφορμογή μονιμάτερου χαρακτήρα, έχουν στραφεί στον έλεγχο των πρωτογενών δημόσιων δαπανών, θεσπίζοντας κανόνες και όρια που αφορούν π.χ. τον ετήσιο ρυθμό αύξησης των πρωτογενών δαπανών και το ύψος των δαπανών ως ποσοστό του ΑΕΠ. Από τους κανόνες αυτούς, τρεις παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χώρα μας και αξέζει να μελετηθούν περαιτέρω: (α) η θέσπιση ορίων στις πρωτογενείς δαπάνες ή σε ορισμένες κατηγορίες τους, (β) η συσσώρευση ενός αποθεματικού για την κοινωνική ασφάλιση, το ύψος του οποίου θα συνδέεται με τις μελλοντικές υπο-

χρεώσεις του ασφαλιστικού συστήματος, και (γ) η ανακοίνωση στοιχείων που αφορούν την καθαρή θέση και τις συναλλικές υποχρεώσεις του Δημοσίου. Η υιοθέτηση τέτοιων κανόνων σε εθνικό επίπεδο θα συντελούσε στη διατήρηση της δημοσιονομικής πολιτικής με θετικές επιδράσεις στο οικονομικό κλίμα και στις προσδοκίες χρειακά με την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης.

Εκτός από τη φορολογική μεταρρύθμιση και την αναμόρφωση του ασφαλιστικού συστήματος, είναι αναγκαίο να επιταχυνθούν και σε άλλους τομείς οι μεταρρυθμίσεις που έχουν εξαγγελθεί ή είναι σε εξέλιξη και να συμπλωθούν προς τέσσερις κατευθύνσεις. Οι κατευθύνσεις πρέπει να αφορούν τον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης, την αποτελεσματικότερη λειτουργία της αγοράς εργασίας, την ενίσχυση του ανταγωνισμού στις αγορές προϊόντων και, τέλος, τη διασφάλιση της σταθερότητας και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του τραπεζικού συστήματος. Η αποτελεσματικότερη λειτουργία της αγοράς εργασίας πρέπει να επιτευχθεί με τρόπο που θα συνδυάζει ευελιξία στην απασχόληση και ασφάλεια για τους εργαζομένους και να ενθαρρύνει τόσο τη ζήτηση όσο και την προσφορά εργασίας.

Η περαιτέρω ενίσχυση της απότελεσματικότητας του τραπεζικού συστήματος της χώρας θα διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη στήριξη υψηλών ρυθμών μεγέθυνσης της οικονομικής δραστηριότητας και των επενδύσεων. Με την ένταξη των εγχώριων αγορών στην ενιαία ευρώ αίκινη χρηματοπιστωτική αγορά, η πίεση για βελτίωση των επιδόσεων των ελληνικών πιστωτικών ίδρυμάτων αυξάνεται από τον εντενόμενο ανταγωνισμό, ο οποίος δεν επιτρέπει εφησυχασμό ή αδράνεια, καθώς θα συνεχίσει να περιορίζει τα περιθώρια εκμετάλλευσης της δεσπόζουσας θέσης των εν λόγω ίδρυμάτων σε συγκεκριμένους τομείς της αγοράς. Η πρόκληση αυτή δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί από τις ελληνικές τράπεζες παρά με την περαιτέρω ενίσχυση της απότελεσματικότητας και της ευρωπαϊκής τους. Η Τράπεζα της Ελλάδος επιδύει τη διατήρηση της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών σε υψηλό επίπεδο και την εξυγίανση του χαρτοφυλακίου των δανείων και των συμμετοχών τους. Μετά την πλήρη ένταξη της στην ΟΝΕ, η ελληνική οικονομία εξακολουθεί να αναπτύσσεται με ταχύ ρυθμό, σημαντικά υπερόπερα από τον αντίστοιχο μέσο ρυθμό στη ζώνη του ευρώ. Ο πληθωρισμός παραμένει σε σχετικά χαμηλό επίπεδο, ιδίως συγκρινόμενος με τους ρυθμούς που επικρατούσαν πριν από μερικά χρόνια, αλλά υπερβαίνει αισθητά το μεσο όρο του πληθωρισμού στη ζώνη του ευρώ. Επίσης, η δημοσιονομική θέση της χώρας έχει βελτιωθεί σημαντικά, καθώς ο προύπολογισμός της γενικής κυβέρνησης ουσιαστικά ισοσκελίστηκε το 2001 και για το τρέχον έτος προβλέπεται πλεόνασμα. Οι θετικές αυτές εξελίξεις, όμως, συνοδεύονται από κάποια άλλα χαρακτηριστικά που δεν είναι ικανοποιητικά. Το ποσοστό ανεργίας και το έλλειμμα του ισοχείου τρεχουσών συναλλαγών σε σχέση με το ΑΕΠ διατηρούνται σε ιδιαίτερα υψηλά επίπεδα, παρά τη βελτίωση

που καταγράφηκε πέρυσι. Τα δυο αυτά μεγέθη αντανακλούν διαρθρωτικές αδυναμίες της οικονομίας, ιδίως τη χαμηλή ανταγωνιστική θέση της χώρας διεθνώς. Οι προοπτικές επίτευξης της πραγματικής σύγκλισης και της πλήρους απασχόλησης επηρεάζονται ευνοϊκά από την αισθέτηση του ευρώ και τη νομισματική και συναλλαγματική σταθερότητα που αυτή συνεπάγεται, καθώς και από τη βελτίωση βασικών οικονομικών μεγεθών ως αποτέλεσμα της ονομαστικής σύγκλισης. Επηρεάζονται επίσης ευνοϊκά από τα απτά πλεονεκτήματα και τα δυνητικά οφέλη από τη συμμετοχή της χώρας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και διαίτερα, στη ζώνη του ευρώ. Ιδιότοσο, η διαδικασία της πραγματικής σύγκλισης δυσχεραίνεται από τους περιορισμούς που θέτει το υψηλό δημόσιο χρέος, από τη χαμηλή παραγωγικότητα, καθώς και από την αναπτυλεσματική λειτουργία και τον ανεπαρκή ανταγωνισμό που χαρακτηρίζουν ορισμένες αγορές. Επομένως, η νομισματική σταθερότητα που διασφαλίζει υιοθέτηση του ευρώ και η προστασία που παρέχει από τις επιπτώσεις του ελλειπτικού συστήματος του ισοχείου τρεχουσών συναλλαγών δεν πρέπει να οδηγήσει σε εφησυχασμό και σε χαλάρωση των προσταθειών για την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης και τη συνεχή βελτίωση της παραγωγικότητας και της διεθνώς ανταγωνιστικότητας της οικονομίας. Επιπλέον, κύρια επιδίωξη πρέπει να είναι η επίτευξη και διασφάλιση της σταθερότητας των τιμών στη χώρα μας, η οποία δεν μπορεί να εξασφαλιστεί μόνο με την εφαρμογή της ενιαίας Νομισματικής πολιτικής. Απαιτεί συγχρόνως την άσκηση πρόσφορης ε-θνικής οικονομικής πολιτικής καθώς και τη συμβολή των κοινωνικών ε-ταίρων, με την εφαρμογή συνετής πι-μολογιακής πολιτικής και με συμφωνίες για συνολικές μισθολογικές αυ-ξήσεις που συμβαδίζουν με την αυ-ηση της παραγωγικότητας και ιασφαλίζουν τη σταθερότητα των ψών.

Οι στόχοι της πραγματικής σύ-κλισης και της πλήρους απασχόλησης θα επιτευχθούν ασφαλέστερα και ιχύερα εφόσον η κατάλληλη δη-οικονομική και διαρθρωτική πολική εφαρμοστεί με εμμονή και συ-πεια. Η εφαρμογή της πολιτικής αυτής δεν είναι εύκολη υπόθεση, διότι συνεπάγεται ριζικές μεταβολές στην άρθρωση και τη λειτουργία της οικονομίας, καθώς και στη συμπερι-φορά και νοοτροπία όλων. Είναι όμως αναγκαία, προκειμένου να διατηρηθούν και να βελτιωθούν οι επι-πτώσεις της οικονομίας στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται με την υιοθέτηση του ευρώ, τον εντενόμενο ανταγωνισμό στην ενιαία αρά και την επικείμενη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Με συ-οπιματικότητα, σύνεση και συναίνεση μπορούμε να πραγματοποιήσουμε επιτυχία τις μεταρρυθμίσεις εκείνες που θα οδηγήσουν στη σημαντική βελτίωση της ανταγωνιστικότητας κακώς την ολοκλήρωση της δημοσιονομικής εξυγίανσης. Αυτές είναι οι δύο βασικές προϋποθέσεις που πρέπει εξασφαλιστούν για την επίτευξη της πλήρους απασχόλησης και της πραγματικής σύγκλισης και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

Ο χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

της Λίνας Παπαδοπούλου

Δρος Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου, Επιστημονικής Συνεργατίδας στον τομέα Δημοσίου Δικαίου της Νομικής του Αριστοτέλειου Παν/μίου Θεσσαλονίκης, εκπρόσωπου της Ευρωπαϊκής Έκφρασης στο European Permanent Forum of Civil Society κατά τη διαδικασία σύνταξης του χάρτη.

Hαντιπροσωπεία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στην Ελλάδα, υπό την επίβλεψη της αναπληρώτριας¹ διευθύντριας κ. Α. Αμπαριώτου, διοργάνωσε στις 15 Μαΐου 2002 ημερίδα με αντικείμενο το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ημερίδα, που έλαβε χώρα στο πολυτελές ξενοδοχείο St. George Lycabettus, απευθύνοταν σε μέλη μη-κυβερνητικών οργανώσεων, ενώ ομιλητές ήταν εξέχοντα μέλη της ακαδημαϊκής κυρίως κοινότητας και εθνικών φορέων προστασίας των δικαιωμάτων.

Ο κ. Γιώργος Παπαδημητρίου, καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Νομικός Σύμβουλος του Πρωθυπουργού και προσωπικός απεσταλμένος του στη Συνέλευση που συνέταξε το Χάρτη, επικέντρωσε την ομιλία του στο θέμα της κανονιστικότητας αυτού. Διαπίστωσε ότι ο Χάρτης αναπτύσσει μια «υφέρπουσα» κανονιστική λειτουργία παρά την τυπική του ισχύ ως πολιτικής και μόνο διακήρυξης. Όλα τα όργανα της Ένωσης, πλην του Δικαστηρίου, και με προεξάρχουσα την Επιτροπή στις προτάσεις οδηγιών και κα-

νονισμών, λαμβάνουν υπόψη τους και δηλώνουν ότι στη δράση τους σέβονται το Χάρτη. Επισήμανε ότι μέχρι το τέλος Απριλίου είχαν καταγραφεί 254 κανονιστικά κείμενα των ενωσιακών οργάνων όπου γινόταν μνεία του Χάρτη, συμπράττουσας μάλιστα της Μεγ. Βρετανίας, η οποία είχε σθεναρά αντιταχθεί στη δεσμευτική του ισχύ. Ο κ. Παπαδημητρίου έθεσε στη συνέχεια το ερώτημα της τύχης του Χάρτη στην επόμενη Διακυβερνητική, η οποία σύμφωνα με την απόφαση της Νίκαιας θα συζητήσει σχετικά.

Θεωρώντας ως πιθανότερη εκδοχή να προσδοθεί νομική δεσμευτικότητα στο Χάρτη, ο κ. Παπαδημητρίου διαβλέπει τις ακόλουθες τεχνικές δυνατότητες: Πρώτον, την ένταξή του ως αυτοτελούς κεφαλαίου στις Ιδρυτικές των Κοινοτήτων Συνθήκες. Η λύση αυτή θέτει το νομικοτεχνικό πρόβλημα της επανάληψης εκείνων των δικαιωμάτων που προερχόμενα από τις Συνθήκες συμπεριλαμβάνονται και στο Χάρτη. Άλλη εκδοχή της πρώτης αυτής εναλλακτικής λύσης είναι να ενταχθεί ο Χάρτης σε μια Βασική ή Συνταγματική Συνθήκη, η οποία θα προκύψει στο πλαίσιο

της απλοποίησης των Συνθηκών, που η τρέχουσα Συνέλευση για το Μάλλον της Ευρώπης έχει αναλάβει να φέρει σε πέρας. Το προηγούμενο νομικοτεχνικό πρόβλημα επιβιώνει και στην εκδοχή αυτή. Δεύτερη λύση είναι η πρόσθεση του Χάρτη ως παράτημα των Συνθηκών. Τέλος, δυνατή είναι και η αναφορά του Χάρτη στο άρθρο 6 ΣΕΚ ως μία ακόμη πηγή έμπνευσης για το Δικαστήριο. Σε μια τέτοια περιπτωση πιθανή θα ήταν και η εξάλειψη της αναφοράς στις κοινές συνταγματικές παραδόσεις, οι οποίες πλέον αντανακλώνται στο Χάρτη. Ο κ. Παπαδημητρίου έκλεισε την ομιλία του επισημαίνοντας ότι πάντως οι όποιες αποφάσεις πρέπει να ληφθούν με στόχο τη μεγαλύτερη δυνατή προστασία του ευρωπαίου πολίτη.

Το λόγο πήρε στη συνέχεια με θέμα «Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και η ισότητα των φύλων» η κ. Αλίκη Μαραγκοπούλου, Καθηγήτρια και π. Πρύτανης του Παντείου Πανεπιστημίου, Πρόεδρος του ομώνυμου Ιδρύματος για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, η οποία με ιδιαίτερη ζωντάνια και μαχητικότητα υπερασπίστηκε του ευρωπαϊκού

και διεθνούς κεκτημένου στο πεδίο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επικεντρώθηκε καταρχάς στην αρχή της ισότητας και το άρθρο 23 του Χάρτη.² Εκτίμησε ως θετική την πρόβλεψη στην πρώτη παράγραφο του άρθρου αυτού ότι η ισότητα εφαρμόζεται σε όλους τους τομείς αλλά θεωρησε μειωμένη σε σχέση με το ευρωπαϊκό κεκτημένο την προστασία της δεύτερης παραγράφου, η οποία προϋποθέτει υποεκπροσώπηση ενός φύλου προκειμένου να επιτρέψει την υιοθέτηση ειδικών πλεονεκτημάτων, δηλ. μέτρων θετικής δράσης υπέρ του φύλου αυτού. Επισήμανε έτσι ότι αν ο κανόνας του άρθρου 53 του Χάρτη³ ληφθεί υπόψη, θα πρέπει να εφαρμόζονται διατάξεις εκτός του Χάρτη που προσφέρουν μεγαλύτερη προστασία.

Η κ. Μαραγκοπούλου έκανε ιδιαίτερη αναφορά στο άρθρο 3 του Χάρτη⁴, θυμίζοντας την πρόταση του Ιδρύματος του οποίου προεδρεύει να συμπεριληφθεί στο άρθρο αυτό ρητά η απαγόρευση σεξουαλικού ακρωτηριασμού, αποδεχόμενη ωστόσο τη δυνατότητα ερμηνευτικής εξαγωγής από το άρθρο 3 της εν λόγω απαγόρευσης. Αναφορικά με το δικαίωμα ασύλου (άρθρο 18 του Χάρτη) επισήμανε ότι αυτό πρέπει να καλύπτει και γυναίκες που κινδυνεύουν να χάσουν τα θεμελιώδη δικαιώματά τους στη χώρα καταγωγής τους.

Τελευταίος ομιλητής στην πρώτη ενότητα ήταν ο κ. Κ. Δημητριάδης, Στέλεχος της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ο οποίος μετά από μια εκτενή αναφορά στην πρακτική με την οποία το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων περιφρούρησε μέχρι

σήμερα τα θεμελιώδη δικαιώματα στην κοινοτική έννομη τάξη, επισήμανε σχετικά με το Χάρτη τα ακόλουθα: Ο Χάρτης αποτελεί κωδικοποίηση ισχυόντων δικαιωμάτων και συνεπώς δεν εισάγει νέα δικαιώματα και άρα ούτε νέες εξουσίες, απλώς εκσυγχρονίζει κάποια από τα δικαιώματα με τρόπο ρητό. Δεν αφορά εθνικά μέτρα, εκτός κι αν πρόκειται για νομοθεσία που εμπίπτει στο κοινοτικό πεδίο. Συμπλέει με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, την οποία φιλοδοξεί να εκσυγχρονίσει και πιθανόν σε κάποιες περιπτώσεις να υπερβεί. Τέλος χρησιμοποιεί γλώσσα ουδέτερη ως προς το φύλο και αποτελεί κείμενο δεκτικό άμεσης εφαρμογής.

Με το τέλος των εισηγήσεων του πρώτου κύκλου παρενέβη στη συζήτηση η κ. Σοφία Κουκούλη-Σπηλιωτοπούλου, η οποία ως μέλος ΜΚ Οργάνωσης Γυναικών της Μεσσογείου παρακολούθουσε τις εργασίες σύνταξης του Χάρτη και συμμετείχε ενεργά στο European Permanent Forum of Civil Society. Η κα Σπηλιωτοπούλου με ιδιαίτερη μαχητικότητα τόνισε και αυτή την ανάγκη να περιφρουρηθεί το κοινοτικό και ευρωπαϊκό κεκτημένο σε θέματα θεμελιωδών δικαιωμάτων καθώς επεσήμανε περιπτώσεις όπου ο Χάρτης είναι κατώτερος αυτού.

Εκπροσωπώντας της Ευρωπαϊκή Έκφραση η γράφουσα, Λίνα Παπαδοπούλου, επεσήμανε ότι η κανονιστικότητα του Χάρτη δεν πρέπει να μας παραξενεύει τη στιγμή που αυτός αποτελεί κωδικοποίηση ισχυόντων ήδη δικαιωμάτων και συνεπώς θα αποτελούσε παράδοξο να πούμε ότι πλέον τα δικαιώματα αυτά μετά την κωδικοποίησή τους στο Χάρ-

τη δεν ισχύουν. Το ερώτημα περί δεσμευτικότητας αφορά συνεπώς τις οριζόντιες ή γενικές διατάξεις του Χάρτη, που ρυθμίζουν τη σχέση του με την ΕΣΔΑ και τις Συνθήκες, το επίπεδο προστασίας και τους περιορισμούς των δικαιωμάτων. Επίσης η γράφουσα ανέδειξε τα ερωτήματα που συνοδεύουν μια πιθανή ένταξη του Χάρτη στις Συνθήκες, με τον ένα ή άλλο τρόπο, και την ανάγκη πρόβλεψης πλειοψηφιών και διαδικασιών αναθεώρησης, προκειμένου αυτός να μη στεγανοποιηθεί. Τέλος, υπογράμμισε τη σημασία της προστασίας των δικαιωμάτων στον τρίτο πυλώνα και στις πολιτικές ασύλου και μετανάστευσης, διπου εξέφρασε την ανησυχία ότι η Επιτροπή προχωρά στη δημιουργία ενός ενιαίου δικαστικού χώρου χωρίς να έχει πρώτα εξασφαλίσει την περιφρούρηση των θεμελιωδών δικαιωμάτων σε ικανοποιητικό επίπεδο, ανάλογο με αυτό στα κράτη μέλη.

Μετά την απόλαυση των μεσημεριανών εδεσμάτων, το λόγο πήρε ο κ. Ν. Φραγκάκης, Αντιπρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και Διευθυντής του ΕΚΕΜΕ, ο οποίος μίλησε για τη σχέση μεταξύ της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ) και του Χάρτη της Νίκαιας. Ειδικότερα επικεντρώθηκε στο ανοιχτό ακόμη ερώτημα περί προσχώρησης της Κοινότητας ή/και Ένωσης στην ΕΣΔΑ, εξερευνώντας τις σχετικές δυσκολίες αλλά και τα πλεονεκτήματα.

Ο κ. Στέλιος Περράκης, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Πάντειο Πανεπιστήμιο, τόνισε ότι ο Χάρτης καλείται να λειτουργήσει παράλληλα, επάλληλα και σωρευτικά με άλλα συστήματα, π.χ. αυτό του Συμβουλίου της Ευρώ-

πης. Επεσήμανε ότι το μεγάλο θέμα που ανοίγει είναι η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης, όπου θα δοκιμαστεί η πίστη της Ένωσης στο σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων.

Από τις ερωτήσεις που ακολούθησαν ενδιαφέρον είχε εκείνη του κ. **Ζέππου**, πρώην πρέσβη και εκπροσώπου της «Κίνησης Πολιτών» που παίρνοντας αφορμή από την παραπάνω επισήμανση του κ. Περράκη αναφωτήθηκε αν το ευρωπαϊκό ένταλμα σύλληψης συνεπάγεται και άρση του διπλού αξιοποίου που αποτελεί ασφαλιστική δικλείδα για τον διωκόμενο.

Τον λόγο έλαβε στη συνέχεια ο κ. **Σταρόπουλος**, Δρ. Νομικής και Επιστημονικός συνεργάτης της Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, με θέμα «Άλλοδαποί μετανάστες και η πορεία εφαρμογής της απαγόρευσης διακρίσεων, προώθηση της πολυμορφίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση», ο οποίος ανέπτυξε τη συμβολή της κοινοτικής νομοθεσίας στην καταπολέμηση των διακρίσεων. Τέλος, ο καθηγητής κ. Δρόσος, διαφοροποιούμενος από όλους τους προηγούμενους εισηγητές, δήλωσε ότι δεν πιστεύει στο Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων και αμφισβήτησε την κανονιστική αξία, την οποία διείδε σ' αυτήν ο κ. Παπαδημητρίου. Αναγνώρισε την ενοποιητική δύναμη ενός πλέγματος άρθρων αλλά χαρακτήρισε όλα τα υπόλοιπα ως ανιαρή φλυαρία. Επέλεξε συνεπώς να μιλήσει για τρία άλλα θέματα, την απόφαση Bankovic του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου του Στρασβούργου⁵, που αφορά τους βομβαρδισμούς στη Γιουγκοσλαβία, την έκτακτη αντιτρομοκρατική νομοθεσία στις Ηνωμένες Πολιτείες της

Αμερικής και τέλος, το ερώτημα αν οι αυτόχθονες Ινδιάνοι της Αμερικής είναι υποδοχείς χριστιανικής ηθικής. Αυτό που συνδέει του Ινδιάνους με τη συζήτηση περί θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι οι αναλογίες μεταξύ του οικουμενισμού του χριστιανικού λόγου της εποχής (1530) με τον οικουμενισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σήμερα.

Συνολικά η Ημερίδα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής μετράει στα από της την καλή οργάνωση και φιλοξενία σ' έναν όμορφο και λειτουργικό χώρο καθώς και πολύ καλές στην πλειοψηφία τους εισηγήσεις αλλά μάλλον υπολείπεται σ' ότι αφορά τη συμμετοχή ΜΚΟ στις οποίες απευθυνόταν. Πολλοί εκπρόσωποι τέτοιων οργανώσεων δεν προσήλθαν παρότι είχαν δηλώσει πως θα το κάνουν. Και από τους παρόντες δεν αναπτύχθηκε πλούσιος προβληματισμός. Αυτό οφείλεται, εκτός από τη φτωχή μη-κυβερνητική παρουσία, σε δύο κυρίως παράγοντες: την έλλειψη χρόνου, καθώς η Ημερίδα άνοιξε με αρκετή καθυστέρηση και το περιεχόμενο των, υπό διαφορετικές συνθήκες καλών, εισηγήσεων, που ήταν μάλλον ακαδημαϊκού ενδιαφέροντος. Η μαχητική και χρήσιμη παρέμβαση της κ. Σπηλιωτοπούλου ανέδειξε τη δυσαναλογία αυτή και την ανάγκη ενεργοποίησης του διαλόγου μεταξύ των πολιτών. Θα ήταν ίσως σκόπιμο η συζήτηση της Κοινωνίας των Πολιτών με τους ειδικούς, που με τόσο μεράκι και καλή διάθεση πρόσφερε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να δομούνταν πάνω σε μια πιο ισότιμη βάση με ενεργότερη και προγραμματισμένη, βάσει ολιγόλεπτων ίσως παρεμβάσεων, συμμετοχή των ΜΚΟ. Μόνο έτσι θα μπορούσε να δικαιολογηθεί ίσως

και η επιμονή των οργανωτών να μην επιτρέπουν την παρακολούθηση της Ημερίδας παρά μόνο σε απεσταλμένους των ΜΚΟ. Και θα αίρονταν η δυσαρμονία: η Ημερίδα θα ήταν θαυμάσια αν ήταν ανοιχτή στον κάθε ενδιαφέρομενο, αλλά ήταν φτωχή σ' ότι αφορά την ανταλλαγή προβληματισμού εφόσον επέλεξε να είναι κλειστή, για εκπροσώπους μόνον οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.

Σημειώσεις

1 Και όχι «Αναπληρωτή Διευθύντριας» όπως ανέφερε το πρόγραμμα της Επιτροπής, διατύπωση που είναι ενδεικτική του φαινομένου της μη χρήσης θηλυκών επιθέτων ή και ουσιαστικών, η οποία ξεκινά συχνά από τη σπανιότητα των γυναικών σε κάποιες θέσεις, συνήθως ανώτερες και άρα των σχετικών θηλυκών όρων, και καταλήγει όπως στην παρούσα περίπτωση σε αναμφισβήτητο γλωσσικό λάθος.

2 Άρθρο 23 [Ισότητα ανδρών και γυναικών]: Η ισότητα ανδρών και γυναικών πρέπει να εξασφαλίζεται σε όλους τους τομείς, μεταξύ άλλων στην απασχόληση, την εργασία και τις αποδοχές.

Η αρχή της ισότητας δεν αποκλείει τη διατήρηση ή τη θέσπιση μέτρων που προβλέπουν ειδικά πλεονεκτήματα υπέρ του υπο - εκπροσωπούμενου φύλου».

3 Άρθρο 53 [Επίπεδο προστασίας]: Σύμφωνα με το άρθρο αυτό: «Καμία διάταξη του παρόντος Χάρτη δεν πρέπει να ερμηνεύεται ως περιορίζουσα ή θίγουσα τα δικαιώματα του ανθρώπου και τις θεμελιώδεις ελευθερίες που αναγνωρίζονται στα αντίστοιχα πεδία εφαρμογής από το Δίκαιο της Ένωσης, το Διεθνές Δίκαιο καθώς από τις διεθνείς συμβάσεις, στις οποίες είναι μέρη η Ένωση, η Κοινότητα ή όλα τα κράτη μέλη, και ιδίως από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, καθώς και από τα Συντάγματα των κρατών μελών».

4 Άρθρο 3 [Δικαιώματα στην ακεραιότητα του προσώπου], παράγραφος 1: «Κάθε πρόσωπο έχει δικαιώματα στη σωματική και διανοητική ακεραιότητά του».

5 Application no. 52207/99. Η απόφαση μπορεί να βρεθεί στη βάση δεδομένων του δικαστηρίου στο www.hudoc.echr.coe.int.

Η Ευρωπαϊκή Έκφραση μπροστά με τις ΜΚΟ στη Συνέλευση για ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα

- Με πρωτοβουλίες και συντονισμό της κινητοποίησης της κοινωνίας πολιτών στην Ελλάδα
- Με συγκεκριμένες θέσεις για μια Ευρωπαϊκή Ομοσπονδία που κατατέθηκαν στη Συνέλευση και έγιναν δημόσια γνωστές στην Ευρώπη και στην Ελλάδα
- Με τη συγκρότηση Εθνικής Επιτροπής ΜΚΟ για συμμετοχή στον διάλογο για το μέλλον της Ευρώπης στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης
- Με συμμετοχή σε όλες τις δραστηριότητες και διεργασίες στις Βρυξέλλες

Με σειρά πρωτοβουλιών και πιστές στη Δήλωση του Λάεκεν για το μέλλον της Ευρώπης που προέβλεψε τη συγκρότηση ενός Φόρουμ εκπροσώπων ΜΚΟ και μελών της κοινωνίας των πολιτών στο πλαίσιο της «Συνέλευσης της Ευρώπης» για να συμπράξουν στον Διάλογο για το μέλλον της Ευρώπης, 50 Ελληνικές ΜΚΟ με ευρωπαϊκό προσανατολισμό συγκρότησαν την 1η Απριλίου 2001 στην Αθήνα ad hoc Ελληνική Επιτροπή ΜΚΟ. Ο αριθμός των οργανώσεων που συμμετέχουν αυξάνεται συνεχώς όσο γίνεται γνωστή η συγκρότηση της Επιτροπής. Η Επιτροπή θα δραστηριοποιηθεί σε όλη τη διάρκεια της Συνέλευσης (Convention) που διεξάγεται στις Βρυξέλλες και προβλέπεται να ολοκληρώσει το έργο της πριν από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης τον Ιούνιο του 2003 στο τέλος της Ελληνικής Προεδρίας. Στο πλαίσιο αυτό η Ευρωπαϊκή Έκφραση διαδραματίζει πλέον πρωταγωνιστικό ρόλο με σειρά πρωτοβουλιών, την επεξεργασία και προβολή θέσεων και τη συμμετοχή σε όλες τις διεργασίες της Ευρωπαϊκής Συνέλευσης, στην Αθήνα και τις Βρυξέλλες.

Συγκεκριμένα:

1. Η Ευρωπαϊκή Έκφραση αποφάσισε αμέσως μετά το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάεκεν τον Ιανουάριο του 2002 να αναλάβει την πρωτοβουλία για τη σύσταση μιας Εθνικής Επιτροπής ενόψει και της Ελλη-

νικής Προεδρίας προσκαλώντας στα κεντρικά της γραφεία στην Αθήνα την Κίνηση Φοιτητών για την Ένωση της Ευρώπης, την Ελληνική Επιτροπή για την ΕΕ και την Ένωση Ευρωπαίων Δημοσιογράφων για μια πρώτη συζήτηση. Την πρωτοβουλία στή-

ριξε προς τιμήν της εξαρχής η Επιτροπή για τις ΜΚΟ του Υπουργείου Εξωτερικών. Είναι εξάλλου γνωστή η ευαισθησία του Υπουργού Γ.Παπανδρέου για τον ρόλο της κοινωνίας πολιτών σε μια σύγχρονη κοινωνία, καθώς και το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και οι άοκνες προσπάθειες του Προέδρου της Επιτροπής αυτής Νικήτα Λιοναράκη.

2. Με την ευδοκίμηση της πρωτοβουλίας αυτής έγιναν στο Αμφιθέατρο «Γ. Κρανιδιώτης» του Υπουργείου Εξωτερικών δύο συναντήσεις 50 ελληνικών Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) ευρωπαϊκού προσανατολισμού με αντικείμενο τη συμμετοχή τους στις διαδικασίες της «Συνέλευσης» (Convention) την 1η και την 29η Απριλίου. Στη διάρκεια της πρώτης συνάντησης ο αναπληρωτής εκπρόσωπος της Ελληνικής Κυβέρνησης στη Συνέλευση κ. Π.Κ.Ιωακειμίδης ενημέρωσε σχετικά με τις διαδικασίες της «Συνέλευσης», ενώ ο εκπρόσωπος του ΥΠΕΞ κ. Λιοναράκης αναφέρθηκε στην ανάγκη και στις διαδικασίες συγκρότησης μιας Ελληνικής Επιτροπής ΜΚΟ με ευρωπαϊκό προσανατολισμό.

3. Στη διάρκεια της δεύτερης συνάντησης οι εκπρόσωποι της Βουλής των Ελλήνων στη Συνέλευση κ. Π.Αυγερινός και κυρία Μ.Γιαννάκου

9 - 10.12.2001: Ο Νίκος Γιαννάκης στη διαδήλωση των φεντεραλιστικών δυνάμεων της Ευρώπης για ένα Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, με αφορμή το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Λάσκεν.

ενημέρωσαν σχετικά με τις θέσεις τους όσον αφορά τη «Συνέλευση» και εξέφρασαν τη διαθεσιμότητά τους να συμμετάσχουν σε σχετικές συναντήσεις σε όλη την Ελλάδα. Στην ίδια συνάντηση, εξελέγη προσωρινή Συντονιστική Γραμματεία Ελληνικής Επιτροπής ΜΚΟ με ευρωπαϊκό προσανατολισμό. Αυτή αποτελείται από την Ένωση Πολιτών για την Παρέμβαση, το Δίκτυο Ελληνίδων Δημοσιογράφων, την Ελλην. Επιτροπή για την ΕΕ και βέβαια από την Ευρωπαϊκή Έκφραση.

4. Την Παρασκευή 10.5.2002 εκπρόσωποι της Συντονιστικής Γραμματείας είχαν συνάντηση στις Βρυξέλλες με τον Αντιπρόεδρο της «Συνέλευσης» και πρώην πρωθυπουργό του Βελγίου κ. Ντεάν κατά την οποία τον ενημέρωσαν για τη συγκρότηση της Ελληνικής Επιτροπής ΜΚΟ με ευρωπαϊκό προσανατολισμό και ενημερώθηκαν από αυτόν για τις τρέχουσες εξελίξεις στο πλαίσιο της «Συνέλευσης» καθώς και για τις δυνατότητες συμμετοχής της κοινωνίας πολιτών στις διαδικασίες αυτές. Ο κ. Ντεάν αποδέχθηκε πρόσκληση να συμμετάσχει στη σχετική Ημερίδα που διοργανώθηκε στις 18.6.2002 στην Αθήνα (βλ. παρακάτω).

5. Τη Δευτέρα 13.5.2002 έγινε η τρίτη συνάντηση των 50 ελληνικών ΜΚΟ ευρωπαϊκού προσανατολισμού, κατά την οποία μίλησαν οι εκπρόσωποι των κομμάτων που δεν εκπροσωπούνται στη «Συνέλευση» και εξελέγη η οριστική Συντονιστική Γραμματεία της Ελληνικής Επιτροπής ΜΚΟ με ευρωπαϊκό προσανατολισμό. Σε αυτήν συμμετέχουν, πέρα από τις παραπάνω οργανώσεις και άλλες τέσσερις οργανώσεις, η Κίνηση Φοιτητών για την Ένωση της Ευρώπης (AEGEE), η ΕΝΕΕΣ, η Κίνηση Πολιτών και η Ελληνική Πανεπιστημιακή Ένωση Ευρωπαϊκών Σπουδών. Στις δύο παραπάνω ενημερωτικές συναντήσεις η Ευρωπαϊκή Έκφραση προήδρευσε της διαδικασίας δια του εκπροσώπου της και μέλους του Διοικητικού της Συμβουλίου, Νίκου Κουλούρη.

6. Την Τρίτη 28 Μάιου, πραγματοποιήθηκε συνάντηση οργανωτικής φύσεως με σκοπό τον συντονισμό για τη διοργάνωση της Ημερίδας της 18^η Ιουνίου. Επίσης συζητήθηκε η οργάνωση ενημερωτικών εκδηλώσεων σε όλη την Ελλάδα, η δημιουρ-

γία Ελληνικού ιστοιχώρου στο διαδίκτυο για τη συμμετοχή της Ελληνικής κοινωνίας των πολιτών στον εθνικό διάλογο στα πλαίσια της Συνέλευσης και τέλος η πρόθεση για ευρεία παρακολούθηση και συμμετοχή εκπροσώπων της Ελληνικής Επιτροπής στα τεκταινόμενα σε ευρωπαϊκό επίπεδο στα πλαίσια του Φόρουμ στις Βρυξέλλες.

7. Διοργάνωση, συντονισμός και συμμετοχή στην ημερίδα που διοργανώθηκε την Τρίτη 18 Ιουνίου 2002 στην Αθήνα, με την οποία έγινε η επίσημη έναρξη του διαλόγου στην Ελλάδα με μια πρώτη ελληνική συμβολή και όπου περίπου 50 ελληνικές ΜΚΟ καθώς και εκπρόσωποι των παραγωγικών φορέων κατέθεσαν τις θέσεις τους όσον αφορά τα θέματα που απασχολούν τη Συνέλευση με την παρουσία του Αντιπροέδρου της Συνέλευσης και πρώην Πρωθυπουργού του Βελγίου κ.Ζ.Λ.Ντεάν, των Ελλήνων εκπροσώπων στη Συνέλευση και της πολιτικής ηγεσίας του Υπ. Εξωτερικών. Ο κ. Ντεάν εξέθεσε τους τρόπους συμμετοχής της Κοινωνίας των πολιτών στον διάλογο τονίζοντας ότι η Δήλωση του Λάσκεν προβλέπει τη δημιουργία του Φόρουμ με τη μορφή διαρθρωμένου δικτύου οργανώσεων το οποίο δεν θα είναι ενιαίο μόνιμο σώμα, αλλά θα έχει μάλλον μια πολυδιάστατη φύση. Η Ευρωπαϊκή Έκφραση παρουσίασε ολοκληρωμένη πρόταση η οποία επιδόθηκε στον κ.Ντεάν και κατατέθηκε στη Συνέλευση.

8. Η Ευρωπαϊκή Έκφραση, με τρία μέλη της, ήταν η μόνη ελληνική ΜΚΟ που συμμετείχε στην ειδική σύνοδο της Συνέλευσης στις Βρυξέλλες (24-25.06.02), η οποία ήταν αφιερωμένη στον διάλογο με την κοινωνία πολιτών, προκειμένου να ακουστούν τα αιτήματά και οι από-

ψεις των ΜΚΟ για το μέλλον της Ευρώπης. Από τις 10 μέχρι τις 18 Ιουνίου εκπρόσωποι της κοινωνίας πολιτών απ' όλη την Ευρώπη, μεταξύ των οποίων και η Ευρωπαϊκή Έκφραση, συμμετείχαν στις προπαρασκευαστικές συναντήσεις των Ομάδων Επαφής που οργανώθηκαν και στις οποίες προήδρευσαν τα μέλη της Συνέλευσης, με τις εξής θεματικές ενότητες: 1.Κοινωνική διάσταση, 2.Ανθρώπινα δικαιώματα, 3.Περιβάλλον, 4.Ανάπτυξη, 5.Τοπική αυτοδιοίκηση – περιφέρειες, 6.Πολιτισμός, 7.Ακαδημαϊκός χώρος και ερευνητικοί φορείς, 8.Ιθαγένεια και θεσμοί.

Η δήμερη συνάντηση της Ολομέλειας ήταν ανοιχτή για όλες τις ΜΚΟ που επιθυμούσαν να παρευρεθούν και να παρουσιάσουν τις θέσεις τους. Στο χώρο έξω από το ημικύκλιο του Κοινοβουλίου, η Ευρωπαϊκή Έκφραση είχε την δυνατότητα να εκθέσει, μαζί με τις άλλες ευρωπαϊκές οργανώσεις, υλικό (κυρίως το τελευταίο τεύχος του περιοδικού «Ευρωπαϊκή Έκφραση», με αφιέρωμα στην Συνέλευση) και τις θέσεις της για το μέλλον της ΕΕ, τις οποίες παρέδωσε στη Γραμματεία της Συνέλευσης, στους Ελλήνες εκπροσώπους στη Συνέλευση και στους Έλληνες Ευρωβουλευτές. Τη δεύτερη ημέρα της συνάντησης η Γραμματεία της Συνέλευσης διένειμε έγγραφο στο οποίο παρουσιάζονταν όλες οι πρωτοβουλίες της κοινωνίας πολιτών στο εθνικό επίπεδο σχετικά με τον διάλογο για το μέλλον της Ευρώπης στα πλαίσια της Συνέλευσης, στο οποίο υπάρχει εκτενής αναφορά για τη σύσταση της ελληνικής Εθνικής Επιτροπής ΜΚΟ. Οι παρεμβάσεις κινήθηκαν σε ένα ιδιαίτερα συναινετικό κλίμα στην κατεύθυνση της εμβάθυνσης της ευρωπαϊ-

κής ενοποίησης (οι περισσότεροι συμπίπτουν στην ανάγκη υιοθέτησης ενός Συντάγματος). Επίσης φαίνεται ότι οι περισσότερες οργανώσεις υποστηρίζουν την ιδέα μιας νέας βασικής Συνθήκης (ενός Συντάγματος), αντί για την αναδιοργάνωση των υφιστάμενων συνθηκών, ενώ ορισμένες οργανώσεις θέτουν το θέμα της τροποποίησης του Χάρτη Δικαιωμάτων.

9. Η Ευρωπαϊκή Έκφραση παρακολουθεί εκ του σύνεγγυας τη διαδικασία συμμετοχής των Ευρωπαϊκών ΜΚΟ στη Συνέλευση για το μέλλον της Ευρώπης δια του εκπροσώπου της στο Διαρκές Φόρουμ της Κοινωνίας Πολιτών (PFCS) καθώς και στην Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ESC) στις Βρυξέλλες, Νίκου Γιαννή.

10. Κατά τη συνεδρίαση του Διαρκούς Φόρουμ της Κοινωνίας Πολιτών στις 26.6.2002, αποφασίσθηκε η συγκρότηση Ομάδας Εργασίας προκειμένου οι οργανώσεις της κοινωνίας πολιτών από όλη την Ευρώπη να προετοιμάσουν τη δική τους πρόταση Συντάγματος ενόψει της αντίστοιχης πρώτης κατάθεσης σχεδίου Συντάγματος ή Βασικής Συνθήκης που αναμένεται να γίνει στο πλαίσιο της Συνέλευσης (Convention) τον Οκτώβριο του 2002. Η Ομάδα Εργασίας απαρτίζεται από 5 άτομα από όλη την Ευρώπη μεταξύ των οποίων και ο Νίκος Γιαννής. Τον συντονισμό της έχει αναλάβει ο εκπρόσωπος του PFCS Βιρτζέλιο Ντάστολι.

Η Ομάδα Εργασίας συνεδρίασε για πρώτη φορά την Τετάρτη 3 Ιουλίου 2002. Στη συνεδρίαση ετέθησαν τα κύρια ερωτήματα ως προς τα οποία θα πρέπει να αναζητηθεί από κοινού μια απάντηση – πρόταση ώστε να καταστεί εποικοδομητική η παρέμβαση της ευρωπαϊκής κοινωνίας πολιτών. Συγκεκριμένα τα ερωτήματα αυτά είναι: 1. Σύνταγμα ή αναθεώρηση των συνθηκών; 2. Ποιο το προοίμιο ενός Συντάγματος μιας διευρυμένης Ευρώπης; 3. Χρειάζεται μια νομική προσωπικότητα η Ένωση; 4. Τι μέλλει γενέσθαι με τα κράτη που δεν θα θελήσουν να προσχωρήσουν; 5. Σε ποιον θα ανήκει η συντακτική εξουσία; 6. Δημοψήφισμα ή κύρωση από τα εθνικά Κοινοβούλια; 7. Χρειάζεται ένας κατάλογος αρμοδιοτήτων της Ένωσης; 8. Θα χρειασθεί να ενσωματωθεί το

Σύμφωνο Σταθερότητας; 9. Χρειάζεται ένα «συνταγματοποιημένο» σύμφωνο για την απασχόληση; 10. Ποιο δημοσιονομικό Σύνταγμα για την Ένωση; 11. Πως θα πρέπει να ενσωματωθεί ο Χάρτης των Δικαιωμάτων; 12. Ποια σύνορα/όρια για τη διευρυμένη Ένωση; Επίσης διαπιστώθηκε η ανάγκη να διατυπωθεί ενδεχομένως και μια πρόταση σχετικά με τις τρεις εξουσίες, τη σύνθεση, λειτουργία και αρμοδιότητες των θεσμικών οργάνων της Ένωσης.

Το έργο της Ομάδας Εργασίας συμφωνήθηκε ότι θα πρέπει να έχει ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος Σεπτεμβρίου του τρέχοντος έτους. Κατά τη συνεδρίαση παρουσιάσθηκαν στα περισσότερα θέματα οι θέσεις της Ευρωπαϊκής Έκφρασης, αλλά και υπό ένα ευρύτερο πρίσμα οι ευαισθησίες, προτεραιότητες και προσεγγίσεις των ελληνικών ΜΚΟ, όπως αυτές εκφράσθηκαν στην ημερίδα των ΜΚΟ της 16ης Ιουνίου 2002. Η Ομάδα Εργασίας τελεί σε επίγνωση των δυσκολιών που ενέχει η απόπειρα διατύπωσης των κύριων συνταγματικών επιλογών μιας εν τω γεννάσθαι πολιτείας. Οι συνεδριάσεις συνεχίζονται κανονικά.

11. Η σύνθεση της αιρετής Συντονιστικής Γραμματείας έχει ως εξής:

AEGEE (Τζίνα Καρασιώτου), Δικτυο Ελληνίδων Δημοσίογράφων (Εύη Δεμίρη), ENEES (Ν.Λαζαρίδης), Ένωση Πολιτών για την Παρέμβαση (Περικλής Βασιλόπουλος), ΕΠΕΕΣ (Ηρώ Νικολακοπούλου-Στεφάνου), ΕΛΕΕ (Α.Παπαδημητρίου), Ευρωπαϊκή Έκφραση (Νίκος Κουλούρης), Κίνηση Πολιτών (Αιμίλιος Ζαχαρέας).

12. Οι θέσεις της Ευρωπαϊκής Έκφρασης για το μέλλον της Ευρώπης παρουσιάζονται σε άλλη στήλη του περιοδικού. Επίσης η Νεολαία Ευρωπαϊκή Έκφραση συμμετείχε ως εκπρόσωπος του Εθνικού Συμβουλίου Νεολαίας στην ειδική συνεδρίαση της Συνέλευσης που έγινε στις Βρυξέλλες για να ακουστούν οι απόψεις των Ευρωπαϊκών ΜΚΟ νεολαίας στις 9-11 Ιουλίου 2002. Τέλος, η σύνθεση της Ειδικής Επιτροπής Συνέλευση - Ελληνική Προεδρία που λειτουργεί στους κόλπους της Ευρωπαϊκής Έκφρασης έχει ως εξής: Γεωργία Αστρακά (αναπληρωτής εκπρόσωπος - υπεύθυνη εσωτερικών σχέσεων, οργά-

νωση και επικοινωνία με ΜΚΟ), Νάνου Βασιλοπούλου (υπεύθυνη τύπου και περιοδικού Ευρωπαϊκή Έκφραση), Παναγιώτης Γεννηματάς (Πρόεδρος), Νίκος Γιαννής (εκπρόσωπος στις ευρωπαϊκές δομές ΜΚΟ - Βρυξέλλες), Νίκος Κουλούρης (εκπρόσωπος στη Συντονιστική Γραμματεία ΜΚΟ - Ελλάδα), Δημοσθένης Μαμμανάς (αναπληρωτής εκπρόσωπος στη ΣΓ - υπεύθυνος ευρωπαϊκών σχέσεων), Βίκιο Πολυζωίδη (θέματα νεολαίας + ΕΣΥΝ), Σύλβια Τσαγλιώτη (επιχειρησιακή υπεύθυνη - οργάνωση δραστηριοτήτων, αποστολές, ανεύρεση πόρων), Κωνσταντίνος Στεφάνου (υπεύθυνος πολιτικού προγράμματος, θέσεων και σχεδιασμού). Η Ειδική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Έκφρασης βρίσκεται σε διαρκή επικοινωνία διαμέσου του διαδικτύου.

13. Το σύνολο της κοινωνίας πολιτών έχει τη δυνατότητα να παρακολουθεί τις εργασίες της Συνέλευσης, γι' αυτό οι συνεδριάσεις και τα έγγραφα της είναι δημόσια, έχει δικό της ιστοχώρο (<http://european-convention.eu.int/>) προστό σε κάθε πολίτη. Ο βασικός τρόπος γενικότερα συμμετοχής στο Διάλογο των ΜΚΟ και κύριο μέσο ανταλλαγής γραπτών πληροφοριών είναι το διαδίκτυο. Ένας ξεχωριστός ιστοχώρος (http://europe.eu.int/futurum/convention/index_en.htm) για το Φόρουμ δίνει τη δυνατότητα στις ΜΚΟ να προσφέρουν τη συμβολή τους στο πλαίσιο της Συνέλευσης και να συμβάλλουν στην ευρύτερη συζήτηση με μοναδικό κριτήριο εγγραφής στο Φόρουμ την υποχρέωση κάθε οργάνωσης να συνεισφέρει ένα γραπτό κείμενο στη συζήτηση. Στη συνέχεια οι συνεισφορές των ΜΚΟ γνωστοποιούνται στα μέλη της Συνέλευσης και στο κοινό με τη δημοσίευση τους στον ιστοχώρο.

14. Τέλος, το περιοδικό ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ από τη μεριά του με ειδικά αφιερώματα σε κάθε τεύχος του πλέον συμμετέχει ενεργά στην ανοιχτή ενημέρωση, τον προβληματισμό και την προώθηση θέσεων σχετικά με την πολιτική ένωσης της Ευρώπης, αποτελώντας μέχρι στιγμής τον μοναδικό χώρο οργανωμένης και συστηματικής παρακολούθησης των θεμάτων της ευρωπαϊκής ενοποίησης στην Ελλάδα από τη πλευρά της κοινωνίας πολιτών.

Η βαλκανική παράμετρος, σημείωμα διεθνούς πολιτικής

Συγγραφέας: Βασίλης Μούτσογλου
Εκδόσεις: Παπαζήση, 2002

Η βαλκανική παράμετρος της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής διαμορφώνεται στη βάση όχι μόνο των γνωστών ιστορικών και γεωγραφικών δεδομένων αλλά και υπό το βάρος μιας γενικευμένης ιδεοληψίας που κατατρύχει τους λαούς της περιοχής. Η αρνητική αυτή συνιστώσα δεν μπορεί αν ξεπεραστεί παρά μόνο με τη σύμπραξη και τη συνεργασία όλων των κρατών και πληθυσμών της περιοχής που διέπονται από τα αποκαλούμενα βαλκανικά χαρακτηριστικά. Στο συμπέρασμα αυτό καταλήγει «Η Βαλκανική Παράμετρος» του Β. Μούτσογλου, με μια προσέγγιση που αναδεικνύει τη δυσκολία κάθε μοναχικής πορείας προς την πρόοδο και τον εκσυγχρονισμό. Το βιβλίο ανιστορεί τη διαμόρφωση των συνθηκών στη Βαλκανική, καθώς και τις συνθήκες γέννησης των κρατών και εθνών της Χερσονήσου. Ιδιαίτερη έκταση αφιερώνεται στην εξέταση των στερεοτύπων που έχουν δημιουργηθεί στη Δύση για την περιοχή, και στον τρόπο που επηρεάζουν τη συμπεριφορά του παράγοντα αυτού, ο οποίος συνεχίζει για περισσότερο από δύο αιώνες να παρεμβαίνει στα πολιτικά πράγματα και να επεμβαίνει στα δρώμενα της Χερσονήσου. Τα σύγχρονα προβλήματα και η προσπάθεια των βαλκανικών κρατών να ενταχθούν στους δυτικούς θεσμούς, αναλύονται κριτικά τόσο υπό το πρίσμα της ελληνικής εξωτερικής πολιτικής όσο και των επιδιώξεων των παράλληλων πολιτικών που αναπτύσσονται στη διεθνή σκηνή. Η ανάλυση που επιχειρείται, δεν προσφέρει στον εξωραϊσμό των καταστάσεων ή στην απόκρυψη των γεγονότων που αποτελούν τα αίτια των υπαρχόντων προβλημάτων μεταξύ των βαλκανικών λαών, αλλά στοχεύει στην υπέρβασή τους.

«Η Βαλκανική Παράμετρος» του Β. Μούτσογλου, αποτελεί το τρίτο μέρος μιας τριλογίας του συγγραφέα για την γέννηση και την ανάπτυξη του εθνισμού στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή που βρίσκεται η Ελλάδα, την επίδραση του παράγοντα αυτού, ιστορικά, στη διαμόρφωση των διεθνών σχέσεων των γειτονικών με τη χώρα μας κρατών, και την ανέλιξη της εξωτερικής πολιτικής στο πλαίσιο των μεταβαλλόμενων πολιτικών συνθηκών.

Η ευρωπαϊκή Κύπρος, πολιτειακή δομή, οικονομία και κοινωνία. Η ένταξη και τα σενάρια λύσης

Συγγραφέας: Ανδρέας Θεοφάνους
Πρόλογος: Ε.Βενιζέλου
Εκδόσεις Ι.Σιδέρη, Αθήνα 2002

Η μελέτη του Α.Θεοφάνους επικεντρώνεται κυρίως σε εσωτερικά θέματα της Κύπρου τα οποία, αν δεν αντιμετωπιστούν σωστά, δεν είναι δυνατόν να καταστεί βιώσιμη και να ευδοκιμησει μια λύση του Κυπριακού προβλήματος. Από την άλλη όμως θα πρέπει με έμφαση να τονισθεί ότι δεν υπάρχει καμιά προοπτική διαμόρφωσης σωστών εσωτερικών ρυθμίσεων εφ'όσον συνεχίζεται η Τουρκική κατοχή τημήματος της Κύπρου.

Στο πρώτο κεφάλαιο της μελέτης, το οποίο αποτελείται από τέσσερα μέρη, γίνεται μια εις βάθος ανασκόπηση και «ενδοσκόπηση» της Κυπριακής οικονομίας σήμερα. Το δεύτερο κεφάλαιο έχει τίτλο «Η Κύπρος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και στο Νέο Διεθνές Οικονομικό Περιβάλλον». Στο τρίτο κεφάλαιο εξετάζονται οικονομικά ζητήματα ομοσπονδιακών πολιτευμάτων καθώς και η περίπτωση της Κύπρου. Στο τέταρτο κεφάλαιο ο Α. Θεοφάνους εξετάζει τέσσερα σενάρια επίλυσης του Κυπριακού προβλήματος καθώς και τις επιπτώσεις. Στο τελευταίο κεφάλαιο παρουσιάζονται συνοπτικά τα συμπεράσματα από τη συγκριτική ανάλυση που γίνεται σε ολόκληρη τη μελέτη και ίδιως στο τέταρτο κεφάλαιο. Υπογραμμίζεται ότι για την ανάλυση των επιπτώσεων και προοπτικών των τεσσάρων μοντέλων που παρατίθενται, εξαιρετικής σημασίας είναι η εξέταση ζωτικών θεμάτων που αναλύονται στα κεφάλαια 1,2 και 3.

Στον επίλογο εξετάζεται το θέμα της αναμενόμενης ένταξης της Κυπριακής Δημοκρατίας στην ΕΕ σε σχέση με τις διεργασίες για την επίλυση του Κυπριακού προβλήματος.

Η ανθρωπιστική επέμβαση στις διεθνείς σχέσεις: Νέότερες ερμηνείες

Συγγραφέας: Γ. Σπυρόπουλος
Εκδόσεις: Παπαζήση

Η ανθρωπιστική επέμβαση αποτελεί αδιαμφισβήτητα ένα από τα μεγαλύτερα αντικείμενα έρευ-

νας, μελέτης και πολιτικής εφαρμογής της τελευταίας δεκαετίας στον τομέα των διεθνών σχέσεων. Το θέμα αυτό δεν έχει δυστυχώς καταστεί στον αναγκαίο βαθμό, αντικείμενο επιστημονικής απασχόλησης στην Ελλάδα. Το σχετικά κενό έρχεται να καλύψει το βιβλίο του Γ. Σπυρόπουλου.

Ο συγγραφέας αντιμετωπίζει με εναργεία και σφαιρικότητα τα συναφή ζητήματα που γεννά το φαινόμενο της ανθρωπιστικής επέμβασης. Βασικό πλεονέκτημα της μελέτης είναι, μεταξύ άλλων, ο διεπιστημονικός της χαρακτήρας. Η μελέτη εκκινεί τα βασικά προβλήματα που συνοδεύουν την ανθρωπιστική επέμβαση. Η προσοχή του συγγραφέα στρέφεται πρωτίστως στους κινδύνους που γεννά η εν λόγω επέμβαση για την κρατική κυριαρχία. Όπως σημειώνεται με έμφαση, «η αρχή της μη επέμβασης - ανάμειξης που απορρέει από την αρχή της κρατικής κυριαρχίας, είναι από ηθικής πλευράς αναμφισβήτητο όσο και η καθιέρωση της στο θετικό δίκαιο και στις διεθνείς διακρατικές σχέσεις. Συγχρόνως, όμως, αναγνωρίζεται ότι στην πρακτική των διεθνών σχέσεων και κάτω από συγκεκριμένες περιπτώσεις, η αρχή της μη επέμβασης τίθεται υπό αμφισβήτηση εδώ και μια δεκαετία... βρισκόμαστε έτοι σε ένα πεδίο του διεθνούς δικαίου in status nascendi, που παραμένει απροσδιόριστο». Όπως εύστοχα, εξάλλου, σημειώνει σχετικά ο συγγραφέας «η συγκατάθεση του κράτους υποδοχής και η αίτηση του επεμβαίνοντος Κράτους ή ενός Διεθνούς Ανθρωπιστικού Οργανισμού, αποτελούν δύο στοιχεία - κλειδιά του συστήματος που δίνουν ταυτόχρονα τη δυνατότητα για συμβιβασμό ανάμεσα στην επέμβαση για ένα εσωτερικό ανθρωπιστικό ζήτημα ενός κράτους και στο αναφέρετο δικαίωμα της κυριαρχίας του».

Ο συγγραφέας αναφέρεται, επίσης, στο συναφή ρόλο των Μη Κυβερνητικών Οργανισμών, διερευνά τα κύρια χαρακτηριστικά της «πρώτης» και της «δεύτερης» γενιάς ανθρωπιστικών παρεμβάσεων», και παρουσιάζει αναλυτικά τις σημαντικότερες συναφεις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβουλίου Ασφαλείας του Ο.Η.Ε., καθώς και οι μεταγενέστερες δράσεις του ίδιου Διεθνούς Οργανισμού. Η μελέτη ολοκληρώνεται με την παράθεση ιδιαίτερα γόνιμων, αλλά και ανοιχτών προς επαλήθευση ή διάψευση από τον επιστημονικό διάλογο και την πραγματικότητα, συμπερασμάτων.

Ακολουθώντας τη Λυκία Οδό

επιμέλεια κειμένου: Ελένη Μπερδινάκη

Τουρκία 1- 15 Απριλίου 2002

Το καλοκαίρι 2001 του πραγματοποιήθηκε «Η κρουαζιέρα της Ειρήνης» (Peace Cruise), μια πρωτοβουλία από νέους των χωρών της Μεσογείου με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΗΕ και με σκοπό τη διάδοση του μηνύματος της ειρήνης στις χώρες αυτές.

Το πρόγραμμα «Peacetrail in Lykia Way» αποτέλεσε συνέχεια αυτής της πρωτοβουλίας και χρηματοδοτήθηκε επίσης από την Ε.Ε., το Ε. Συμβούλιο και με οργανωτές τη Νεολαία Ευρωπαϊκή Έκφραση (NEE), το Galata Serai Rotaract club και τη Turkish Youth Union Association. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν νέοι και νέες από την Τουρκία, το Ισραήλ, την Ισπανία, την Ιορδανία, τη FYROM, την ΟΔ Γιουγκοσλαβίας και την Ελλάδα (σύνολο 32 συμμετεχόντων).

Η Ελληνική αποστολή (μέλη της Ευρωπαϊκής Έκφρασης) ξεκίνησε την 1^η Απριλίου και αποτελούνταν από τους :

1. Ελένη Μπερνιδάκη (υποψήφια διδάκτορα Πανεπιστημίου Αθηνών)
2. Δημήτριο Δουλγερίδη (β' έτος ΠΜΣ «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές»)
3. Βασιλική Παπαχαραλάμπους (ο' έτος ΠΜΣ «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές»)
4. Αθανάσιο Κοτσιαρό (α' έτος ΠΜΣ «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές»)
5. Νικόλαο Ιτσινέ (α' έτος ΠΜΣ «Ευρωπαϊκές και Διεθνείς Σπουδές»)

Μετά την θερμή υποδοχή της ελληνικής αποστολής από τα 32 μέλη του Peacetrail, ξεκίνησαν την 2^η Απριλίου την περιήγηση στα παράλια της Τουρκίας, ακολουθώντας

συμβολικά τη Λυκία οδό, σταματώντας σε ιστορικές περιοχές με σκοπό τη πραγματοποίηση εκδηλώσεων για την ειρήνη με τους τοπικούς φορείς.

Εκτός από την πραγματοποίηση των παραπάνω εκδηλώσεων, υπήρχαν καθημερινά συζητήσεις για θέματα όπως η ειρηνική επίλυση των διαφορών, τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι δεξιότητες επικοινωνίας, η διαχείριση κρίσεων, οι τεχνικές διαπραγματεύσεων, οι τεχνικές οργάνωσης προγραμμάτων από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Τα μαθήματα διαρκούσαν καθημερινά περίπου 6 ώρες και κάθε βράδυ όλοι οι σύνεδροι εκτιμούσαν τα πορίσματα της ημέρας.

Το πρόγραμμα παρακολουθούσαν το Reuters καθώς και ο Τουρκικός τύπος σχεδόν καθημερινά. Παραχωρήθηκε πλήθος συνεντεύξεων κυρίως από την Τουρκική και Ελληνική αντιπροσωπία σχετικά με την πρωτοβουλία «Peacetrail», αλλά και γενικότερα για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις.

Κατά την διάρκεια των συζητήσεων και των workshops τη συζητηση μονοπλούσαν, ανάμεσα σε άλλα, τα ζητήματα των Ελληνο-Τουρκικών σχέσεων, το Κυπριακό, η ίδεα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η προοπτική ένταξης της Τουρκίας σ' αυτή. Οι προσπάθειες για συζήτηση του Παλαιστινιακού προβλήματος ήταν σε γενικές γραμμές άκαρπες και πραγματοποιούνταν κυρίως σε μη επίσημες συζητήσεις, λόγω της κατάστασης που επικρατούσε την περίοδο στην περιοχή.

Υπήρξαν και περιπτώσεις απόμων, κυρίως Τουρκών, που επιθυμούσαν την αποστολή βιβλίων στην αγγλική γλώσσα από την Ελλάδα με θέματα : ελληνοτουρκικές σχέσεις,

Olympos - Antalya Tree Houses: 'Έλληνες και Τούρκοι συμμετέχοντες σε στιγμές ανάπτυξας.'

επίλυση κυπριακού, προοπτικές ένταξης νέων μελών στην Ε.Ε., έτσι ώστε να ξεπεραστεί το πρόβλημα της λογοκρισίας που υπάρχει στη τουρκική βιβλιογραφία και να μπορέσουν να ενημερωθούν οι ενδιαφερόμενοι και για τις απόψεις των Ευρωπαίων (κυρίως Ελλήνων) εταίρων.

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι ζητήθηκε από τα μέλη της Ελληνικής αντιπροσωπίας να πραγματοποιήσει : 1^{ον} μια εκδήλωση ανοιχτή σε όλες τις χώρες της Μεσογείου και 2^{ον} εκδήλωση για τις ελληνοτουρκικές σχέσεις και την Ε.Ε..

Οι στιγμές που οι συμμετέχοντες πέρασαν στην Τουρκία θα τους μείνουν αξέχαστες : η χώρα είναι θαυμάσια και γεμάτη αντιθέσεις, δημιουργήθηκαν νέες φιλίες, μερικές από τις οποίες ελπίζουμε θα διαρκέσουν μια ζωή, απέκτησαν νέες εμπειρίες. Η πιο σημαντική από όλες ήταν η συμπεριφορά των Τούρκων, των απλών ανθρώπων, οι οποίοι κάθε φορά που μιλούσαν με έναν Έλληνα, φιλικά και εγκάρδια εξέφραζαν τη λύπη τους για τον τρόπο που οι κυβερνήσεις δημιούργησαν προβλήματα στους δύο λαούς, που κατά την δική τους εκτίμηση, δεν είχαν τίποτα να μοιράσουν και θα έπρεπε να ζουν ειρηνικά. Είναι πολύ όμορφο και αισιόδοξο να ακούς τους ανθρώπους «της άλλης πλευράς», τους «προαιώνιους εχθρούς», να σου μιλούν με λέξεις ελληνικές, να σου εκφράζουν τις ειρηνικές τους απόψεις και να ανακαλύπτεις ότι όλοι, Έλληνες και Τούρκοι, μορφωμένοι και μή, ευκατάστατοι και λιγότερο εύποροι, συμμερίζονται τις ίδιες ανησυχίες, τα ίδια προβλήματα, την ίδια άποψη για τη ζωή.

✓ **Χίλιοι και τριακόσιοι
«Ευρω - Ρεπόρτερ»!**

**ΑΠΟΝΕΜΗΘΗΚΑΝ
ΤΑ ΒΡΑΒΕΙΑ ΤΟΥ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ
ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΝΕΟΥ
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ 2002,
ΜΕ ΘΕΜΑ ΤΟ ΕΥΡΩ**

Το Σάββατο 8 Ιουνίου 2002 πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών η βράβευση των ομάδων που αναδείχθηκαν νικήτριες για την Ελλάδα, στον Ευρωπαϊκό Διαγωνισμό Νέου Καταναλωτή 2002, που διοργανώνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και στην χώρα μας συντονίζει η «Ευρωπαϊκή Εκφραστή». Το φετινό θέμα του Διαγωνισμού ήταν «Γίνε ένας Ευρω - Ρεπόρτερ» και αφορούσε την εισαγωγή του ενιαίου νομίσματος στις χώρες της Ευρω - ζώνης.

Τα Βραβεία απονεμήθηκαν στους:

Α' ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΟΜΑΔΑ

1^ο Βραβείο/3ο Δημοτικό Σχολείο Τρίπολης (ομάδα Ευρωδράστη)

2^ο Βραβείο/2ο Δημοτικό Σχολείο Παροικιάς Πάρου

3^ο Βραβείο/Δημοτικό Σχολείο Λιβαδιάς-Νεοχωρίου Σερρών

Β' ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΟΜΑΔΑ

1^ο Βραβείο/Γυμνάσιο Παραλίας Καλαμάτας (ομάδα Ευρωρεπόρτερ)

2^ο Βραβείο/Γυμνάσιο Αγίου Νικολάου Χαλκιδικής (ομάδα Σπιλιάδα)

3^ο Βραβείο/9ο Γυμνάσιο Βόλου (ομάδα Μικροί Ρεπόρτερς)

Γ' ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΟΜΑΔΑ

1^ο Βραβείο Αφίσα του 14ου Ενιαίου Λυκείου Θεσσαλονίκης

2^ο Βραβείο/1ο ΤΕΕ Νέας Ιωνίας Βόλου

3^ο Βραβείο Ιόνιος Σχολής - Τυμήλα A2 Λυκείου

Ο Διαγωνισμός πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας (Διεύθυνση Αγωγής Υγείας και Καταναλωτή), το Υπουργείο Ανάπτυξης (Διεύθυνση Πολιτικής Καταναλωτή), το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και τη Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, στελέχη των οποίων απένειναν τα βραβεία.

Ο Διαγωνισμός στέφθηκε από μεγάλη επιτυχία, αφού μαθητικές ομάδες από όλη την Ελλάδα, έστειλαν συνολικά 125 ολοκληρωμένες εργασίες. Οι μαθητές που δραστηριοποιήθηκαν ξεπέρασαν συνολικά τους 1.300!

Αξίζει να σημειωθεί ότι η συμμετοχή στον Διαγωνισμό δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Οι συμμετέχοντες κλήθηκαν να κάνουν ένα ρεπορτάζ σχετικά με την εισαγωγή του Ευρώ, εννιερώνοντας το ευρύ κοινό σχετικά με το γεγονός αυτό. Έπρεπε να συγκεντρώσουν και να επεξεργαστούν πληροφορίες και στη συνέχεια να τις παρουσιάσουν σε άλλους νέους και ενήλικες, καταγράφοντας την όλη εμπειρία. Στη συνέχεια έπρεπε να στείλουν τη συμμετοχή τους, μαζί με μια «Έκθεση Πεπραγμένων», στα γρα-

φεία της Ευρωπαϊκής Έκφρασης, μέχρι τις 26 Απριλίου.

Οι νέοι που συμμετείχαν προσέγγισαν με πολύ κέφι και δημιουργικότητα το θέμα του Διαγωνισμού, πραγματοποιώντας ερωτηματολόγια, βίντεο, αφίσες, τραγούδια, παιχνίδια γνώσεων, θεατρικές παραστάσεις, κόμικς, CD-ROM, βιβλία και άλλες εργασίες, ξεπερνώντας κατά πολύ τις ενδεικτικές προτάσεις των διοργανωτών. Τα έργα αξιολογήθηκαν από ελλανόδικο επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους των θεσμικών συνεργατών του Διαγωνισμού και ειδικούς εκπαιδευτικούς. Η ελλανόδικος επιτροπή αξιολόγησε όλα τα έργα με βάση τα κριτήρια που καθορίζονται ήδη από την πρόκριση του Διαγωνισμού: την αρτιότητα της προετοιμασίας, την ποιότητα της εργασίας, την πρωτοτυπία, καθώς και την αποτελεσματική παρουσίαση σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο κοινό.

ση των σχέσεων ΚΕΠΑΑ-μελών του ΝΑΤΟ αλλά μη μελών της Ένωσης, δημόσιας Τουρκία, κυρίως δηλαδή, η ανυπαρξία ευρωπαϊκών στρατιωτικών υποδομών και η έλλειψη οικονομικών πόρων που αυξάνουν την αμυντική εξάρτηση της Ε.Ε. από τις Η.Π.Α. και το ΝΑΤΟ. Τέλος, αναφέρθηκε ως προϋπόθεση κατάκτησης της αυτονομίας και η ανάγκη περαιτέρω προώθησης της πολιτικής ενοποίησης της Ευρώπης προς μια μελλοντική Ομοσπονδία.

Την προεδρία της Συνεδρίας είχε ο Καθηγητής Jaroslav Jaks του Κέντρου Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου της Πράγας. Το κείμενο της εισήγησης του Δημοσθένη Μαμμώνα (με τίτλο "The autonomy of the European Union's defense - ESDP") καθώς και τα κείμενα των υπολογίων εισηγητών μπορούν να αναζητηθούν στον δικτυακό τόπο www.sweb.cz/ysc.

✓ **Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ
ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΣΤΗΝ ΤΣΕΧΙΑ**

Η Ευρωπαϊκή Έκφραση συμμετείχε φέτος για πρώτη φορά στο 6^ο Διεθνές Συνέδριο (6th International Conference) του Κέντρου Διεθνών Σπουδών Jan Masaryk του Πανεπιστημίου της Πράγας εκπροσωπούμενη από τον ειδικό συνεργάτη του Δ.Σ. και Δρά Ευρωπαϊκού Δικαίου Δημοσθένη Μαμμώνα. Το Συνέδριο είχε φέτος τον τίτλο "Europe at the turn of the third millennium" και διενήχθη στην Ανώτατη Σχολή Οικονομικών Επιστημών του Πανεπιστημίου της Πράγας (σε ένα εξαιρετικής ομορφιάς τοπίο στα προάστια της πρωτεύουσας της Τσεχίας) το διήμερο 30-31 Μαΐου. Συμμετείχαν περίπου 50 νέοι επιστήμονες με τις εισηγήσεις τους, σε τέσσερα Πάνελ με θέματα την οικονομική, πολιτική, παγκόσμια και αμυντική διάσταση της Ευρώπης, αντίστοιχα.

Η Ευρωπαϊκή Έκφραση συμμετείχε στη Συνεδρία της 30ης Μαΐου με θέμα τη διάσταση ασφαλείας της Ευρώπης και η εισήγηση του εκπροσώπου της αναφέρονταν στην αμυντική αυτονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΚΕΠΑΑ). Μετά από μία σύντομη ιστορική αναδρομή στο ιστορικό της κοινής ευρωπαϊκής αμυντικής προσπάθειας, παρουσιάστηκε η προβληματική των σχεδεών της ΚΕΠΑΑ και του ΝΑΤΟ στο πλαίσιο των γενικότερων σχέσεων μεταξύ Ε.Ε. και Η.Π.Α. Τονίστηκε ότι η ανάγκη αυτονομίας της ευρωπαϊκής άμυνας προκύπτει από τις ουσιώδεις πολιτικές διαφορές στην εξωτερική πολιτική μεταξύ της Ένωσης και των Η.Π.Α. ενώ παρουσιάστηκε το θεσμικό πλαίσιο της ΚΕΠΑΑ μετά τη Συνθήκη της Νίκαιας και το Συμβούλιο Κορυφής του Laeken. Εκτέθηκαν επίσης τα τεράστια πρακτικά προβλήματα που καθιστούν αβέβαιη την επιζητούμενη αυτονομία (σημαντική πτυχή της οποίας αποτελούν και οι προσφατες εξελίξεις για τον αποκαλούμενο "ευρωπατράδ" ή - ορθότερα - για τη ρύθμι-

Η Νεολαία Ευρωπαϊκή Έκφραση (NEE) διοργανώνει με νέους από την Τουρκία, ένα ακόμη Euro-Med προγράμμα, για το τρέχον έτος. Το πρώτο, με τον τίτλο Peace Trail, πραγματοποιήθηκε από 1-14 Απριλίου, σε συνεργασία με το Galataserai Rotarac Club και με την Turkish Youth Union Association. Οι συμμετέχοντες ήταν νέοι από την Ελλάδα, Τουρκία, Ισπανία, Ιορδανία, FYROM, ΟΔ Γιουγκοσλαβίας και Ισραήλ. Από την πλευρά της NEE υπεύθυνοι αυτού του προγράμματος ήταν οι: Θ. Κοσσίδας και Ν.Βασιλοπούλου.

Το δεύτερο πρόγραμμα θα πραγματοποιηθεί από 4-12 Αυγούστου και ονομάζεται Value of Peace. Συνδιοργανώτες της NEE είναι οι Anatolia Scout Association και την Turkish Youth Union Association. Από την πλευρά της NEE υπεύθυνοι αυτού του προγράμματος ήταν οι: Θ. Κοσσίδας και Α.Μπαγιούλα. Τα δύο πρόγραμματα γίνονται στην Τουρκία και ζεκίνησαν από Τούρκους συμμετέχοντες στο Peace Cruise, και έχουν σαν στόχο την εμβάθυνση και διεύρυνση της αρχικής δραστηριότητας, δηλαδή την κατανόηση των πολιτισμών και πολιτιστικών διαφορών, ώστε μέσα από την επικοινωνία να προωθείται εποικοδομητικός διάλογος με απότερο σκοπό την προσέγγιση των λαών και την κατανόηση των θέσεων στα διάφορα θέματα από την πλευρά των νέων.

Ας σημειωθεί ότι το πρόγραμμα Peace Cruise πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 1999 και ήταν μια δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της παγκόσμιας ομοσπονδίας προσκόπων με τους εξής σκοπούς: Ι) την πολιτισμική προσέγγιση των μεσογειακών λαών ΙΙ) την προώθηση τρόπων επίλυσης διαφορών και ΙΙΙ) την δημιουργία διαύλων επικοινωνίας μεταξύ των συμμετεχόντων.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

1

Σκοπός της έκδοσης είναι η παρουσίαση διαφορετικών απόψεων - αρχέτινα να μην εκφέρονται αυθαίρετα - και η δημιουργία κατάλληλου πλαισίου διαλόγου και ανταλλαγής ιδεών με επίκεντρο την ευρωπαϊκή ολοκλήρωση και την ελληνική συμμετοχή σ' αυτήν. Οι απόψεις που εκφράζονται δεν δεσμεύουν αποκλειστικά την ιδιοκτησία, τον εκδότη ή τη σύνταξη.

2

Τα άρθρα τα οποία δημοσιεύονται στην Ευρωπαϊκή Έκφραση, επιλέγονται από τη σύνταξη με κριτήρια την επιστημονική εγκυρότητα, την ποιότητα, τη θεματική κάθε τεύχους, την πρωτοτυπία και επικαιρότητα. Μπορεί να δημοσιευθεί κελμένο και σε ξένη γλώσσα (κυρίως σαγγιλικά ή γαλλικά) κατόπιν συνεννόησης. Η έκταση του κειμένου δεν πρέπει να είναι μεγαλύτερη από 900 λέξεις.

3

Όσον αφορά τις επιστημονικές δημοσιεύσεις, υποβάλλονται οποτεδήποτε, σε τρία αντίτυπα, υπακούουν στις διεθνείς προδιαγραφές επιστημονικής μεθοδολογίας, δεν έχουν δημοσιευθεί ούτε με πραπτήσια μορφή ή περιοχόμενο σε όλα έντυπα, κρίνονται από μέλη της Επιστημονικής Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Έκφρασης, με πλήρη διασφάλιση της αντικειμενικής κρίσης (ανωνυμία του κρινομένου και των κρινόντων, ο

κρινόμενος πληροφορείται βεβαια ολόκληρη την κρίση) και η έκτασή τους κυμαίνεται μεταξύ 2000 - 3000 λέξεων. Ο υποψήφιος αποστέλλει σύντομο βιογραφικό σημείωμα.

4

Σε όλες τις περιπτώσεις μαζί με κάθε υποβολή κειμένου συμπεριλαμβάνεται και περίληψη στα γαλλικά ή στα αγγλικά (100 - 200 λέξεις). Το κείμενο θα πρέπει να αποστέλλεται και σε δισκέτα PC ώστε να αποφεύγονται οι αδυναμίες της δακτυλογράφησης και γενικά να επιταχύνεται έκδοση. Καλό είναι επίσης να αποστέλλεται φωτογραφία του συγγραφέα. Χειρόγραφα, δισκέτες και άλλα πρωτότυπα δεν επιστρέφονται.

5

Απαγορεύεται αυστηρά η μερική ή ολική αναδημοσίευση ή αναδιανομή με οποιονδήποτε τρόπο, εκτός αν υπάρχει έγγραφη άδεια του εκδότη. Οι συγγραφείς, μετά την ανακοίνωση σ' αυτούς της θετικής κρίσης για μελλοντική δημοσίευση του άρθρου στην Ευρωπαϊκή Έκφραση, δεσμεύονται αυτό να μην δημοσιεύσει οπουδήποτε αλλού. Οι συγγραφείς λαμβάνουν δώρο αντίτυπα του οικείου του τεύχους. Η ιδιοκτησία διατηρείται αποκλειστικό δικαίωμα να διανεμεί με οποιονδήποτε άρρον, άρθρα, περιλήψεις και ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Έκφραση διαμέσου του δικτύου Ίντερνετ.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΚΦΡΑΣΗ

Έτος ίδρυσης: 1989

Ομήρου 54, 106 72, Αθήνα, τηλ.: 3643223-4, fax: 36.46.953,
e-mail: ekfrasi@ekfrasi.gr.

Επιθυμώ να γραφτώ συνδρομητής στο περιοδικό «Ευρωπαϊκή Έκφραση» ως: .....ΕΤΗΣΙΑΔΥΟ ΕΤΩΝ

☐ Τακτικός συνδρομητής	15 ευρώ	28 ευρώ
☐ Δημόσιο, Οργανισμοί, Τράπεζες, ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, Εταιρείες, Σύλλογοι	21 ευρώ	42 ευρώ
☐ Ευρώπη	21 ευρώ	38 ευρώ
☐ Άλλες Ηπειρού	24 ευρώ	48 ευρώ
☐ Φοιτητική, σπουδαστική, στρατιωτική	12 ευρώ	21 ευρώ
☐ Συνδρομή ενίσχυσης - υποστήριξης	37 ευρώ	74 ευρώ

Η συνδρομή μπορεί να καταβληθεί στα γραφεία (καθημερινά 09.30 - 17.00, Ομήρου 54), με ταχυδρομική επιταγή από οποιοδήποτε ταχυδρομικό κατάστημα, ή να κατατεθεί στους λογαριασμούς 701/296002-87 της Εθνικής Τραπέζης, ή 176-002101 - 023369 της Alpha Bank και να μας ειδοποιήσετε σχετικά με την κατάθεση.

ΔΕΛΤΙΟ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΟΥ

ΕΠΩΝΥΜΟ .....

ΟΝΟΜΑ .....

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ .....

ΤΚ ..... ΠΟΛΗ ..... ΤΗΛ.: .....

E-mail: .....

ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ: .....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

ΥΠΟΓΡΑΦΗ

.....